

TÜKETİCİ HAKLARI ve  
REKABET HUKUKU MERKEZİ

# REKABET KURULU'NUN BANKALARA İLİŞKİN KARARI ve TAZMİNAT DAVALARI



2017



İSTANBUL BAROSU YAYINLARI



“Bandrol Uygulaması’na İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.”

Genel Yayın Sıra No

2017 / 02

ISBN No: 978-605-9446-13-6

Yayıncı Sertifika No: 12457

### **İstanbul Barosu Yayınları**

Şahkulu Mah. Serdar-ı Ekrem Cad. No.7

Galata - Beyoğlu / İstanbul

Tel: (0212) 251 63 25 (pbx) Faks: (0212) 293 89 60

Yayın Kurulu: (0216) 427 37 22

[www.istanbulbarosu.org.tr](http://www.istanbulbarosu.org.tr)

[dergi@istanbulbarosu.org.tr](mailto:dergi@istanbulbarosu.org.tr)

### **Tasarım / Uygulama / Baskı**

Ege Reklam ve Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti.

Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Cad. No: 4 / 1

347047 Ataşehir-İstanbul

Tel: (0216) 470 44 70 Fax: (0216) 472 84 05

[www.egebasim.com.tr](http://www.egebasim.com.tr)

Birinci Basım: Şubat 2017

Bu kitap İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Kararı ile  
bin adet basılmıştır.

**İSTANBUL BAROSU**  
**PANEL**

TÜKETİCİ HAKLARI ve  
REKABET HUKUKU MERKEZİ

**REKABET KURULU'NUN**  
**BANKALARA İLİŞKİN**  
**KARARI ve TAZMİNAT**  
**DAVALARI**

11 Kasım 2016,  
İstanbul Adliyesi Konferans Salonu





## **İÇİNDEKİLER**

### **AÇILIŞ**

AV. DENİZ ÜLGEN ŞEREN .....	7
AV. AYDENİZ ALİSBAH TUSKAN .....	8

### **PANEL - TARTIŞMA**

AV. DR. HİKMET KOYUNCUOĞLU .....	10
OĞUZCAN BÜLBÜL.....	15
HAKİM İLHAN KARA.....	33
AV. ŞÜKRAN EROĞLU .....	54
TARTIŞMA.....	64



**Av. DENİZ ÜLGEN ŞEREN**  
**Tüketici Hakları ve**  
**Rekabet Hukuk Merkezi Başkanı**

Merhaba herkese, bu salonda böyle kalabalık bir grubu görmek çok güzel, yoğun bir katılım var. Bundan dolayı çok mutluyuz. Panelimize hepiniz hoş geldiniz. Ayakta duran arkadaşlarımızı oturtmak için sandalye istedik, ama gelebilir mi bilmiyorum. İnşallah hepinizin oturmasını sağlayacağız paneli dinleyebilirsiniz için. Biliyorsunuz bizim merkezimizin adı: İstanbul Barosu Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Merkezi. Merkezimizin Tüketici Hukuku ve Rekabet Hukuku olmak üzere iki ana dalı vardır. Bu iki ana dalın yani Rekabet Hukuku ve Tüketici Hukuku'nun bu kadar iç içe geçtiği, bu kadar birlikte olduğu nadir konulardan birisi bu, o yüzden de bu panel bizim için çok önemliydi. Doğru bir zamanlamada olduğunu sizleri görünce anlıyoruz zaten, tekrar katılımınız için teşekkür ediyorum. Ben İstanbul Barosu saymanı ve merkezimizin kurucu üyesi **Aydeniz Alisbah Tuskan**'ı sahneye davet ediyorum konuşması için, buyurun.

## **Av. AYDENİZ ALİSBAH TUSKAN**

**İstanbul Barosu**

**Yönetim Kurulu Sayman Üyesi**

Değerli meslektaşlarım, değerli konuşmacılar ve Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Merkezi'nin değerli üyeleri; hepiniz hoş geldiniz. "*Rekabet Kurulu'nun Bankalara İlişkin Kararı ve Tazminat Davaları*"yla ilgili bir panel, bu güncel bir konu, neden kaynaklandı? Rekabet Kurumu'nun Rekabet Yasası 4. maddeye göre verdiği bir karar neticesinde bütün meslektaşlarımız durumun ne olacağını tartışıyor ve hakikaten merak ediyor. Biz de çok değerli bu konuda, Tüketici Hukuku konusunda çok emeği olan bir hâkim arkadaşımızı Ankara'dan davet ettik. Kendisi şu anda Ankara 7. Ticaret Mahkemesi Başkanı, ama daha önce tüketici hâkimiydi. Bu konuda kitapları var, Tüketici Hukuku'nda bayağı çalışmaları var ve tabii buna bağlı olarak Rekabet Hukuku'nda da. Onun için ben Sayın **Hâkim İlhan Kara**'ya bizi kırmayıp buraya geldiği için çok teşekkür ediyorum. Diğer konuşmacı arkadaşım da benden sonra Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Merkezi'ni devralan Av. Şükran Eroğlu, o da tüketici örgütlerinde yıllardır emeği olan bir arkadaşım. Oğuzcan Bülbül Bey de Rekabet Kurumu eski uzmanı, onların da bilgilerinden bugün yararlanacağız.

Şimdi, biz bu merkezi 1992 yılında Tüketici Komisyonu olarak kurmuştuk. Ben başından beri varım, ama daha sonra bunu 1995'lerde

Tüketici Hakları ve Rekabet Hukuku Merkezi olarak isminin değiştirilmesini önerdik, istedik. O zaman çok eleştiri almıştık. İşte rekabetle ne alakası var, işte tüketici başka, rekabet başka... Ama bir çatı altında olması çok önemli. Çünkü piyasalar, piyasalardaki durum kimi ilgilendiriyor? Tüketicileri ilgilendiriyor. İşte onun için, Rekabet Kurumu'nun bu kararıyla ilgili değerli arkadaşım rekabetten sorumlu, başkan gibi tüketici başkanı Deniz arkadaşım ve rekabetten sorumlu bu konuda uzman arkadaşım Hikmet Koyuncuoğlu'na, onlarında da çalışmalarından dolayı teşekkür ederim. Fazla uzatmak istemiyorum ama, piyasalardaki durumun tüketiciyi ne kadar ilgilendirdiğini görmek bu merkezi kurarken, ismini bile verirken bizim ne kadar haklı olduğumuzu da gösteriyor.

Ben yeni dönemde yeni Başkanımız ve Yönetim Kurulu adına hepimizi saygı ve sevgiyle selamlayarak, bundan sonra bu toplantılarımızın devam etmesini diliyor, hepinize saygılar sunuyor, panelimizin başarılı geçmesini diliyorum. Teşekkürler.

**Av. DENİZ ÜLGEN ŞEREN-** Aydeniz Hanım'ın da söylediği gibi Tüketici Hukuku ve Rekabet Hukuku alanlarında çalışıyoruz. Her ne kadar baro yönetiminin sayfasında benim adım başkan, Hikmet Bey'in adı başkan yardımcısı olarak geçse de aslında o, merkezimizin eş başkanı ve Rekabet Hukuku kısmını o yönetiyor. O yüzden, şimdi eş başkanımızı davet edeyim buraya, paneli o sunsun, buyurun.

## **Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU**

Hoş geldiniz tekrar, çok kısa tutacağım. Gördüğüm bu kalabalık ve gösterdiğiniz ilgi gerçekten çok güzel, hukuka olan inancın hâlâ bu kadar yoğun devam ediyor olduğunu görmek açısından bile çok güzel. İnşallah faydalı, verimli bir süreç geçireceğiz.

Bir şey yapacağım, ilk önce panelistleri takdim edeceğim ki bir an önce oradan da üç kişilik yer boşa çıksın ve oturma şansı olsun. Onun dışında da usule ilişkin nasıl ilerleyeceğimize ilişkin sizleri ayrıca bilgilendireceğim. Aydeniz Hanım'ın dediği gibi, ilk olarak şu anda Ankara 7. Ticaret Mahkemesi Başkanlığı'nı sürdüren ve yine Aydeniz Hanım'ın doğru olarak söylediği gibi bizi kırmayarak bir-iki günlük programını İstanbul'a hasreden, eskiden 7 senelik bir Tüketici Hâkimliği süreci olan, yaklaşık 8 senedir de Ticaret Mahkemesi Başkanlığı'nı yürüten Sayın Yargıç İlhan Kara'yı ilk önce buraya çağırmak istiyorum. Ondan sonra, yine Aydeniz Hanım küçük küçük girişleri yaptı, sadece tamamlamak adına Tüketici Hakları ve Hukuku ile senelerdir ilgilenen, bu konuda aktivizm derecesine varan sorumluluk sahibi olduğunu senelerdir gördüğümüz Sayın Av. Şükran Eroğlu, kendisini de buraya davet edelim. Oğuzcan Bey avukat değil, hukukçu da değil, ama bu panele en çok katkı verebileceğini düşündüğümüz ve göreceksiniz, öyle olacağını bildiğimiz bir dostumuz. Şu anda Anadolu Efes'te Rekabet Uyum Müdürü ve Rekabet Kurumu eski uz-

manı, sanırım bu konularla iştigalini anlatmama gerek yok. Rekabet Kurumu geçmişini de söylediğim için Sayın Oğuzcan Bülbül'ü de aramıza davet edelim.

Şimdi 5-10 dakikalık açılış, alkışlarınıza artık gerek kalmayacak, artık bilgilendirme safhasına geçtik. 5-10 dakikalık size bugünün usulünü, nasıl ilerleyeceğimizi ve ne yapacağımızı anlatacağım.

Biliyorsunuz gündemde, sizin ilginizden de belli olduğu üzere, son derece ilgi gören bir konu var. Buradaki toplantının amacı, bu konu üzerindeki hukuksal berraklığı ve içeriği netleştirmek, başka bir amacı yok. Çünkü her gündemdeki konu da olduğu gibi bu konu da Türkiye'de biraz karmaşaya binmiş ve bilgi kirliliği oluşmuş durumda, bunu tespit ediyoruz. Bu toplantının amacı da ne menfi ne müspet, bir hukuksal berraklık kazandırarak neredeyiz, ne yapıyoruz, bu işlerin hangi sürecindeyiz yani esasında hukuksal bir zemin olarak nerede durduğumuzu sizlerle beraber ortaya koymak, açığa çıkarmak.

İkinci olarak, bir rekabet kurulu kararı var, biliyorsunuz. Birazdan içeriğini inceleyeceğiz. Biz bu kararı tartışmıyoruz. Buraya bu kararı tartışmak için gelmedik. Yani rekabet ihlali var mıydı, yok muydu, banka karteli var mıydı, yok muydu, burayı geçmiş durumdayız. Bugün bu kararın hukuksal süreci Danıştay ve idari yargı sürecini ve özel hukuka olan etkisini tartışmak üzere buradayız. O yüzden o tarafa doğru yönelebilecek

herhangi bir tartışmanın biraz daha vakit kaybı olacağını da önceden belirtmek isterim. Ben de konuyu özel hukuk tarafına, sizleri daha çok ilgilendiren tarafa doğru toplamaya çalışacağım.

Usule ilişkin özellikle soru-cevap kısmına ilişkin birkaç notum var. Panel akışında Oğuzcan Bey ile başlayacağımız gözüküyor, öyle yapacağız. Fakat kendisinden de rica edeceğim, bu kararı bize açıkladıktan sonra eski bir uzman ve Rekabet Kurulu'nda çalışmış bir kişi olarak kararın içeriğini, anlamını açıkladıktan sonra bir zarar hesabı kısmı var -ki kendisi zaten aynı zamanda bir davacı, bir tüketici olarak dava açmış durumda-, kendisi de bilfiil bu zararı hesaplama noktasında uğraş vermiş bir kişi, ama hemen ona geçmeyeceğiz. İlk önce hukuksal bir zemine oturtalım tartışmayı, bu davayı açıp açamayacağımızı anlayalım. Zarar ve konuşma kısmını daha sonra kendisinden yapmasını isteyeceğim. Böyle bir farklılık olacak.

Bir de önemli bir konu: Efektif olmak adına soru-cevaplarda sizlere birer A5 kâğıt dağıtıldığını düşünüyorum. Eğer dağıtılmadıysa onu temin etmeniz yararlı olacaktır. Konuşmalar bittikten sonra soru-cevap kısmında bu yazılı kağıtları sizden toplamak suretiyle okuyarak, gerekli ilgisine hep beraber yönlendirerek ve değerlendirerek cevap vereceğiz. Böylece herkesin kafasındaki soruları giderme fırsatı bulup, ilk üç-beş kişinin 5-10 dakika konuşmasından ziyade bu yazılı kağıtları okuyarak, soruları cevaplama yöntemini benimseyeceğiz. O yüz-

den aklınıza geldiği sürece bu notları tutmaya başlayın ve kağıtları oluşturun. Okunaklı olmasında fayda var tabii ki, buraya ilettiğinizde ben bunları işleme alacağım.

Şimdi geçiyorum hukuksal tarafına...Usule ilişkin konuşmalarda, ben kendim bir avukat olarak senelerdir Rekabet Hukuku'nun özel hukuk sonuçlarıyla ilgilenen bir hukukçuyum. Bugün banka söz konusu olduğu için ve çok tüketici mağduriyeti olduğu düşünüldüğü için bu konu bu kadar ön plana çıktı. Rekabet Kurulu'nun senelerdir, 1997'den beri verdiği ihlal tespitleri var, ihlal kararları var. Bugün bankaydı, daha önceki dönemde bir ara otomotivdi, bayilerdi, gıda sektörüydü, alkollü içkiler sektörüydü v.b. Bunun gibi çeşitli alanlarda verdiği rekabet ihlalleri var ve bu ihlallerden kaynaklı özel zararlar var. Bugüne kadar bu hiç böyle bir coşku görmemişti. Bu davalardan -ben size söyleyeyim, yakinen takip etmiş ve bu konuların içinde bir kişi olarak- sonuçlanan bir özel hukuk zararına ilişkin karar yok. Yani, biz bugün bankayı tartışıyoruz, 2013 tarihli bir karar, 97'den beri verilmiş rekabet ihlallerinden kaynaklı bir zarar kararı mahkemelerden çıkmadı. O yüzden esasında biraz nerede olduğumuzu bilerek tartışmaya başlayalım. Çok kolay bir süreç değil, çok kolay bir konu değil; bütün hukuksal kavramları içinde beraber tartıştıran bir konu, bunu kafamızda bir yere not ederek devam edelim.

İkincisi, zamanaşımından tutun bekletici soruna kadar, idari yargıyla özel hukuk süreç-

lerinin birbiriyle olan ilişkisine kadar birçok hukuksal kavram bugün tartışılmak zorunda kalınacak. Burada bir dosya masrafı gibi Tüketici Hakem Heyeti'ne gidip alabileceğiniz bir zarar kaleminden bahsetmiyoruz, bir yargılama süreci gerektirecek bir konudan bahsediyoruz. O yüzden yargılama sürecinin içeriği çok önemli olacak. Çok uzun bir zamana yayılacak bir dönem de olabilir bu. Tabii ki bizler avukatız, hukukçuyuz, bunu bilerek hukuksal zemini tartışabiliriz ama biz günümüze ne etki edecek, insanlar ne yapabilir, tüketiciler ne yapabilirleri de beraberinde bir noktaya getirerek, özünü ortaya koyarak tartıştırmaya çalışacağız. 2013 tarihli Rekabet Kurulu kararı var. Kartel lafından da çok hazzedilmediğini biliyorum, duyuyorum ama esasında madde 4 ihlaline kartel denebilir ve burada madde 4'ten verilen bir ihlal tespiti var. Bu kararın içeriği neydi, ne yapmışlar? Tartıştırmak anlamında değil, ilk önce zemini oluşturmak anlamında ilk Sayın Oğuzcan Bül-bül'den rica edeceğim, bize bu kararı biraz ısınmak adına ortaya koyabilisin.

## OĞUZCAN BÜLBÜL

Hikmet Bey, çok teşekkür ediyorum. Herkese hoş geldiniz diyorum. Gerçekten heyecanlandım böyle bir kalabalığı görünce. Ben hiç bu kadar olacağını tahmin etmemiştim. Kısaca hemen kendimi tanıtayım. Hikmet Bey zaten tanıttı, aşağı yukarı 10 seneye yakın Rekabet Kurumu'nda çalıştım. Daha sonra ayrılarak Anadolu Efes'te göreve başladım. Şu anda Anadolu Efes'in hem yurtiçi, hem yurtdışı rekabet uyum programlarının uygulanmasından sorumluyum. Aslında 2013'te açtığım bu davayı bir hobi olarak açmıştım. Yalnız iş şu anda ciddiye bindi diyebilirim. Gerçekten de hiçbir tazminat kararının, özel hukuk hükümlerine uygulanmaması ilgimi çekiyordu kurumdayken de zaten. Neden buna başvurulmuyor diye... Dolayısıyla ben de kredi kullanmış bir tüketici olarak bu hakkımı kullanmak istedim. Zaten bir blok yazıyorum biliyorsunuz rekabetuyumu.com diye, orada elimden geldiğince detaylı şekilde canlı yayında ameliyat yapıyor gibi detaylara yer veriyorum. Bugün de size çok kısa bir sunuş hazırladım. Aşağı yukarı 15-20 slayt civarında. Ama görünmeyen bir sunum olmuş. Şöyle, büyüttükçe arkadan görünmüyor, ama görünmesi önemli değil, zaten yazılara ışık vurduğu için ben gerekli kısımlarını size anlatacağım.

Karar 2013 tarihinde verildi. Tarafları 12 adet banka. O dönemde mevduat bankası olarak faaliyet gösteren 23 banka var; 11'i kartelle katılmamış, 12'si katılmış. Aslında vaktimiz

de varsa belki bir-iki dakika size banka karteli hikayesini anlatmak isterim. Şu anda doktora tezimi yazdığım için oldukça aşınayım bu konuya. Dünyanın ilk banka karteli İtalya'da kuruluyor. Bundan aşağı yukarı, yani 13. Yüzyılda diyeyim size dünyamız ilk defa bir banka karteliyle karşılaşılıyor. Bunu kuranlar da Floransalı bankerler, Floransalı bankerlerin hikayesi de şu: 13. Yüzyıl, hatta 12. Yüzyılın sonunda Cenova ve Venedik, İtalyan şehir devletleri olarak çok güçlü. Hem ticarete güçlüler, hem askeri olarak güçlüler. Floransa da böyle aşağıda kalmış, hani under dock ... (15.13) dediğimiz böyle ben ne yapsam da bu aradan sıyrılısam diye düşünen bir üçüncü şehir. Cenova ve Venedik'de şöyle bir ticaret usulü var: O ara gemiler ticarete gidiyor, tüccarlar parayı gemiye bağlıyor, gemi malı götürüyor. Malı bıraktığı yerden parayı alıyor, parayla beraber geri geliyor. Dolayısıyla sermaye hep gemiye bağlı. Floransalı tüccarlarsa yün ticaretiyle iştigal ediyorlar ve hatta bu kartel başka kartellerin de aslında anası diyebiliriz. İtalya'nın bugün tekstilde geldiği konumun da aslında gerekçesi bir kartel. Bu arada banker dediğimiz loncalar var. Ortaçağ Avrupa'sına bakarsanız lonca sistemi aslında kartellerin ilk oluşumları. Loncalar biliyorsunuz meslek odaları veya birlikleri aslında; buraya giriş belirli şartlara tabi, bunlar kendi üyelerini koruyorlar, kartel var, fiyat var. Kimisi düşük fiyattan yapamıyor. Neyse, bankacılığın da bir loncası var ve her şehirde bu var. Şöyle bir durumla karşılaşılıyor: Çok uzun anlatmaya-

cağım, Papa o zaman Sicilya Krallığı'nın fethedilmesini istiyor. Bunu İngilizlerden istiyor, kendine yakın gördüğü krallıklardan. İngilizler bir sefer deniyorlar, fakat başaramıyorlar. Bu savaşın finansmanını Floransalı bankerler yapıyor. Bu arada şöyle de güzel bir şey var: Hatta arkadaşlarım benimle dalga geçiyorlar, yakında illuminatiye falan da şey yapacaksın diye... Yani kartelin kaynağı papalık, papalığın da buna neden olmasını gerektiren şey İncil'de yazan bir ayet diyeyim. O da şu: *"Bu dünya Tanrı'nın bize bir armağanıdır. Bunun karasından tarım yapan, denizinden deniz ürünü elde eden her kimse, bu elde ettiği hasılatın yüzde 10'unu kiliseye vermek zorundadır"*. Dolayısıyla papalık Hıristiyanlığı benimsemiş olan yerlerden yüzde 10 ondalık vergisi diyeceğiniz bir vergi alıyor. Kaynağı İncil, dolayısıyla şöyle bir durum ortaya çıkıyor: Papalık bir savaş istiyor. Savaşı genelde kendisi finanse ediyor. Yalnız papalığın malları, yani asset'leri ... (17.26) likit değil, paraya ihtiyacı var. Yani ondalık vergisi yılda bir defa hasat zamanı toplanıyor. Dolayısıyla bugün modern bankacılıkta ipotek edip gelirlerinizi kredi almanız gibi papalık gelirlerini ipotek ederek, Floransalı bankerlerden kredi alıyor. Floransalı bankerler dediğimiz de 8-10 zengin aile Floransa'da yaşayan, dolayısıyla ilk savaşı finanse ediyorlar. Başarısız oluyor. İkinci savaşı finanse ediyorlar, başarılı oluyor. Oralari detayları geçiyorum. İngiltere'nin Papa ile çok yakın ilişkileri nedeniyle bütün krallıklara yol açıyor Floransalı bankerler için ve herkesten

farklı olarak adamlar şubeleşme yoluna gidiyorlar. Eğer tarihte hani hatırlarsanız Hansa Birliği gibi kıymetli evrakla ticaretin önünü açan yani yenilikçi de bir kartel aslında. Dolayısıyla para taşıma riskini, soyunma riskini ortadan kaldırıyor, size bir evrak veriyor. Siz götürüp kendi şeyinize, örneğin Londra'da bunu sunduğunuz zaman paranızı oradan alıyorsunuz. Böyle yaygın bir şube ağı diyeyim bugünkü tabiriyle, şube ağıyla papalığın bankası olunca İngilizleri de finanse edince İngilizler 1324 yılında iflas ediyor. Tarihin ilk devlet iflaslarından bir. İngiltere'nin o zaman tek bir ihraç ürünü var çok iyi olan: Yün. Bunun karşılığında da Floransalı bankerler diyorlar ki: *"Bize bu yünün borcun karşılığında tekel hakkını vereceksin, biz dünyaya bu yünü tek başımıza dağıtacağız"* ve işte o kartelin üzerine kurulan başka bir rekabet ihlali diyeyim size, onunla yünü kendilerine alıyorlar. İngiliz yünüyle Avrupa'da iş yapan, yani Fransız tekstil sektörü, Hollanda tekstil sektörü batıyor, bütün yetenekli terziler, kumaşçılar, iplikçiler, o arada hangi sanayi varsa hepsi Floransa'ya göç ediyor. Dolayısıyla adamlar Floransalı bankerler olarak yünün karteli olarak hem kendi zenginliklerine güç katarak ilk banka kartelini büyütüyorlar, hem de finanse ettikleri başka konularda kartelleri yürütüyorlar. Dolayısıyla aslında bu dünyanın çok da uzun zamandır uğraştığı, daha doğrusu uğraştığı demeyeyim de karşılaştığı şeylerden biri. Bu tarihsel bilgiden sonra hemen çok kısa kararlar ilgili üç-dört şeye değineyim.

Dediğim gibi 23 banka varmış o zaman, mevduat bankası, 12'si kartele katılmış. Bu aldığım rakamlar kurumun gerekçeli kararından. CR5, CR10 ve HHA diye üç rakam görüyorsunuz, bunların çok detayına girmeyeceğim. Bunlar Rekabet Hukuku'nda kullanılan ve yoğunlaşmayı ölçen birtakım rasyolar. Aslında HHA'e baktınız zaman 1000'in altında olması demek o pazarın çok yoğunlaşmamış olduğu anlamına gelir ki hakikaten bankacılık pazarından öyle büyük bir yoğunlaşma yok. Zaten konumuz da yoğunlaşma değil 4. madde ihlali olduğu için aslında çok da önemli değil, ama belki rakam dikkatinizi çekmiştir: 12 banka toplam aktiflerin yüzde 91'ine sahip o dönemle ilgili. Ben kararın sadece 4 çok tartışılan konusunu aldım. Kararı Hikmet Bey'in dediği gibi bıraktım, yani kararı tartışmadığımız için hemen hızlıca vakti efektif kullanmak adına...

En çok tartışılan konulardan birincisi uyumlu eylem anlaşma tartışması. Bu, ben kurumdayken de çok tartışılırdı, hâlâ tartışılıyor, hep de tartışılacak bir konu. Çünkü şöyle; bir şekilde anlaşmayı ispat edemediğiniz zaman başvurabileceğiniz karinelere biri uyumlu eylem karinesi, zayıf anlaşma diyebilirsiniz, ekonomik analizlerle arada bir anlaşma olduğunu ortaya koyarsanız bir şekilde kurul da cezalandırma yoluna gidebiliyor. Bu kararda kurul anlaşma ve uyumlu eylemi birbirinin yerine değil, birlikte anlaşma adıyla kullandı. Bu da tartışılan konulardan birisi, doğru veya yanlış. Bence tartışılmalı olan konu uzlaşma kavramından ziyade kuru-

lun buna kartel dememesi oldu. Bunun da en büyük nedeni kartel deseydi çıkacak cezaların yüzde 2-4, yani ceza tebliğinden biliyorsunuz 2 ve 4'ten başlayıp yukarılara doğru gidebilmesi. Dolayısıyla yüksek cirolar var zaten, daha da yüksek. Zaten kendisi şu anda yüksek... 1 milyar liralık ceza var 12 bankaya biliyorsunuz. Şu ana kadar toplamdaki en büyük ceza hâlâ bu, bunun rekorunu kıran yok. Dolayısıyla muhtemelen kurulun kartel dememesi ceza tebliğindeki kartel hükmünden kaynaklandı.

Delillerin niteliği: Çok delil tartışması var savunmalarda, şimdi ben tereciye tere satar duruma düştüm şu anda, ama elimde olmadan bu slaytı anlatmak zorundayım size, kusura bakmayın eğer hata yaparsam, ama Rekabet Hukuku'nda delil serbestisi var. Ben kendi şirketimiz içinde verdiğim eğitimlerde bile şöyle söylüyorum: İki genel müdür bir araya geldiğinde yemekte peçeteye bile yazsa fiyatları, o bile bir anlaşmadır, o bile bir delildir diye anlatıyorum. Hakikaten de öyledir, Rekabet Hukuku'nda rekabet ihlalleriyle mücadele edebilmek için delil standardının diğer hukuk dallarından biraz daha farklı olması biraz da mecburi. Yani bankalar hep şunu iddia etmişler: Efendim, bulduğunuz deliller çok önemli değil, şirket içi yazışma bunlar, her yerden bulmadınız bunları. Sanki aynı delilin 12 bankadan birden çıkması gerekiyormuş gibi birtakım iddialar var. Şöyle söyleyeyim ben size, tek bir delil bile ki çok meşhurdur Timovel kararı ATAD'ın, ... (22.50) orada tek bir belgeden, yani tek bir bulunan

şeyden ceza çıkmıştır. Dolayısıyla bir belge bulmuş olsaydı kurum, buradan 12 bankaya da ceza kesmesi mümkündü. Dolayısıyla iletişim delillerine vurgu var kurul kararında evet. Ben kuruma ilk girdiğimde biz yerinde incelemelere gittiğimizde şeylere bakardık, işte gelen evrak 2011, giden evrak 2011, hatta ay ay olurdu bunlar, böyle bayağı klasör alırdık raflardan, 3-4 sene sonra bu iş tamamen dijital delillere döndü. Dolayısıyla iletişim delilleri hani mailin alıcıları, CC'dekiler, vesaire bunlar çok büyük önem arz eder hale geldi. Biz ilk girdiğimizde teleks bakıyorduk, faks bakıyorduk, şimdi artık olay tamamen iletişim delillerine döndü. Bu kararda bence en önemli olan konulardan biri üç tip faiz olması, eğer kararı okuduysanız içinde aslında belki de işin anahtarlarından biri üç tip faiz olması. Bunlardan biri Merkez Bankası'na bildirilen faiz, bunların bu arada hepsi kanuna dayalı olarak, yani Merkez Bankası düzenlemelerine dayalı olarak yapılan şeyler. Bankalar; 1. Merkez Bankası'na uygulayacakları azami kredi ve mevduat faizini bildiriyorlar, 2. Şubelerinde bunu ilan ediyorlar yine azamiyi aşmayacak şekilde, 3. Bir de bunu fiili olarak uyguluyorlar. Üç adet aslında konuştuğumuz faiz var. Bu üçü arasındaki ilişki gerçekten önemli, ama dediğim gibi azami faiz geçilemiyor. Şöyle örnek vereyim: Merkez Bankası'na dediniz ki kredi faizim azami 20, şubenizde ilan ettiniz 15, uyguladınız 16 veya 12, önemli değil. Yani Merkez Bankası'na verdiğinizle şubeye ilan ettiğiniz arasında bir marj bırakıyorsunuz kendini-

ze, bu şekilde üç tip faiz var. Belki de en önemli slayt bu, neden önemli? Çünkü kurum, mevduatlarda uygulanana bakmış, kredilerde de ilan edilene ve uygulanana yani şubelerde ilan edilen ve uygulanana bakmış kredilerde. Bu neden önemli? Aslında bir anlamda bizim üç katına kadar tazminat davalarında yeri geldiğinde ilgilendirebilir, ama belki de ikinci aşamada ona gireriz, ama hemen kısaca size şöyle bir şey vermek adına söyleyeyim. Tazminat davasında şimdi mevduat faizlerinde diyor ki kurum: Bak-tık, biz inceledik 12 bankayı, mevduat faizlerini çok güncellememişler. Ben, bu arada yasal düzenlemelere baktım, belirli bir güncelleme zorunluluğunu bulamadım. Dolayısıyla muhtemelen şöyle oluyor: Bu isteğe bağlı, mevduat faizimi ben güncellediğim zaman kendi tercihimle gidiyorum, bildiriyorum. Dolayısıyla 3 ayda bir günceller, 6 ayda bir günceller diye bir şey yok. Kurum şunu tespit etmiş: Biz ilan edilene baktık, bildirilene, şubelerde ilan edilene. Bunun üzerinde mevduat faizi. Aslında bakın, burada kendini ele veriyor. Zaten şubelerde ilan ettiklerinin üzerindeler, ama muhtemelen şeyin altındalar. Şöyle bir uzağı düşünün, azaminin altındalar, şubelerde ilan ettiklerinin üstündeler. Mevduat için konuşuyorum, dolayısıyla aslında kartel yapıp, bu faizi aşağı çekmek burada zaten rasyonel bir davranış gibi duruyor. Öte yandan krediye bakalım. Krediyi sık sık güncelliyorlarmış. Yine kurumun tespiti bu ve hemen uygulamaya alıyorlarmış. Dolayısıyla bu da şunun için iyi bir sebep: O zaman konuşalım

biz aramızda ve kredi faizlerini şubede ilan edilen üzerine çıkaralım. Birinde aşağı çekelim, birinde üzerine çıkaralım ki aradaki spread, yani marj, kâr marjımız açılsın. Bu üçlü faiz yapısı tazminat davalarında hâkimlerin bakacağı, hani muhtemelen aklınızdaki soru neye bakacaklar sorusu. Birkaç alternatif söyleyeceğim o zaman, ama şimdiden birini söyleyeyim. Eğer ilan edilen-uygulanan gibi bir ayrıma giderse, sofistike bir ayrıma hâkimler, bu 12 banka için daha aleyhte rakamlar çıkabilir diyerek hemen geçeyim.

Burada tartışılan konulardan biri de: Devam eden ihlal. Bunu Avrupa'da da görüyoruz, Türkiye'de de görüyorum. Devam eden ihlal şu demek: Bir çatı mutabakat var diyor kurul aranızda, bu çatıyı kurdunuz. Bu çatının altında belirli bir t zamanda, yani t0'dan başlayıp t1'e kadar kurulun ihlal dönemi olarak tespit ettiği döneme kadar yer yer pratik uygulamalar yaptınız. Yani illa ben her seferinde anlaşma bulmak zorunda değilim demek. Bir çatınız var, mutabakatınız, çatının altında pratik uygulamalarınız var. Burada da kurulun yine rapordan aldığı tarih 21.08.2007- 22.09.2011, dolayısıyla devam eden tek bir uzlaşma var. Buradaki diğer önemli bir kavram belki de sizin ileride yapacağınız, açacağınız davalarda mevduat kredi ve kredi kartı pazarlarına dair. Diyor kurul kararında, yani alt segmentlere gitmemiş ayırmaya, çünkü benim davamda da bu bir savunma unsuru olarak Vakıfbank tarafından çok gündeme getirildi. *"Bizim adımız taşıt kredilerinde geçmiyor*

*belgelerde*”, ama buradaki kurul kararındaki yorum şu: Zaten alt kırılımlarda da rekabet ihlali olduğu için ben tek tek işte taşıt kredisi, bireysel tüketici kredisi, bilmem ne kredisi demedim. Mevduat, kredi ve kredi kart pazarı dedim, geçtim. Alt pazar ayırımına gitmedim, hepsinde aslında bir rekabet ihlali var. Dolayısıyla hatta ilgili ürün pazarı tanımlamama şeyine gitti kurul. Buradaki durum bu.

Savunmaların değerlendirilmesine çok detaylı girmedim, ama çok ilgimi çeken: “Benim sektörüm özeldir” savunması. Bütün sözlü savunmalara da giderseniz kurumda her sektör özeldir. Bu savunma burada da var, bankacılıkta da... Otomotivde de zamanında yapılmıştı. Anlaşma, uyumlu eylem söylediğim gibi birlikte kullanılamaz. Bence bir sıkıntı yok bunda ki zaten bu kararlar bu arada Danıştay tarafından da onandı. Yani olağan hukuk yolları tüketildi bütün bankalar için, öyle söyleyeyim. Dolayısıyla karar düzeltme hariç, ama olağan hukuk yolu olarak söyleyeceğimiz ve karar düzeltmeye de ben konu olacak bir şey olduğunu da açıkçası düşünmüyorum ki öyle kararlar geldiğini göreceksiniz muhtemelen. Bankalar regülasyonlar nedeniyle çeşitli ücret ve komisyonlarını birbirlerine açıklamak zorundadır gibi bir savunma var. Bu kısmen doğru, ama çok kısmen doğru. Bankacılık Kanunu’ndan kaynaklanan, ama burada da bir non-disclosure agreement ... (29.30) yapıp, çok kısıtlı açıklamalar yapabilirsiniz diyor. Aslında pek bir alakası yok komisyon konusunda, bankacılık konusunda istihba-

rat toplanması gerekiyor. Ben de katılıyorum buna, hatta belki de hani savunmaların en ben-hani banka tarafında olsam- dayanabileceği yerlerden biri, çünkü gerçekten de bir istihbarat toplama şeyi var, bankacılıkta bu yadsınamaz, ama bu demek değildir ki bir araya gelip fiyatları, faizleri, komisyonları belirleyin. Dolayısıyla, bu ikisinin arasında iyi bir ayırım olması gerekiyor.

Şirket içi yazışmalar anlaşma değildir savunması var aşağı yukarı hepsinde, yani her yerden aynı belge tek tek çıkmalı mı? Kurum buna karşı gelmiş. Ben de aynı görüşteyim, her yerden çıkmasına gerek yok. Rakipler arası her bir iletişim rekabete aykırı değildir. Evet, doğru değildir, ama dediğim gibi eğer konusu bunun faiz tespiti, komisyon tespiti veya mevduat faizi tespitiyse, bu bir ihlal olarak değerlendirilebilir. Burada kurum 4'lü bir ayırım yaptı ve 4 ayrı grupta ceza verdi. En yüksek ceza birinci gruptaki Akbank, Garanti ve Yapı Kredi'ye, en düşük ceza da Türkiye Ekonomi Bankası'na çıktı. Üç katına kadar tazminat davalarına gelmeden durayım mı, biraz daha devam edeyim mi?

Karara ilişkin söyleyeceğim şey bu kadar. Dediğim gibi üç katına kadar tazminat davaları, benim de dava açma sebebim açıkçası. Rekabet Kanunu 57, 58. maddede belirtilen şeyin hiç uygulanmaması, hani bir nevi denemek için aslında açtım. Üç katına kadar tazminat çok tartışmalı bir şey, şu anda mevcut yayınları da okursanız elde olan, herkes bunun nedenini

aslında kişileri dava açmaya teşvik etmek olduğunu söylüyor. Hani bizdeki dava usulünde biliyorsunuz zarar kadar, şimdi yanlış şeyler kullanmak istemiyorum bu kadar hukukçunun önünde, ama böyle zararın üç katını alayım, hani bir zenginleşeyim mantığı yok, ama burada özel olarak bunu istiyor kanun koyucu. Bunun da amacı dediğim gibi birincisi dava açmaya teşvik ikincisi caydırıcılık. Özellikle Amerika'ya bakarsanız, orada şirketler rekabet otoritesini, yani Department of Justice'ın verdiği cezalardan ziyade açılacak özel hukuk davalarından daha çok korkuyorlar. Gerçi orada "class action" var, vesaire, ama asıl onları korkutan şey bir anlamda bu davalar. Haksız fiil sorumluluğu ve tazminat. Ben birazcık iyice hukuk şeylerine kısa kısa değinmek istiyorum. Çünkü kendi davamdan bunları açıkçası yaşadım. Orada şu: Çok detaya girmeyeceğim, dört unsur var. Mahkemede de bunu kanıtladım diyeyim, şu ana kadar en azından bilirkişi raporu da bu yönde geldi. Yani Rekabet Kanunu madde 57 anlamında "tazminat şartları oluşmuştur" diyerek geldiği için ben bunun bilirkişi tarafından da kabul edildiğini düşünüyorum. Bir hukuka aykırılık, bu çok tartışmalı bir konu, ben savunmaları yazarken kendim şeylere de baktım. Aslında doktrinde diyelim 4, 6 veya 7'ye aykırı davranmak hukuka aykırılık şartını sağlar gibi bir görüşe daha böyle yatkınlık var ki benim dosyada da göreceğiz ne olduğunu. Kusur; ihlalin varlığını kusurun karinesi olarak kabul edilmelidir diyen bir görüş var ki bence

de bu uygun olabilir. Yani bir şey yok, çok detaylı kusur şeylerine girmiyorum. Zarar, rekabet ihlali nedeniyle tüketicilerin, benim, sizin kredi kullanması, mevduata daha az faiz alması gibi sebeplerle zarar görmesi, illiyet bağı da kartel nedeniyle benim bu zararı görüyor olmam. Yani bankaların kartel davranışıyla bu zararın ortaya çıkması konusu var. Benim davamın adımlarına ben yer vereceğim ki birlikte onun üzerinden daha pratik gideriz.

Bu davayı 01.08.2013'te açtım. Şu tarih belki de dosya üzerinde incelemenin tamamlanması, tensip tutanağı, onları geçiyorum. Ara karar verilmesi, dava, burada dilekçe klasik şeyler yaptık. Burada ona geçmeden önce belki de şunları söyleyebilirim: Öncelikle karşı taraf yetki itirazında bulundu. Yetki itirazında ben bu arada davamı Asliye Ticaret Mahkemesi'nde açtım. Zaman zaman yazdığım blokta soruyorlar: Neden Asliye Ticaret Mahkemesi'nde açtınız da, Tüketici Mahkemesi'nde açmadınız? Ben şöyle düşündüm: Bu bir tüketici işi değil, bu bir haksız fiil sorumluluğu, dolayısıyla aramızdaki kredi sözleşmesinden kaynaklanan veya benim bir tüketici olmamdan ziyade bankaların bir normu, yani Rekabet Kanunu gibi bir normu ihlal etmesinden doğan bir haksız fiil sorumluluğu olduğu için ben Asliye Ticaret'te açtım. Niye farklı bir mahkeme değil? Vallahi o kadar hatırlayamıyorum neden Asliye Ticaret'te açtığımı, ama açıldı neticede ve yürüdü. Dolayısıyla belki de Asliye Ticaretler doğrudur, ama hani bedel hesabına göre hangisine ayırımını yapabilirsiniz, ama ben

asliye ticarete gittim. Yetki itirazında bulunuldu. Mahkeme kabul etti bunu, Vakıfbank'ın merkezi Avrupa tarafındaki Çağlayan Adliyesi'ne şeklinde bir karar verdi. Ben bu bir haksız fiil sorumluluğu olduğu için zarar görenin ikametgahının olduğu yerde dava açılabilmesi için açık bir hüküm olmasına rağmen niye bu kararın çıktığını da çok açıkçası bilmiyorum, ama hukukçu değilim. Gidip Yargıtay'da bunu bozdurdum ve tekrar geri döndüm Anadolu Adliyesi'ne, dolayısıyla mahkeme bunu kabul etti bozma kararını, onun üzerine yürüdük. Bu arada karşı taraf karar düzeltme dilekçesi verdi. Karar düzeltme dilekçesini reddetti mahkeme, yani dilekçeyi kabul edip karara bağlamadı, karar düzeltme halleri oluşmadığı için dilekçenin reddi gibi bir karar verdi. Hukukçu arkadaşlarım hani bunun da önemli bir şey olduğunu söylüyorlar, çünkü dilekçenin reddedilmesi farklı, öbür türlü farklı. Sonra duruşmalar başladı. Şöyle söyleyeyim, 2013'te açtım davayı bakın, yani şöyle layıkıyla bir duruşmaya girmem 2015 oldu. Aradan neredeyse 2-2.5 sene geçti. O duruşmada da bilirkişi atandı, bilirkişi atanmasına karar verildi. Sonra Mart 2016'ya geldik. Bilirkişi raporu gelmedi. Bilirkişi raporunun beklenmesine diye karar çıktı. Daha sonra araya adli tatil girdi, bu Eylül'e geldik. 6 Eylül'de yine duruşmam oldu. Orada bilirkişi raporunu elden teslim aldık. Raporla özetle: Evet, bütün bu saydığım haksız fiil tazminatın gerektirdiği şeyler oluşmuştur, ama bekletici mesele konusunu şöyle: Bilirkişi raporu yazdığı zaman daha muhtemelen Da-

nıştay kararları gelmemiştir. O yüzden şey yazmış bilirkişi, hani Bölge İdare reddetti, onadı daha doğrusu, Danıştay'a gitti, ama sonuç bilinmemektedir gibi yazmış. Sonuç biliniyor artık, ben onu zaten mahkemeye sundum dilekçeyle, bunu söylemiş. Bekletici mesele mahkemenizin takdirindedir demiş. Bunda doktrinde iki görüş var: Biri diyor ki idari taraf kesinleşene kadar bunu bekletici mesele yapmalı mahkeme, bir diğer görüş -ki ben de aslında eski bir rekabetçi olarak onun yanındayım, ama komplikasyonlarının olduğunu biliyorum- yani onu beklemeye gerek yok. Bu özel hukuk davalarının caydırıcılığını azaltır. Çünkü kesinleşmesini beklemeniz demek neresinden baksanız 2.5-3 sene, yani ben oradaki şey görüşüne de katılıyorum, evet hani şimdi diyelim ki onu beklemedik. Atıyorum, tazminata hükmettik. Şak diye Danıştay bozdu kararı, o zaman ne olacak? Tamam, bu da doğru, ama hani özel hukuk davalarıyla elde edilmek istenen yarar daha farklı olduğu için belki bir orta yol bulunabilir, ama iki görüş var. Bunu da bilirkişi demiş ki mahkemenizin takdirindedir, ama zaten bekletici mesele yapacak bir şey kalmadı, zaten olağan hukuk yolları tüketildi ve zararın tazmini. Zararın hesabı, bilirkişi hiç ona girmemiş raporda ve demiş ki: *"Zarar tazminat şartları oluşmuştur, 57. madde, ama zararın hesabı mahkemenizin yine takdirindedir"* Yani şöyle bir slayt karşı tarafın ileri sürdüğü şeyler var.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Giriş yaptık, teşekkür ediyorum Oğuzcan Bey'e, iki dakika konular yerleşsin diye bir giriş yapacağım ve sözü Sayın Yargıç'a bırakacağım.

Şimdi arkadaşlar, bu kararı biliyorsunuz. Oğuzcan Bey'in bahsettiği dört unsur hukuka aykırılık, illiyet bağı, zarar ve kusur haksız fiilin dört unsuru, esasında ondan bahsediyor. Bizim Rekabet Kurulu'nun kararını kullandığımız yer hukuka aykırılık kısmını tevsik etmek için, belgelendirmek için. Başka bir yerde de kullanabilirsiniz, zarar hesabında da kullanabilirsiniz, ama tamamen sizin o kararı okumanıza bağlı. Ama size bir şey daha söyleyeyim. Normalde Rekabet Kanunu yazılış şekli, yani yürürlükteki hukuk *de lege lata* böyle değil, yani biz hiçbir rekabet ihlali tespiti Rekabet Kurulu tarafından yapılmadan dahi esasında bir mahkemeye gidip zarar için tazminat davası açıp, mahkemenin bunu görmesini isteyebiliriz. Tespiti de ondan yapmasını isteyebiliriz rekabet ihlalinin. Daha iyi, ama tabii ki bu çok ideal bir bakış açısı, böyle olmuyor. Ortalıkta bu işle iştigal eden bir kurum varken mahkemeler oranın tespitini bekliyor. Ne açıdan bekliyor? Hukuka aykırılık kısmı için bekliyor. Diğer kısımlarını siz ispat etmeye, iddia etmeye devam etmeye çalışıyorsunuz. Hukuka aykırılık kısmı bitmeden diğerlerine geçmedikleri için de, genelde Danıştay'dan kesinleşme süreçleri beklenmekte.

Üç kat zarar, bunları daha detaylı konuşuruz, ama birebir aldığımız Avrupa Birliği Mükte-

sebatı'nda üç kat zarar yok. Daha yeni Avrupa Komisyonu'nun yayınladığı iki katı düşündükleri ivme var, fakat Amerika'dan aldığımız bir konudur üç kat zarar. Tamamen caydırıcılık sebebiyle. Tabii bir tezattır, daha ortaya çıkan bir karar yok. Üç katını bırakın, kedinin ciğere baktığı gibi avukatlar bu üç katına bakar durur, ama daha bir zarar hesabı, bir tazminat bile ortada yokken üç katını nasıl alırsız tartışması şu aşamada biraz afaki. Pratik olarak işin içinden gelen biri olarak söylüyorum.

Son olarak bu karara dönüp, Sayın Yargıç'a sözü bırakacağım. Rekabet Kurulu'nun özel hukuku düşünmediği çok açık, yani Rekabet Kurulu, kararlarını oluştururken ben bundan dolayı zarar görenleri de bir nevi ortaya koyayım veya onun önünü açayım, zarar hesabını kolaylaştırayım demiyor. Tamamen idari perspektifle kendi kanunları doğrultusunda bir soruşturma yapıyor ve idari para cezasına hükmedip, geçiyor. Bunun bugün olduğu gibi hem avantajı var, hem dezavantajı var özel hukuk yolunu takip edecek avukatlar açısından. Avantaj şu: Müthiş bir oynama alanı. Bakın, ne diyor Oğuzcan Bey? *"Alt pazarları belirlemedi bile"* diyor. Kredi faizi, mevduat faizi, kredi kartı pazarları, her bankacılık işlemi bunun içine girer. Yani neredeyse müthiş bir çukur açmış durumda, siz o kararı alıp çukurun içinden çıkartabiliyorsanız... Dezavantajı: Muğlaklık... Bu zarar hesabı nereden, ben o döneme girer miyim, girmez miyim.. ki birazdan onun içine gireceğimiz kararı analiz ederken, ama emin olun ki bu ka-

rar kısmı sadece hukuka aykırılık kısmı, diğer taraflarını hep biz özel hukukta kendimiz iddia edeceğiz, ispat edeceğiz ve sürdüreceğiz. Hiçbir yönlendirme yapmadan şu konu, bu konu daha önemlidir demeden, ön plana almadan sözü bırakıyorum Sayın Yargıç kendi zaten bütün bunlara değinecektir, o yüzden kendi sunumunu zevkle, merakla ben de bekliyorum.

## **İLHAN KARA**

### **Hakim**

Teşekkür ediyorum Sayın Başkan. Öncelikle İstanbul Barosu'na geldiğimiz için çok mutlu olduğumuzu söylemek istiyorum. Ayrıca Aydeniz Hanım'a güzel duyguları için teşekkür ediyorum, yeni yönetimimizi de kutluyorum, inşallah başarılı, hayırlı hizmetler yaparlar. Tabii biz bu toplantılara gelirken Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulumuzun özel izniyle geliyoruz, mesai saatleri içerisinde onlara da eğitime verdikleri destekten dolayı ayrıca teşekkür ediyorum.

Şimdi Rekabet Kuruluyla ilgili çok fazla bir şey kalmadı dedi Oğuzcan Bey, hemen Ejder Hocamı bir hayırla yâd edeyim. Meşhur bir Alman atasözü, Şükran Hanım beni bağışlasın, Aydeniz Hanım da bakıyor oradan: Şimdi hanımın ne düşündüğü, sucuğun içinde ne olduğu, mahkemenin ne karar vereceğini bir Allah bilir. Onun için son hareket henüz karar kesinleşmemiş, mahkeme adına bir şey söyleyemiyoruz. Son safha olağanüstü kanun yolu, ama karar düzeltme safhamızın eksik olduğunu hemen söylemem gerekiyor.

Bir diğer önemli bir şey söylemem lazım: Mahkemeye gidiyorsanız avukatınız olacak. Oğuzcan Bey'e özellikle sordum, avukat marifetiyle mi bu davayı açtınız diye. Hayır dedi, ben kendim açtım. Onun için 2 sene zaman kaybetmiş. Yani her hatanın hukukta bir bedeli var, herkesin dolayısıyla iyi bir avukatının olma-

sında fayda var. Halbuki çok da tanıdıkları var görebildiğimiz kadarıyla.

Şimdi tabii Rekabet Kanunumuz 1994 yılında yürürlüğe girdi. Çok ilginç, bir sene sonra da Tüketici Kanunu mülga 4077 yürürlüğe giriyor. Bunlar tesadüf mü dersiniz, hayır. Bunlar bizim Avrupa Birliği ile uyum ve bütünleşme sürecinde yapmamız gereken şeylerdir. Şimdi ilk defa müstakil bir yasada belki tüketiciden bahsediliyor. Hangi yasa? Rekabet Kanunu. Ve biliyorsunuz Bakanlık bile teşkilat yapılanmasını yaparken Tüketici ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü olarak teşkilatlanmış. En çok tüketici ifadesini kullanan kanunlardan biri belki Rekabet Kanunu arkadaşlar, bir tür Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu'nda mesela hiç yok. Tüketici, tüketicinin esamisi okunmuyor, ama Ticaret konusunda Ctrl F yapabilirsiniz, 11 yerde tüketiciden bahsediyor. Dolayısıyla Rekabet Kanunu ve Tüketici Kanunu'nu hep bir arada düşünmemiz gerekiyor. Tabii biz burada spesifik olarak bankaların meşhur bu 2013 yılındaki kararını daha çok örnek olarak gösteriyoruz, ama sadece bankacılık sektörü açısından değil, diğer sektörler yönünden de rekabet ihlalleri olabileceğini gözden kaçırmamamız gerekir.

Rekabet Kanunu'nun temel amacı, hedefi: Bu kanunla spesifik olarak ilgilenmeyen arkadaşlar için tavsiyede bulunayım. Aslında kanun 10'u geçmeyen çok özel maddelerini bilmeniz en başlarken gerekli, yeterli ve zorunlu. Bunlar 1, 4, 6, 7, 57, 58, bunlar hayat damarları. Şimdi

bankacılık sektörü hakikaten. Şu anda piyasa için, serbest piyasa ekonomisi için vazgeçilmez bir unsur, yani bir anda cebimizdeki kredi kartlarımızı kenara bıraksak, herhalde dışarıya çıkmaya utanırız. Yani ne yapacağız? Kredi kartımı evde unuttum diyebiliriz. Tabii sektör bu kadar önemli olmakla birlikte sektörün de kurallına göre Bankacılık Kanunu, Rekabet Kanunu hükümlerine uygun şekilde hareket etmesi gerekiyor.

Bankacılık sektörünü kesinlikle bir hayır kurumu olarak göremeyiz. Dolayısıyla ne dernektir, ne vakıftır, verdiği her türlü hizmet için piyasa koşullarında rekabet ortamında belirlenen ücreti almak zorunda, almaya hakkı var diyebiliriz. Nereden çıkıyor bunlarla ilgili temel dayanaklarımız? Tabii anonim şirket oldukları için bankalar her şeyden önce tacir. Tacir verdiği ödünçler, krediler nedeniyle de faiz talep etme hakkına sahiptir. Yine Bankacılık Kanunumuzun 144. maddesi buna ilişkin temel düzenlemeyi getirmiş. Merkez Bankası'nın meşhur bir 2006/1 sayılı tebliğinde de özellikle bu bankacılık işlemlerinde alınabilecek masraflar, faizlerle ilgili oran ve diğer usuller ayrıntılı bir şekilde belirlenmiş. Son Tüketici Kanunumuzla birlikte Tüketici Kanunu açısından bu masraf kısmını BDDK'nın belirleyeceği kabul edilmiştir.

Şimdi sonuçta bankacılık sektörüyle ilgili bir ihlal veya şikâyet başvurusu olduktan sonra bir inceleme başlatıldı. İşte 2007-2011 yılları arasında uzunca bir inceleme süreci, bu dönem içerisinde rekabet ihlali olduğu iddia

edildi. İnceleme sonucunda da henüz kesinleşmemiş olmakla birlikte Yargıtay veya Danıştay da verilen, İdare Mahkemesi'nin verdiği kararı onayan bir hüküm çıktı, ama karar düzeltme safhası henüz sonuçlanmadı. Dolayısıyla bu kararın kesinleşmesi bizim açımızdan, benim düşünceme göre, pratikte ve kanun nazarında yapılan düzenlemelere göre bir hayli önem taşıyor. Son nihai tazminata ilişkin kararı verebileceksek bile vermeden önce bunu gözetmek gerekiyor arkadaşlar.

Rekabet ihlali sayılan haller kanunda ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş. Burada özellikle 4, 6 ve 7. maddeleri tekrar hatırlatmakta fayda var. Hatta örnek kabilinden bir çok önemli örnek sayılabilecek konu kanunda zikredilmiş. Biraz sonra onlara değineceğim. Şimdi rekabet ihlali sayılan haller esas itibariyle anlaşma, işte antlaşma, anlaşma, bunun farkını hukukçular olarak biz biliyoruz. İki taraflı veya çok katımlı olabilir. Ağır kusuru değerlendirsek bu anlaşma kısmına da kasıt diyebiliriz aslında arkadaşlar. Biraz daha anlaşılır olması açısından; bile- rek, isteyerek, kasten yapılan anlaşma sonucu bir ihlal tespiti yapmış henüz kesinleşmeyen karara göre Rekabet Kurulumuz. Burada tabii anlaşmanın yapılmış olması yeterli değil, kuvvetden fiile, yani aksiyona da geçilmesi gerekiyor ki bu Rekabet Kurulu kararından anlaşılan bir hayli de ciddi aksiyon olduğu görülmektedir. Şimdi bunlardan en önemli ihlallerden biri de piyasadaki hâkim durumun kötüye kullanılması. Devasa bir şirket düşünün, örneğin somut

örnekte yaklaşık piyasanın yüzde 90'ı üzerinde bir hâkimiyeti olan grup veya 12 bankanın bu hâkim durumu da bir anlamda kötüye kullandıklarına ilişkin tespitler bulunmaktadır. Hâkim durum nasıl kötüye kullanılabilir dersek, yani birilerinin piyasaya girmesini engellemek, zorlaştırmak, yıkıcı fiyat uygulamak... Fiyatı çok düşürürsünüz, sonra rakipleri yok ettikten sonra istediğiniz gibi fiyat düzenlemesini yapabilirsiniz. Bir şey satarken başka bir mal ve hizmeti alma şartına bağlayabilirsiniz, teknolojik avantajları kullanabilirsiniz, vesaire... Bu hayal edilmez, ancak yaşanarak öğrenilecek şeyler, hiç akla gelmeyecek şeyleri uygulamada görebiliriz. Bu gerçekte bir ihlal olmasına rağmen bazen Rekabet Kurulu'nun hukuka uygunluk olarak anlaşılabilir örnek, sizin firma olarak yaptığınız bu hareket rekabet ihlali sayılmayacak deyip, size bir muafiyet tanıyabilir veya bu konuda sizin başvurunuz üzerinden bir menfi tespit belgesi verilebilir. Bunların hepsi bizim açımızdan hukuka uygunluk sebebi arkadaşlar.

Şimdi Türk hukukunda belki ilk defa karşılaştığımız, tanışmış olduğumuz rekabet ihlali ve tazminat talebi. Burada 57. ve 58. maddenin öneminden bahsetmiştim. İşte burada ben onları 57. maddeyi zarar olarak adlandırıyorum, 58'i de üç katı tazminat olarak adlandırıyorum. Böyle biraz daha belki rahat anlaşılabilir olur. Burada zarardaki çok basit bir ifadeyle söyleyeyim, bu ihlalden kaynaklanan sizin gerçek zararınız. Yani faiz diyelim ki... Kredi aldınız, gerçekte rekabet ihlali olmasaydı yıllık 10

puan bazında alacaktınız, ama ihlal olduğu için 12'den aldınız, 13'ten aldınız, dolayısıyla 3 puanlık sizin bir zararınız söz konusu, bunu isteyebilirsiniz. Üstelik bu ihlale katılanlar oluşan bu zarardan, sebebiyet verilen zarardan müteselsilen de sorumludur, ama o müteselsil sorumluluğu uygulayıcılara çok tavsiye etmiyoruz. Biraz sonra daha da açacağım, yani sizin karşınızda sözleşme ilişkiniz, akdiniz varken gidip dışarıda birileriyle uğraşmak sizin açınızdan çok pratik olmasa gerek diye düşünüyorum.

Evet, tazminat için teorik olarak Sayın Başkan'a, değerli uzmanımıza katılıyoruz, ama Türk hukuku açısından mevcut duruma göre bu benim şahsi kanaatim, son tahlilde yüksek mahkeme nasıl bir karar verir, şu andan kestirmek mümkün değil, ama genel olarak temel yaklaşım somut zarar oluşmalı. Yani olası bir zarar değil de, gerçek bir zararın oluşması gerekir diye düşünüyorum. Yani rekabet ihlali varsa sizin zararınız olmalı. Efendim, ihlal olmasaydı ben de konut kredisi almayı düşünüyordum aslında, hanımla bayağı bir sohbet etmiştik bu konuda dersiniz, komşuları da şahit gösterirseniz iş bir hayli uzar. Bu sefer mahkemeler için içinden biraz zor çıkar. Onun için zarar gerçek zarar olmalı. Zararın teknik olarak hesaplanması için farklı yöntemler kullanılabilir, ama olan ve olması gereken arasındaki fark bizim gerçek zararımız arkadaşlar, yani yüzde 10-12 arasındaki 2 puanlık fark bizim gerçek zararı ifade ediyor.

Üç katı tazminat meselesi de hakikaten önemli bir husus, tabii Türk hukukunda bizim önemli bir açmazımız var. Bu açmazdan en önemlisi de biliyorsunuz belirsiz alacak davası diye HMK'ya 107. madde geldiğinde Bilim Komisyonu mensupları dahi çok önemli bir keşif, buluş yaptıklarını söylüyorlardı zaman zaman bir yerlerde, ama dağ fare doğurdu. Hatta bu yüzden mahkemelerin ret kararları bile görülmeye başlandı. Yani o zaman şunu söylüyorduk: Arkadaş, bunu niye kısmi dava olarak o zaman anlamıyorsun? Kısmi dava yasağı var. O yasak da kalktı, ne yapacağız? Dolayısıyla bunu artık kısmi dava olarak algılamak lazım, ama belki 57 ve 58. madde hükümlerine göre açılacak zarar ve üç katı tazminat davaları belirsiz alacak davalarının en tipik örneklerinden birisi olacaktır. Çünkü şu anda 40 akıllı uzmanı getirin, inanın farklı farklı sonuçlarla karşılaşabiliriz. Dolayısıyla bu kadar uzmanın zor işin içinden çıktığı bir yerde hukukçu arkadaşlarım, meslektaşlarımdan da bir hayli öngörülü olmalarını beklemek biraz onlardan ağır bir beklenti olur diye düşünüyorum.

Şimdi farklı örnekler verilebilir. Faiz farkından kaynaklanan zararımızı hesaplayabiliriz. Burada üç katı tazminatı nasıl talep edeceğiz? Yani belirsiz alacak olarak davamızı açıp, zarar belirlendikten sonra belirlenen o tüm zararın üzerinden mi talep etmiş sayılacağız? En azından sizin muhtemel açacağınız davalarda bunu ima edeceğiniz veya açıkça ifade edeceğiniz bir ifade tarzının olması lazım. Burada hâkimin takdiri tabii çok önemli. Örneğin Alman

hukukunda manevi tazminatlarda hâkime geniş bir takdir hakkı verilmiş, ama bizde biliyorsunuz manevi tazminatta ıslah bile yapamıyorsunuz. Manevi tazminatın teklifi ve bölünmezliği, yani bu kural inşallah kısa vadede değişir diyelim, ama gerçi biraz yumuşatılmış daha sonradan özellikle cismani zararlarda sakatlık, vesaire ağırlaştıysa, yeniden manevi tazminat istenebileceğini kabul etmekte yüksek mahkememiz.

Şimdi burada dolayısıyla örneğin, bir zarar hesabı yapıldı. Belirsiz alacak davası açmıştınız. İşte 1.000 lira, 5.000 liralık bir tazminat veya zarar çıktı. Üç katı tazminat istemiştiniz. Burada hâkimin kendiliğinden artık hükmedilecek tazminatı siz üç katına kadar zaten istemiştiniz. O üç katını hesap edip, ona göre işte 5, 10, 15.000 liraya kadar bir tazminata hükmetmesi gerekir. Miktarı belirtmemiştiniz, burada ayrıca bir miktar belirtmeye gerek yok. Hatta siz üç katını istediniz, iki katını verdiğinde bu ferî taleple ilgili reddedilen kısım yönünden, sizin yönünüzden aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücreti de hükmedilemez diye düşünüyoruz. Çünkü burada tamamen hâkimin o anda ne düşündüğünü kestiremezsiniz. Hatta hâkim en son hüküm dediği ana kadar ne karar vereceğini kendisi de bilemez. Çünkü son anda bir şey değişebilir, farklı bir karar verebilir.

Davanın tarafları dersek, burada tüketici bazında bakarsak tabii ki burada davacı tüketici olacaktır, ama banka müşterileri olarak bakarsanız buradaki davacıları biraz daha geniş tutabilirsiniz. Nedir? Tacirler, ticari işletmeler de

burada davacı olabilirler. Sadece tüketicilerle ilgili bir kısıtlama olduğuna ilişkin yasada herhangi bir düzenleme yok. Dolayısıyla burada banka müşterisi olan veya potansiyel müşteri olan herkes bu davayı açabilir. İşte değerli uzmanımızın çok önemli yaptığı eksikliklerden, hatalardan birisi bağışlasın lütfen beni, muhtemelen aldığınız kredi bilemiyorum konut kredisi, tüketici kredisi, taşıt kredisi tipik bir tüketici işlemi arkadaşlar. Taraflardan biri tacir, diğer taraf tüketiciyse, sözleşmenin adı, sanı, vesaire hiç önemli değil, avukatlık ücret sözleşmesi dahil, değil mi Aydeniz Hanım? Sizin hatırıma eski kanun döneminde biraz bypass geçiyordum, ama şimdi benim bile yapacağım bir şey kalmadı. Yani 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'na özel bir hüküm konulmadığı sürece tekrar tekrar söylüyorum arkadaşlar, yani bu kanundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda *“avukatlık ücret sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar tüketici işlemi sayılmaz”* şeklinde bir düzenleme yapılmadığı sürece temeldeki işlem tüketici işlemiyse, vekil-müvekkil arasındaki uyuşmazlık da tüketici işlemi. Bunun en bariz örneği çok çarpıcı olsun diye boşanma davasında müvekkiliniz size paranızı ödemedi. Boşanma işinin ticari mesleki amaçla yapıldığını söyleyecek herhalde içimizden hiç kimse çıkmaz diye düşünüyorum. Bazı tabii stratejik evlilikler de, boşanmalar da oluyor. Orada Deniz Hanım hemen gülmeye başladı, evet.

Devam edelim. Davanın diğer tarafı kim olacak? Bizim tavsiyemiz sözleşmeniz kimin-

leyse, siz taraf olarak onu gösterin. Cepheyi genişletmeyin, başınıza olmadık işler gelebilir arkadaşlar, yani elinizde hukuki sorumluluk sebeplerinden akit varken haksız fiille, vesaire hiç uğraşmanıza gerek yok. Zararın tespit tarihi, yani haksız fiillerde fiilin işlendiği tarih tabii esas alınır ve hakikaten değerli uzmanımız da doğru bir şekilde söyledi, prensip olarak haksız rekabet hukukundan kaynaklanan zararların esasında haksız fiil vardır, ama tabii hayal gücümüz ne kadardır? Bildiğimiz kadarıyla ve yaşadıklarımız. İşte bu yaşadıklarımız öğretti ki bize bunun kaynağı akit de olabilir, sözleşme de olabilir. Çünkü Türk Borçlar Kanunu'nda daha önceki mülga kanunda olmamakla birlikte artık 60. maddemizde hukuki sebeplerin yarışması, hakların telahukuna ilişkin de özel bir düzenleme getirildi. Şimdi siz dersiniz ki bu aynı zamanda bir haksız fiil, kabul ediyoruz, evet, haksız fiil, ben ona dayanmak istiyorum. Buyur dayanabilirsiniz, ona da hiç kimse bir şey demez. Doktrindeki biliyorsunuz bunun en tipik örneği kiracının tuttuğu takım yenilince canı sıkılmış, eve gidince evdeki kapı, pencereyi kırmış, dökmüş. Ev sahibi şimdi buna karşı neye göre tazminat davası açacak? Haksız fiil bu yapılan iş, tamam, ama bir de kira sözleşmemiz var. Kira sözleşmesinin bize sağladığı avantaj nedir? Kusuru ispat yükümlülüğünden kurtuluyorum, zamanaşımının sağladığı avantajlar var, var da var, dolayısıyla burada lütfen sözleşme varsa başka yollara sapmayalım. Bu bizim için bana göre büyük bir avantaj sağlıyor arkadaşlar.

Üç katı, tabii burada hiç konuşulmayan bir şey daha söyleyeceğim. Bu davayı açabileceklerden birisi de bu birlikteliğin içine girmeyen yüzde 90'ın dışında kalan sektörün yüzde 10'luk bölümünü temsil eden diğer bankalar. Onlar da bu rekabet ihlalinin takdir edersiniz ki bir zarar görmüş olsa gerek, değil mi arkadaşlar? Buna katılmayan var mı bilmiyorum, belki de en bariz zararı gören sektör olarak işte bu işin dışında kalanlar. Üç katı tazminatla ilgili AB hukukunda düzenleme yok, ama Amerika'da bu meşhur Clayton Kanunu'nda buna benzer bir düzenleme söz konusu, dolayısıyla biz de oradan esinlenmişiz. Amacı nedir? İhlali yapanlar yönünden caydırıcılık diğer taraftan işte tüketiciler ve diğerleri yönünden de zararı telafi etme ve hak arama özgürlüğünü de belki teşvik olabilir. Yani böyle bir gerekçesi vardır diye düşünüyoruz, ama şu anda normatif düzenlemede bu konu da mevcut. Dolayısıyla tüketiciler, tacirler ve rakip firmalar üç katı tazminatı talep edebilirler. Tüketici için temel bazı usul sorunlarımız çıkabilir. İşte değerli uzmanımız örneğin, Tüketici Mahkemesi'ne dava açıyorsa harç ödemeyecekti, ama demek ki, para, bağışlayın beni, fazla olunca işte gidip harcı da yatırmış Ticaret Mahkemesi'ne.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Cevap hakkımı kullanacağım, not alıyorum.

**İLHAN KARA-** Tamam, not aldı, parası o kadar da çok değilmiş, evet, bu kısmı atlamış. Sorumlusu işte siz avukatların niye bu davayı

bize vermemeniz diye sormamış olmanız, değil mi? Öyle bakalım olaya.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Şirket avukatlarımızla beraber kolektif açtık, hep avukatlar yanımdaydı.

**İLHAN KARA-** Onlar mı yönlendirdi? Ama sözleşme yoksa hiçbir şey isteyemezsiniz. Özen yükümlülüğü kapsamında hiçbir şey talep edemezsiniz. Yani söz gider, yazı kalır.

Devam edelim. Haksız rekabetle ilgili davayı yargı yolu olarak nerede açacağız dersek arkadaşlar, kesinlikle ve kesinlikle bu davanın idari yargı ayağı zaten Rekabet Kurulu'nun kararıyla ilgili. Adli yargı ayağıysa tazminatla ilgili, bütün talepleri adli açıyoruz. Dolayısıyla idari yargı ve Danıştayla zarar gören tüketicilerin, tacirlerin herhangi bir ilgisi, alakası yok. Burada zararlı ilgili dava ön şartı veya davayı karara bağlama şartı da diyebileceğimiz en önemli husus: Kesinleşmiş Rekabet Kurulu kararıdır arkadaşlar, bunun en geç hüküm tarihine kadar kesinleşmiş olması gerekir. Lütfen bunu unutmayalım. İşte bir ihtimal daha var, ola ki mahkemenin hikmetinden sual olunmaz, karar düzeltme talebini kabul etti. Evet, hata yapılmış, burada şunlar atlanmış, rekabet ihlali yoktur deyip, işte kararı bozdu Danıştay, ne yapacağız? İşte yine devam eden süreci takip etmek gerekir, ama başka bir yola, mecraya girebiliriz. Bunu lütfen hiçbir zaman için unutmayalım.

Kesinleşmenin zorunlu olduğuna ilişkin örneğin, 1999 yılındaki bir kararı şöyle slaytta gösteriyorum. Belli bir aşamadan sonra örneğin, bu ön şart gerçekleşmediği için dava reddedilmiş, bu karar onanmış. Daha sonraki başka bir kararda ne diyor burada? *“Haksız rekabet nedeniyle açılan tazminat davasında karar tarihi itibarıyla Rekabet Kurulu kararının kesinleşmediği”*. Karar vermeyeceksin Sayın Hâkim o zaman, bekleyeceksin. Yani çok sabırsızlanmaya gerek yok. İşte değerli uzmanımız 3 yıldır bekliyor, 3 yıl daha bekleyebilir. İnşallah fazla beklemez diyelim. Şükran Hanım, bana bakıyorsun, yani Oğuzcan Beyefendiyi feda ettik, sana takılmaya başladım, haberin olsun.

Şimdi burada özellikle mahkeme safhasında değerli meslektaşlarımız da var burada, biz dosya bazında incelediğimiz zaman bu kararın kesinleştiğine ilişkin resmi kaydın bizim dosyaya girmiş olması lazım. Dolayısıyla mahkemenin kesinlikle ve kesinlikle bunu Rekabet Kurulu'ndan en azından o dava konusu olan 12 banka sayısı kadar cevap gelinceye kadar sorması gerekir. En azından 12 bankayla ilgili ya resmi sitede ilan edecek bunu Rekabet Kurulu: *“Karar şu tarihte kesinleşmiştir, ekte de işte mahkemenin kesinleşmiş kararı”* diyecek. Ya da birisinin resmi sitede ilan etmesi veya bizim müzekkereyle bunu sormamız, istememiz gerekiyor.

Burada teorik olarak değerli başkan ve değerli uzmanımız çok önemli bir şey söyledi. İh-

lal tarihi itibariyle bizatihi o bankanın önünden geçmek de tabiri caizse tazminat için yeterli şekilde söylemde bulundu. Saygı duyuyorum, ama bence önünden geçmek yeterli olmaz, bankanın içine girip, o dönemde bizim bir sözleşme akdi ilişkimiz olması gerekir. Yoksa Türk hukuku açısından bu sorun daha da derinleşebilir, daha da büyük sorunlar çıkarabilir. Bu manada biraz daha pratiğe yönelik, teoriden pratiğe yönelik yaklaşmamızda fayda var. Hatta ihlali sektör bazında çatı olarak tespit ettikten sonra o tarih aralığında belki arkadaşlarımızın yüksek mahkeme de eğer o görüşte olursa, o 2007-2011 tarihleri arasında bir şekilde bir sözleşme, akdi ilişkiniz varsa, o ihlal konularıyla ilgili olmak üzere tazminat hakkı doğma ihtimali var. Ama şöyle de bakılabilir: Bir başka bakış açısı, gerçekte sizin sözleşme yaptığınız tarihte bir ihlal var mıydı, o ihlal ne kadar süreyle devam etti? Sizin sözleşme kuruluş tarihiniz o aralıkta kalıyor mu arkadaşlar? Bunu da araştırmak gerekebilir, ama şu anda son merci tabii yüksek mahkeme olduğu için biz bunları fikir jimnastiği olarak sadece öneri olarak söylüyoruz. İki düşüncenin de yabana atılır tarafı yok, iki türlü de hareket edilebilir. Tabii burada son kararı artık yüksek mahkeme uygulamaları ve somut olayda mahkemeler açıklığa kavuşturacak.

Şimdi burada zamanaşımı tabii önemli bir sorun olacak karşımızda, haksız fiil dersek 2 yıl ve 10 yıllık zamanaşimleri söz konusu olacak, ama burada idari para cezası Kabahatler

Kanunu kapsamında kaldığından dolayı buradaki zamanaşımı süresinin Kabahatler Kanunu'ndaki 8 yıllık zamanaşımı süresi olacağına yönelik de bir Yargıtay uygulaması söz konusu, ama akdi ilişki söz konusuysa değerli arkadaşlar, bana göre artık burada hiç tartışmaya gerek yok. Zamanaşımı Türk Borçlar Kanunu 145. madde uyarınca minimum 10 yıldır. Zamanaşımının durması ve kesilmesine ilişkin sebepler de aynı şekilde uygulanır. Hatta bana sorarsanız buradaki zamanaşımını da Rekabet Kurulu'nun kesinleştiği tarihten itibaren almakta fayda var. Bu çok daha pratik olur, çünkü insanları henüz kararın kesinleşmediği bir dönemde dava açmaya da çok mecbur bırakmak bilmiyorum hukuk mantığı açısından bana göre çok da doğru gelmiyor. Lütfen bu durumu da değerlendirmiş olalım.

Zamanaşımı süresi artık sözleşme ilişkisinde sözleşmenin kurulduğu tarihini esas almamız lazım. Haksız fiillerde fiil tarihi söz konusu, tabii suç yönüyle bakarsak işin içine, suç tarihi zamanaşımı tarihi olacaktır. Zamanaşımının kesilme ve durma sebepleri söz konusu olabilir. Değerli uzmanımız faizi farklı yönlerden bir ayrıma tuttu, ama davada istenecek faiz yönünden önemli bir şey söyleyeyim. Tüketici yönünden ve tacirler yönünden bu iş ticari iş, hatta bankacılık işlemlerinden kaynaklandığı için 4. maddenin 1. fıkrasının f bendine göre ticari dava sayılır. Buna rağmen görevli mahkeme burada ticari dava. Tüketici Mahkemesi ilişkisinde avukat arkadaşlarımla en çok hata yap-

tığı işlerden birisi faiz avans faizdir, avans faiz isteyebiliriz. Yasadaki teknik ifade bu, bazen en yüksek, yüksek ticari faizi faiziyle diye uzun uzun cümleler kuruyorsunuz. Arkadaşlar, bir avans faiz deseniz bizim için çok yeterli, lütfen bize eski hukuk fakültesi bilgilerimizi amaçsal yorum, gaye yorum, vesaire böyle zorlu yollara sürüklemeyin, bir avans yeter. En çoğunu isteyin, yani mahkeme takdir ederse azını versin. Siz ne isterseniz mahkeme onu veriyor. Çünkü en fazlasını isteme hakkınız var, dolayısıyla reeskont isterseniz reeskont, yasal isterseniz yasal faiz verilir.

Şimdi bu davaların açılabileceği iki mahkeme var: 1. Tüketici Mahkemesi, 2. Ticaret Mahkemesi. Tüketiciler yönünden Tüketici Mahkemesi veya Tüketici Hakem Heyetleri, Tüketici Hakem Heyetleri için hakem heyetleri yönünden yerleşen bir uygulama: Eleştirebilirsiniz, haklısınız, belirsiz alacak davasını düşünebilirsiniz, ama hakem heyetlerinin yaşaması için Yargıtay ve Tüketici Mahkemelerinin uygulaması minimum dava değerinizin dava tarihindeki hakem heyeti limitlerinin üzerinde olması lazım Tüketici Mahkemesi'ne dava açmanız için. Aksi halde Tüketici Mahkemesi dava şartı yokluğu nedeniyle davayı reddedip, sizin Tüketici Hakem Heyeti'ne gitmeniz gerektiğine ilişkin kararlar vermektedir.

Burada gitmeyeceğiniz önemli iki mahkeme: Asla Sulh Hukuk Mahkemesi'ne uğramıyorsunuz. Onlar zaten az tazminat verir, boşuna

gitmeyin oraya. Asliye Hukuk Mahkemeleri de şu anda bir hayli işleri var, onlar da bir hayli meşguller, oraya da gitmenizi tavsiye etmiyorum. Gideceğiniz mahkemeler ticari davaların görüldüğü mahkemeler, yani ikiz kardeş olan Tüketici Mahkemeleri ve Ticaret Mahkemeleridir. Ama tacirler için, rakip bankalar için Ticaret Mahkemesi'ne, tacir olmayan, yani tüketiciler yönündense, Tüketici Mahkemesi'ne, belirleyeceğiniz miktara göre hakem heyetine başvuru yapmak zorundasınız. Sabırla dinlediniz, ben teşekkür ediyorum.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Şimdi arkadaşlar, yine biraz toparlama yapıp, Şükran Hanım'a sözü bırakacağım. Toparlama derken tabii ki Sayın Yargıç'ın konuşmaları sonrasında söylediklerine, içeriğine ilişkin değil, ama şunu söylemem lazım, bu toplantının şöyle bir önemi var hepiniz açısından, bizler açısından: Şu ana kadar Rekabet Hukuku'nun, işin pratiğini yapan hâkimler, yargıçlar tarafından bu nevi irdelendiği ve çalışıldığı bir toplantı ben daha görmedim. Bizler Rekabet Hukuku'nun özel hukuk sonuçlarıyla ilgilenen avukatlar bunlarla uzun zamandır uğraşıyoruz, antrenyiz, ama emin olun ben gittiğim bu konularla ilgili duruşmada, yani özel hukuk sonuçlarına ilişkin duruşmada; orada bir Rekabet Kurulu var, idari para cezası keser, rekabet ihlallerine bakardan öteye gitmeyen bir özel yargı yaklaşımı çok belirgindi. Çok yararlı bir şekilde artık bu taraflara, masanın bu tarafına, sayın yargıçlara bu bilgiler geçmeye başladı. Bu bizim açımızdan

müthiş mutluluk verici ve bu toplantı, bu kalabalığı şöyle değerlendirmemiz lazım: Şu ana kadar ben girdiğim duruşmalarda hiçbir zaman sayın yargıçların çok teveccüh gösteren, bu tip tazminatların önünü açan bir yaklaşımını görmedim, ama bizler avukatlar, özel hukukçular siz üç dava, siz beş tüketici davası, siz on tacirin davasıyla hareketlendirirseniz aynen iş hukukçularının zamanında iş davaları için yaptığı gibi... Şu an iş davaları kıdem tazminatları ne oldu, biliyorsunuz. Veriyor dilekçeyi, bir bilirkişiye gidiyor, hesap veriyor, geliyor, kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, bu kadar kolay oldu, ama iş hukukçuları bunu kendileri kazıya kazıya getirdiler buraya. Rekabet alanıyla ilgilenen özel hukukçuların sayısı böyle bir sonucu elde etmek için çok az. Ben ilk başından beri -97'den beri, 94'te kanun oluştu, ama Rekabet Kurulunun 97'de çalışmaya başladı ve ihlalleri tespit etmeye başladı- içinde olan biri olarak sayın yargıçlara katılmadığım noktalar var ki bunların tartışılmasında hiçbir sorun yok. Böylece bu şekilde önümüzü açacağız.

Şu yanlış algının oturmasını istemem: Rekabet Kurulu kararlarının kesinleşmesi bir dava şartı değil. Rekabet Kurulu'nun kararının kesinleşmesini bizim mahkemelerimiz topu taca atmak için bekliyor. Orada bir süreç var diyor, beni hiç uğraştırma şimdi zarar hesaplarıyla, onunla bununla, o süreç bitsin, sonra gel bana bakarız diyor, delilleri dahi toplamıyor. Bekletici mesele yapıyor, arabayı park ediyor, gidiyor. Şimdi bu uygulama başlayınca ne sıkıntı çıkmaya baş-

ladı? Zamanaşımı. Zamanaşımında ilk başta, haksız fiil mi, sözleşme sorumluluğu mu? Orası çok kritik, oraya sizlerin hukukçular olarak çok dikkatli yaklaşmanız lazım. Ben Sayın Yargıç'ın yaklaşımını çok iyi anlıyorum. Hakların yarıştığı bir ortamda 10 sene veren sözleşmeye aykırılıktan gitmeyi niye düşünmezsiniz, bu çok temel bir yol diyor. Kesinlikle doğru...Ama unutmayın, saydığınız 4 unsur haksız fiil unsurları. Zamanaşımı, kusur, sorumluluk, illiyet bağı ve zararı da buna göre hesaplıyorsunuz. Sözleşme hukukundaki zararı hesaplamıyorsunuz. Menfi veya müspet zarar istemiyorsunuz. Sözleşmeyi feshetmiyorsunuz, sözleşmeden dönüyorsunuz, sözleşmeler hukuku yok burada. O yüzden tek zamanaşımını kullanıp, geri kalan bütün hususlarda haksız fiil sorumluluğuna gidiyor olmayı değerlendirin pratik olarak. Sayın Yargıç'ın dediği gibi zamanaşımı açısından ikisini de söyleyin. En kötü 10 sene olur, şimdiki husustaysa 8 sene. Çok güzel belirtildiği gibi Kabahatler Kanunu'na bağlanmış bir durum var. Çok açılmış özel hukuk davası iki senelik -o zaman birdi, yeni iki oldu- haksız fiil zamanaşımı sebeplerinden reddoldu. Bununla ilgili olarak Yargıtay 11'in ardı ardına verdiği iki karar var. Dedi ki: *"İdari para cezası eşittir idari müeyyide, idari müeyyide eşittir Kabahatler Kanunu düzenlemesi, Borçlar Kanunu'ndan kaynaklı olarak daha uzun bir zamanaşımı varsa 2'den 8'e çıkartıyorum"* Çünkü Kabahatler Kanunu'ndaki bir hususun soruşturma süresi, soruşturma açma süresi 8 sene. Ben bunu özel hukukta

uyguluyorum, şu an 8 sene. Şu anda yargıda çıkan iki 11. Hukuk Dairesi'nin kararı bu işi 8 sene olarak bağlamış durumda, size de yeter. Ben size açık söyleyeyim, soruşturma açılma kararıyla beraber açtığım davalar oldu. Yani Rekabet Kurulu bir pazara soruşturma açtı, ben zamanaşımını kaçırmaktan korktuğum için gittim dava açtım. Allah'tan belirsiz alacak davası vardı, onları da biraz kullanarak o arabayı oraya park ettik. Şimdi 8 seneye çıkması müthiş bir şans. Müthiş bir şans derken katılıyorum bu kararın özüne dair olarak, ama 8 mi olur, Sayın Yargıç'ın dediği gibi 10'u kullanabilir miyiz akdi ilişkiden... O da olursa bence Rekabet Hukuku'nda özel hukuk sonucunun gelişmesi açısından çok yararlı değerlendirilebilir.

Zamanaşımı kısmını geçtikten sonra Şükran Hanım'a sözü bırakmadan: Döneme çok dikkat edin, şimdi bunu hep banka hukukçusu veya avukatı varsa aramızda farklı algılamasına da müsaade etmeyelim. Bunu hep bu işlerin önü nasıl açılır, nasıl dava açarız diye söylüyoruz. Evet, hukuksal savunuculuk adına ve adalete erişimi provoke etmek, güçlendirmek adına bunu yapıyoruz. Çünkü böyle bir kanun ve böyle bir madde var. Size bir başka kartel örneği vereyim. Hiç dava açıldığını duymadım, ama yanlış hatırlamıyorsam Peugeot bayileri aralarında sattıkları Peugeot arabaların ilişkin -tüm Türkiye'de diye hatırlıyorum yanlış hatırlamıyorsam- bir kartel oluşturduğu Rekabet Kurulu Kararı ile tespit edildi. Liste fiyatı üzerinden sizin kullanmanız gereken indirim size kullandır-

madılar. O dönemde dönemini tam iyi hatırlamıyorum ama o ihlalin olduğu dönemde aranızdan herhangi biri Peugeot arabası aldıysa, bu davayı açabilme şansı vardı. Kimsenin haberi olmadı, açmadı. Şimdi bu vesile... Bu banka konusu herkesin evet, kapının önünden geçen belki buna mazhar olmadı, ama SMS miktarını bile tartışılar. Hangi SMS'i, biliyor musunuz? Kredi kartınızı geciktirdiğiniz dakika aldığınız SMS var ya, diyor ki işte geciktirdiniz, bunu şu tarihe kadar ödeyiniz. Onu "1 lira mı yapalım, 2 lira mı yapalım"a ilişkin anlaşma olduğu var bu kararda. 1 lira mı, 2 lira mı? Yani kapıdan geçme fiili o kadar belki teorik ve afaki duruyor, ama buraya varan bir tespit ve ihlal süreci yaşandı burada, o yüzden bu bir vesile oldu, bunları konuşmaya başladık. Bunu değerlendirmek lazım ve bunun Rekabet Hukuku'nun özel hukuk sonucunu artık mahkemelerde yerleştiriyor olmamız lazım. Hepimiz adına çok ayrı bir noktaya getirmesi muhtemel.

Uzun tuttum kusura bakmayın, Şükran Hanım'ın sözünden de kesmedim, herhangi bir kesinti yaptıysam da sonuna eklerim, kendisini zevkle ve merakla dinleyeceğiz.

## Av. ŞÜKRAN EROĞLU

Teşekkür ediyorum. Herkese hoş geldiniz diyorum. Bu konu tabii ki hepimiz açısından çok önemli, özellikle avukat olarak bizler açacağımız davalarda biraz önümüzü görmek istiyoruz. Çünkü karışık bir ortam var, karışık söylemler var ve ne yapacağımızı da açıkçası tam olarak kararlaştırmış değiliz. Ama bugün umarım ki burada hepimizin kafasında daha netleşecek konu ve ne yapacağımız konusunda da atacağımız adımları herhalde hep birlikte tespit edeceğiz.

Aslında benim söyleyeceğim şeylerin birçoğu diğer konuşmacılar tarafından söylendi, ama biraz daha vurgulamak açısından ben sunum akışımı devam ettireceğim. Tüketicilerin haklarını kullanmaları ve bilinçli davranmaları çok önemli, biliyorsunuz. Bankalar 75 kalem masraf alıyorlardı bizden, şimdi BDDK onu 22 kaleme çekti. Bir kısımları hakkında da dava açıldı iptal edilmesi için, mesela hesap işletim durduruldu biliyorsunuz. Dolayısıyla ben tüketicilerin haklarını kullanmalarını ve dava açmalarını çok önemsiyorum, çok uzun yıllardır da tüketici alanında çalışan bir avukatım. Özellikle derneklerde yine baronun merkezlerinde. Biz örneğin o dava dosya masraflarıyla ilgili başvurularda bulunduğumuzda ilk zamanlar bunlar çok garipsendi, ne olduğu anlaşılamadı, ama sonrasında gerek mahkemeler, gerekse hakem heyetleri konuyu oturtular ve başvuran tüketiciler haklarını sonuna kadar aldılar ki 2014 yılın-

da 5.5 milyon bu masrafların iadesi için Tüketici Hakem Heyetlerine başvurdu. Onun için ben bu konuda da bankaların yaptıkları bu hukuka aykırı eylemler konusunda da mutlaka dava açılmasını ve biraz önce Hikmet arkadaşımın da söylediği gibi artık bir özel hukuk alanında bu konunun bir oturtulmasını öneriyorum herkeşe ve bu davaları da. Tabii ki kesinleşmeyi de beklemekte fayda var. Çünkü birçok mahkeme bekletici mesele yapıyor, bir kısmı da reddediyor. Hatta Deniz arkadaşımız biraz önce bir ret kararı gösterdi bize, şöyle demiş: Diğer bankalar, yani bu karteğe dahil olmayan bankalardan kredi alınabilirdi gibi hukuka hiç de uymayan bir gerekçe var ortada, tabii ki mutlaka bozulaacaktır bu karar, ama şu anda böyle sıkıntılar da var. Onun için sanıyorum ki kesinleşmeyi beklemekte ya da lehe olan bir-iki karar çıkmasını beklemekte fayda var.

Evet, şimdi şöyle bir baktığımız zaman ülkemizde 2012 yılında 48 banka var. Bunların 23'ü mevduat bankası ve bu mevduat bankalarının da kartel oluşturan 12'si piyasanın yüzde 91'ine hâkim dedi biraz önce Oğuzcan Bey. 2006 yılında biliyorsunuz Bakanlar Kurulu faiz ve diğer masrafların tespitini Merkez Bankası'na bıraktı. Merkez Bankası da bankalara dedi ki: *"Serbest bir piyasa oluşturun, tespiti yapın, bana bildirin"*. Bunun amacı neydi? Aslında sektörü rekabete açmak, hizmetlerin de ucuzlamasını sağlamak. Çünkü biliyorsunuz rekabet olduğunda hizmetler ucuzlar, çünkü ortada bir çekişme meydana gelir. Teoride bu böyledir, ama ülkemizde

bunun tam tersi olur. Sektör rekabete açıldığında her nedense fiyatlar artar. Biz bunu sadece bankalar değil, elektrik sektöründe de yaşadık. Bunu çok iyi başaran bir ülkeyiz, dolayısıyla da galiba rekabeti çok da bilen ve uygulayan bir ülke değiliz diye düşünüyorum.

Dediğim gibi beklenenin aksine bankaların bir kısmı, yani 12'si hâkim durumu kötüye kullanarak hizmetleri ucuzlatmak yerine birbirleriyle aynı düzeyde tuttular ve aralarında centilmenlik anlaşması diye adlandırdıkları ki bu kararda aynen bu şekilde geçiyor, eylem ve işlemlerle mevduat, kredi ve kredi kartlarında fiyat tespiti yapıp, 4054 sayılı Yasanın 4. maddesini ihlal ettiler. Hangisi bu 12 banka? Akbank, Denizbank, Finansbank, HSBC, Ing, TEB, Garanti Bankası, Halk Bankası, İş Bankası, Vakıflar Bankası, Yapı Kredi, Ziraat Bankası, Garanti Ödeme Sistemleri A.Ş. ve Garanti Konut Finansmanı Danışmanlık.

4. madde ne diyor arkadaşlar Rekabet Kanunu'nda? *"Belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma veya kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran veya doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemleri hukuka aykırı ve yasaktır"* diyor. Yine aynı maddenin 2.a fıkrasında da mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurlarla her türlü alım ya da satım şartlarının tespit edilmesinin

hukuka aykırı olduğu vurgulanıyor ki zaten kararda da bu maddeler esas alınarak ortada bir haksız eylemin olduğu tespit edilmiş.

Rekabet Kurulu'nun karar tarihi 08.03.2013 ve diyor ki kararda: *"21.08.2007 ve 24.10.2011 tarihleri arasında bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 12 teşebbüs arasında fiyat tespiti amacını taşıyan bir uzlaşma kuruldu. Bu uzlaşmanın ortak planının uygulanmasındaysa kredi, mevduat ve kredi kartları hizmetleri kapsamındaki pek çok ürüne yönelik faiz oranlarının ve ücretlerin tespitinde koordinasyon içerisinde hareket etmek üzere icra edilen bir dizi mutabakatla hayata geçirildiği, bahse konu 12 bankanın önemli bir bölümünün mutabakatların çoğunluğuna düzenli olarak iştirak ettiği tespit edilmiştir"*. Yine kararda bankaların Merkez Bankası'na bildirdikleri faiz oranlarıyla müşteriye uyguladıkları faiz oranları ve ilan edilen faiz oranlarıyla uygulanan faiz oranları arasında farklılıklar olduğu, bunun da şubelere tanınan yetkilerden kaynaklandığı belirtilmiş.

Şimdi tüketiciler açısından baktığımızda biliyorsunuz 6502 sayılı Kanunda çok net bir biçimde hemen hemen her maddesinde bilgilendirmeden söz ediyor. Yani mal ve hizmet satıcıları -satıcı ve sağlayıcılar diyoruz- sattıkları mal ve hizmetler konusunda tüketicileri doğru, açık, anlaşılır ve net bir şekilde bilgilendirmekle yükümlü olup, tüketiciler de satın aldıkları mal ve hizmetler hakkında bilgi edinme hakkına sahiptirler. Dolayısıyla bankalar da ürünleri

hakkında tüketicileri bilgilendirmekle yükümlü oldukları gibi bu bilgilerin doğru ve anlaşılır olması da gerekmektedir. Ancak kararda bankaların ilan ettikleri faiz oranlarıyla uyguladıkları faiz oranları arasında farklılıklar olduğu, ücretler konusunda da anlaşma içerisinde oldukları açıklanmış. Demek ki tüketicilere verilen bilgiler doğru olmadığı gibi eksik ve hatalı. Bu da tüketicilerin sadece zarara uğratılmadıklarını, aynı zamanda yanıltıldıklarını ve aldatıldıklarını da ortaya koymaktadır. Ne yapılmalı diye sordumuzda, Rekabet Kurulu'nun kararı Danıştay tarafından onanmakla ortada yanıltma, aldatma ve zarara uğratma amaç ve eylemleri olduğu netlik kazanmıştır. Bankalar rekabet ortamında hizmetleri ucuzlatmak yerine uyumlu eylemlerle piyasadaki hâkimiyetlerini kötüye kullanmış ve hizmetleri daha da pahalı hale getirmişlerdir. Tüketiciler ve tacirler mutlaka yasal yollara başvurarak hem maddi kayıplarını, hem de uğradıkları zararların tazminini istemelidirler. Tacirler ve esnaflar, yani bankayla kredi ilişkisi veya diğer mevduat ve kredi kartı ilişkisi olanlar -bu 12 bankadan bahsediyoruz tabii ki- belirsiz alacak davası açarak, zarara uğradıkları tutarın belirlenmesini ve tabii ki bunun da üç katına kadar faiz ödenmesini isteyebiliyorlar. Belirsiz alacak davalarında herhangi bir sınır olmadığı için de en cüzi miktarla bunu açabilirler. Ancak tüketiciler açısından tabii bir sıkıntı var. Çünkü biliyorsunuz Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun bir görev sınırı koydu. Dedi ki: "2.320 liraya kadar ilçe hakem heyetleri, 2.320-3.480

*arasındaki miktarda da il hakem heyeti görevlidir. Dolayısıyla bu miktarların altında olan tutarlar için mahkemelere gidemezsiniz, öncelikle hakem heyetlerine gitmelisiniz". O zaman yapılacak olan açılacak davalarda mutlaka 3.480 liranın üzerine çıkmak. Harç söz konusu olmadığı için de 3. 485 liradan açılabilir dava mesela.*

Zamanaşımına baktığımız zaman tüketicilerle bankalar arasında bir akdi ilişki var ve bankaların aradaki bu sözleşmeler nedeniyle tüketicileri zarara uğratması söz konusu olduğundan evet, bir haksız fiil var. Ama benim bir sözleşmem varsa ben zarara uğruyorum. Herhangi bir sözleşmem yoksa bir zarardan söz edemiyorum. Onun için de bir akdi ilişki var diye düşünüyorum. Sadece haksız fiil olarak niteleyemiyoruz bunu ve o zaman da Borçlar Kanunu 146 diyor ki her tür alacak için zanaşımı süresi 10 yıldır. Ancak uygulamada mahkemeler eylem ve işlemleri haksız fiil olarak niteleyip, bunu da 2 yıl olarak düşündüklerinde o zaman tabii acaba 2 yıllık sürede biz hak kaybına mı uğradık davaları açmamakla diye bir soru kafamızda oluşabilir. Hayır, en son Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2014/13296 esas ve 2015/4422 sayılı kararıyla 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'na atıf yaparak idari yaptırım gerektiren eylemlerin kabahat niteliğinde olduğunu Kanunun 20/4. maddesinde de nispi idari para cezasını gerektiren kabahatlerde zanaşımı süresinin 8 yıl olduğunu belirtti. Dolayısıyla Borçlar Kanunu'nda da biliyorsunuz ceza zanaşımının daha uzun olması halinde onun uygulanacağı

hükme bağlandığı için bizim için bu davalarda 8 yıllık zamanaşımı söz konusu. Eğer en kötü ihtimalle akdi ilişkiden gitmeyip haksız fiilden gidildiği takdirde, yine kaybettiğimiz bir zaman söz konusu değil.

Zamanaşımının başlama tarihinde de yine ikili bir görüş var. Bir kısım görüşler zamanaşımının başlama tarihini öğrenme tarihi olarak kabul ediyorlar, bir kısım görüş de diyor ki hükmün kesinleşmesi. Biraz önce Hâkim Bey hükmün kesinleşmesi dedi. Ben de ona katılıyorum, ama öğrenme tarihi dahi olsa biliyorsunuz karar tarihi 08.03.2013, dolayısıyla bu tarihte öğrendiğimiz dahi kabul edilse, 8 yıl veya 10 yıllık zamanaşımaları düşünülduğünde yine önümüzde dava açmak için uzun bir süre var. Panik yapmamızı gerektiren herhangi bir durum söz konusu değil.

Evet, davalarda tüketicilerin tabii ki talepleri çok net, biraz önce Hâkim Bey'in de söylediği gibi haksız eylem sonucunda uğranan zarar ve bu zararın üç katına kadar bakın, biraz kavram kargaşası oluyor, üç katı gibi bir anlaşma olmuş. Hayır, üç katına kadar diyor yasa çok net, dolayısıyla üç katına kadar da tazminat, yani benim zararımın tespiti ve bu zararın da üç katına kadar tazminatın tarafıma ödenmesi. Bu üç kata kadar olup olmaması tabii ki hâkimin takdirinde ve hâkim uğranılan maddi zarar ya da zarara neden olanların elde ettiği veya elde etmesi muhtemel olan kârların üç katı oranında, yani ister zararın üç katı, isterse elde edilen

kârların üç katına kadar tazminata hükmedebiliyor. Sadece zarar söz konusu değil.

Yargılama sonucunda alacak talep edilen tutarın altında çıktığı takdirde mahkeme kısmi kabul, kısmi ret kararı verecektir ki bu da karşı taraf için tabii ki bir vekâlet ücretine hükmedilmesi sonucunu getirecektir. Hâkim Bey biraz önce vekâlet ücretine hükmedilmez dedi, ama inanın 750 liralık alacak için 950 lira vekâlet ücretine hükmedildiğini biliyorum. Kararı tüketici bizzat getirmiş göstermişti. Dolayısıyla bu konuda çok emin değilim, o nedenle de tüketiciler tabii ki vekâlet ücreti ödemek istemeyeceklerdir. O zaman da hakem heyetlerine başvurmaları gerekmekte o sınırları esas alarak ve hakem heyetlerinin tabii ki kararları da yine aynı şekilde incelenecek. Yani önce zararın tespiti, daha sonra tabii ki tazminatı hakem heyetleri vermeyecek. Çünkü böyle bir yetkisi yok. Onlar sadece zararın tespitini yapacaklar, kendi sınırlarının içindeyse karar verecekler, kendi sınırlarının üzerindeyse -ile, veya- dava açılmasına karar verecekler. Tabii bu da hakem heyetleri açısından çok ciddi bir dava başvuru yoğunluğu getirecek tıpkı diğer dosya masrafları, vesairede olduğu gibi, ama biraz önce 2014 yılında 5.5 milyondan bahsettim. Bunun altından kalktı hakem heyetleri, bu sefer de altından kalkabilirler diye düşünüyorum açıkçası. Yine tüketici dernekleri ve örgütleri de tüketicilere bu davaların açılmasında ve hesapların yapılmasında da mutlaka yardımcı olmalıdırlar diye düşünüyorum.

Şimdi bu meşhur üç katına kadar maddesi biliyorsunuz 58. madde çok net diyor ki: *“Rekabetin engellenmesi, bozulması veya kısıtlanması sonucu zarar görenler ödedikleri bedelle rekabet sınırlanmasaydı ödemekte olacakları bedel arasındaki farkı zarar olarak isteyebilirler”*. Yani ben bu bedeli ödedim, ama bu sınırlama olmasaydı ben şu kadar ödeyecektim. Bu bir zarar aradaki fark ve rekabetin sınırlanmasından etkilenen rakip teşebbüslerden de bahsediyor. Onlar da diyor ki bütün zararlarının tazminini yine bu rekabeti sınırlayan teşebbüslerden isteyebilirler. Yani o dışarıda kalan bankalar da aslında bu 12 bankaya başvurarak herhangi bir zararları söz konusuysa, o zararlarının tazminini talep etme hakkına sahipler 58. maddeye göre. Zararın belirlenmesinde zarar gören teşebbüslerin elde etmeyi umdukları bütün kârlar geçmiş yıllara ait bilançolarda dikkate alınarak hesaplanıyor. Ortaya çıkan zarar tarafların anlaşması ya da kararı veya ağır ihmalinin olduğu hallerden kaynaklanmaktaysa, hâkim zarar görenlerin talebi üzerine uğranan maddi zararın ya da zarara neden olanların elde ettiği veya elde etmesi muhtemel olan kârların üç katı oranında tazminata hükmedebilir.

Rekabet Kurulu'nun kararı bu sitede yer alıyor arkadaşlar, bu kararı mutlaka almalısınız ve 169 sayfalık bir karar bu. Tabii ki kararda şöyle bir sıkıntı var bizim açımızdan: Biraz önce Hikmet'in ve diğer konuşmacılarımızın da belirttikleri gibi özel hukuk açısından hiçbir tespit yok, yani hangi banka hangi zaman aralığında

ne yapmış, hangi haksız eylem, hangi hukuka aykırı fiile katılmış, bunlar belli değil. Bunları mahkemeler ve bilirkişiler tespit edecekler. Dolayısıyla bizim bakacağımız şey bize gelen kişinin hangi zaman aralığı içerisinde, işte kredi, mevduat ya da kredi kartı kullandığı, bu zaman aralığında bu işlemden etkilenip etkilenmediği. Bundan sonrasında artık mahkemelere ve bilirkişilere bırakacağız, ama ben de Hâkim Beye katılıyorum. Kararın kesinleşmesini beklemekte fayda var. Çok acele etmeyelim. Büyük bir ihtimalle zaten davalar açıldığında kesinleşmeye kadar mahkemeler bekletici mesele yapacaklar. Onun için de daha kaybedilmiş bir zamanımız da yok, zamanaşımı da söz konusu değil. Biraz daha bekleyip, karar kesinleştikten sonra bu davaların açılmasını tavsiye ediyorum. Çok teşekkür ediyorum.

## TARTIŞMA

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Şimdi arkadaşlar, bu konferansın ses kayıtları alınıyor. İnşallah elektronik kitap olarak, belki de basılı bir kitap olarak sizlere sunma şansı bulacağız. Bu sebeple bir konudaki görüşümü netleştirmek, en azından sizlerden de rica ederek -önümüzde Tüketici Hukuku Kongresi var biliyorum- bu konuyla ilgilenerek, bu konunun takipçisi olarak, biraz da ilmin gelişmesine katkı sağlamanızı rica edeceğim.

Şimdi siz bir tüketicisiniz. Mevduatınız var, bankaya gittiniz. Dedi ki banka size: *“Yüzde 13.75 faiz veriyorum mevduatınıza”*. Yan tarafa gittiniz, 14, bir yana gittiniz, 13.75, bir türlü 14’ün üzerini bulamıyorsunuz, yüzde 14 sözgelimi. Benim düşüncem şu, sizlere de soruyorum, düşünmenizi istiyorum: Size 14 olarak sunulan faiz oranı -sözleşmeye girersiniz veya girmezsiniz- sizden önce tespit edilmiş durumda. Ne vesileyle tespit edilmiş durumda? Bir uyumlu eylem vesilesiyle tespit edilmiş durumda. Yani aralarda bir anlaşma var ve demişler ki 14 faizin üzerine -rakamlar misaldir-, oranın üzerine biz vermiyoruz. Siz sözleşmeyi yaparsanız bu zarara sözleşme sebebi ile duçar olursunuz. Yani sözleşme yapmanızın buradaki tek sonucu o zararın sizde doğmuş olmasıdır. Sözleşme vesilesiyle bir zarara uğramış değilsinizdir. Sizden önce, sözleşmenizden önce, esasında bir haksız fiille, toplanarak belirlenmiş bir faiz oranı

vardır ve siz bu ortamda sözleşme yaparsınız veya yapmazsınız. Yaparsanız, o zarar sizde oluşur. Sözleşme sebebiyle değil, haksız fiilin unsurları sebebiyle oluşur. Sizden önce yapılmış bir kartel veya uyumlu eylem sebebiyle oluşur, o yüzden ben zamaşımını da haksız fiil sorumluluğuna bağlıyorum, bunun taraftarıyım. Tabii bunu sorgulayalım, soralım başka yerlerde de ve bu konuyu açıklığa kavuşturalım.

Bir konuda dikkat etmenizi rica edeceğim. Son iki Yargıtay kararı diyor ki 11. Hukuk Dairesi: *“Öğrenme tarihinden itibaren 8 sene”*. Çok rahat davranıyoruz burada, evet, 8 sene uzun bir süre, ama dikkat edin, ceza zamaşımı suçun ya da kabahatin işlendiği tarihten itibaren başlar. Yarın öbür gün o Yargıtay 11 dönüp *“ben burada yanlış yapmışım, fiilin işlendiği tarihten itibaren başlatıyorum ben bu 8 seneyi”* dediğinde büyük bir kaos ve müthiş bir hak kaybına sebep olunabilir. O yüzden yine dikkat edin, bir ihtimaldir bu.. Şu anda öyle bir sorun yok, ama suç tarihinden itibaren 8 sene dediği dakika 2011'den başlar bir anda. Borçlar Hukuku öğrenme, öğrenmeyi bize BK 72 söylüyor. Ceza fiil işleme diyor. Yani karışabilir, o anlamda söylüyorum. Bunların hepsini bizim bilmemizde, tartışmamızda fayda var. Burası da buna bir olanak olma açısından müthiş değerli.

Şimdi Oğuzcan Bey'e şöyle yapacağız, son kez söz vereceğim, sonra soru-cevaba geçeceğiz. Oğuzcan Bey'den Sayın Yargıç İlhan Kara'nın çok tatlı takılmalarıyla ilgili olarak dü-

şüncesiyle beraber esasında bu tür bir tüketici işleminden kaynaklı zararın nasıl hesaplanabileceğini, kendi zararını nasıl hesapladığını ve biraz da somut veri olarak... Bir iktisatçı mısınız bilmiyorum ama?

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** İşletme.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Bir işletmeci gözüyle bu olaya bakışını öğrenmek için son kez söz vereceğim. Ondan sonra tabii arkadaşımızın bize yardımcı olması takdiriyle sizden kağıtlarınızı toplayacağız ve hemen soru-cevaba geçeceğiz. Buyurun.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Tekrar merhabalar. İlhan Bey'e ben şaka olsun diye takılmıştım, tabii ki İlhan Bey'in düşüncelerine saygım sonsuz. Biz bu davayı açarken tabii ki hukukçulardan yardım aldık, tabii ki tek başıma açmadım. O zaman şirketteki hatta Melis Hanım kulakları çınlasın, beraber...Onun emeği çoktur, onu bir teslim etmek isterim. Kendisi de sizin gibi hukukçudur, beraber oturup çok vakit harcadığımız, yani bizim rekabet uyum departmanımızda çalışmıştır. Şimdi ayrılıp Amerika'ya yerleşti. Dolayısıyla biz beraber epey düşündük, kaynaklara epey baktık. İşte bu akit mi, haksız fiil mi ki kaynaklar da çok sınırlıdır, iki-üç kitap vardır eğer yayınlara bakarsanız. Biri ince bir doktora tezi ya da uzman master tezi gibi bir tez kırmızı kapaklı olan ve bir de daha kalın, daha yeni tarihli bir yayın var. Dolayısıyla ben şahsen, yani hukuki kısmında değilim işin ama bu işin Ticaret Mahkemesi'nde açılması gerektiği-

ni düşünüyorum. Çünkü Ticaret Mahkemesi'nin Rekabet Hukuku konusunda daha ehil olduğunu düşünüyorum. Bunun Tüketici Mahkemesi'nin vereceği bir karar olduğunu, verebileceği bir karar olduğunu şu an düşünmüyorum. Yani samimi olarak aksini tabii ki iddia edebilirsiniz, saygım sonsuz, bu da benim kendi görüşüm.

Haksız fiil konusunda kesinlikle Hikmet Bey'e katılıyorum. Bir tek öğrenme tarihini ben blogdaki yazımda şey olarak aldım, kurumun web sitesine kararı koyma tarihi olarak aldım. Kamuya açıklandı. Yani 2013'te koyduğuna göre 8 yılsa 2021 dedim ben, dolayısıyla akit-ten değil, tamamıyla da haksız fiilden gidilip, Rekabet Kanunu'nun kullanılmasından yanayım. Çünkü; hukukçu değilim ama Hikmet Bey'in açıklamaları doğrultusunda düşünüyorum. Diğer 11 bankanın da bir zarar iddia edebileceğini çok düşünmüyorum. Hatta şimdi son slaytta bir beyin fırtınası slaytım var. Orada size şemsiye etkisi diye bir şey anlatacağım. Bu da çok yeni bir doktrindir Rekabet Hukuku'nda Avrupa'da şu anda gündemde olan, dolayısıyla bırakın zararı, onların bile bir anlamda dolaylı kâr elde etme gibi bir durumla karşı karşıyalar mı acaba diye bir soru işareti var. Şu dört unsuru zaten konuşmacılar söyledi, hemen biraz da yarım gözüküyor, ama bir dakika, şöyle yapalım: Zamanaşımı, zaten Hikmet Bey söyledi, ona değinmiyorum. Dava ön şartı, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi dava ön şartı olmaması gerektiğine karar verdi. Şöyle ki mahkeme reddediyor İlhan Bey'in söylediği gibi, Yargıtay Dairesi onu-

yor, ama daha sonraki temyizde evet, burada bu şekilde yorumlanmış, ama ön şart değildir. Dolayısıyla dava açılabilir, ama hani bekletici mesele konusu baki, o konuda ben kendi görüşümü söyledim size, bence belki hani bu süreci çabuklaştıracak bir orta yol bulunur mu, onu bilemiyorum, ama ben hani bulunması taraftarıyım.

Zarar hesabı da şöyle, kesin bir zaten hani zarar hesabında kendi dosyamda söyleyeceğim nasıl yaptığımı, ama şunu söyleyeyim: Kesin bir doğru yok. Yani Avrupa Birliği de bu işin içinden çıkmış değil, Amerika da bu işin içinden çıkmış, yani tahtaya yazacağım bir formül yok. Birçok yöntem var uygulanan, ama en çok uygulananlar öncesi, sonrası ve mukayese yöntemi, maliyet bazlı yöntem var, finansal bazlı yöntem var. Bunların içinde ekonometrik analizler, vesaireler, falan var. Yani çok böyle ucu açık bir alan zarar hesabı alanı, o yüzden de zaten buna Tüketici Mahkemelerinin bakmaması, hele Tüketici Hakem Heyetleri'nin hiç bakmaması gerektiğini düşünüyorum. Dolayısıyla bu bir şey dosyası değil, evet, "dosya masrafımı ver, al dosyamı ver 350 liramı dosyası" değil. Bu gerçekten sofistike bir alan, o yüzden hatta Amerikalılar da, Avrupalılar da bu işi nihayetinde otomatiğe bağlayamamışlar. Yıllardır uğraşılıyor, nasıl hesaplayacağız, öyle mi hesaplayacağız, böyle mi, bir hesap yapılıyor, karşı taraf itiraz ediyor, haklı olduğu yerler oluyor, evet böyleymiş diyorlar, vesaire, yani bu iş böyle ite kaka devam ediyor. Dolayısıyla bence Ticaret Mahkemeleri o anlamda doğru yer.

Kendi davamdaki şeye hemen bir değineyim. O slaytı göstermemiştim. Karşı tarafın iddia ettiği şeyler üzerinden gidelim. Bir kere dava haksız ve hukuksuz dayanaktan yoksundur. Yani Rekabet Kurumu kararı haksızdır, epeyce bir gördüm dilekçelerde, ama bu dediğim gibi onamadan sonra, karar düzeltmeden sonra artık kesinleşecek. Yetki itirazını anlattım, mahkeme kabul etmişti, ama Yargıtay bozdu. Müvekkile isnat edilen taşıt kredilerinde bir şey yoktur denilmişti, ama biliyorsunuz kredi alt ayırımına gitmemiş kurum, bütün bankalar, bütün alt krediler, yani bütün kredi, mevduat ve kredi kartı pazarları ihlalin içindedir demiş. Dolayısıyla hem burası tartışılabilir, aksini de iddia edebilirsiniz, ama benim görüşüm bu şekilde en azından. Bekletici mesele, evet, bekletici meseleyi mahkeme kabul edebilir. En azından karar düzeltmenin gelmesini bekleyebilir, doğru. Haksız fiilden doğan tazminat sorumluluğu şartları oluşmamıştır dediler ki bence oluştu ki bilirkişi raporu da zaten bunu teyit eder yönde. Tekrar Rekabet Kurulu kararı hukuka aykırıdır ve kabul edilemez dediler. Bunu geçiyorum zaten, davacı zararımı ispatla yükümlüdür dediler. Ettim, ben dilekçemde bir hesaplama yaptım. Dediğim gibi bir doğru yok, aslında ben olsam karşı tarafın yerinde zararın hesabına hiç itiraz etmem, çünkü ben zararı daha düşük bir varsayımla hesapladım diyeyim, diğer 11 bankanın kartel döneminde uyguladığı kredileri alıp, kartel döneminde kartelcilerin uyguladığı kredi arasındaki farkı hesaplayıp yansıtısam biraz

daha yüksek bir rakam çıkabilirdi. Dolayısıyla stratejik düşünüyorsa, o konuya hiç itiraz etmezler. Çünkü onların daha aleyhine olacak bir zarar çıkabilir, ama itiraz edecekler muhtemelen, göreceğiz.

Ben bir de stratejik bir yaklaşım yaptım. Şöyle söyleyeyim, temyiz edilebilir sınırın altında bir miktar istedim ki bir de 3-4 sene temyizini beklemeyeyim. Bakın, mesela burada İlhan Bey bir pırıltı gördünüz herhalde? Dolayısıyla bu bir kumardı. Yani bakalım, sonucunu göreceğiz, aleyhte de olabilir, lehte de olabilir, ama bu dediğim gibi tamamen kendi merakım nedeniyle takip ettiğim bir dava, yoksa tabii ki yaptığım hatalar muhakkak olmuştur. Kartel iddiası ve üç katına kadar tazminat mesnetsizdir demiş karşı taraf, üç katına kadar nasıl mesnetsiz oluyor, onu da bilmiyorum. Kanunda yazan bir şey bu, kartel iddiası tartışmalı, kartel zaten demedik biz, kurul da demedi. Kartel neden mesnetsiz, onu da bilmiyorum, ama ben aynen aldım bunları şeyden. Yapılan savunmaların kabul edilmesi mümkün değil. Yani beni söylüyor. Kesinleşmiş kurulu kararının hukuka aykırılığı tamam, o konuda hemfikiriz. Müteselsilen sorumlu olduğu iddiası kabul edilemez diyor. O da kanunda yazıyor, yani dolayısıyla o da benim bir iddiam değil, zaten Rekabet Kanunu'nun ilgili maddesinde rekabeti ihlal edenlerin müteselsilen sorumlu olduğu yazıyor. Ben de İlhan Bey'e katılıyorum. Gidip de ben, atıyorum, Vakıfbank'tan kullandığım kredi için Akbank'a dava açmadım, ama kanun size bu hakkı vermiş, ama neyi dü-

şünerek vermiş? Hani kanun koyucunun mantığı ne, vallahi bilmiyorum. Belki caydırıcılık, belki başka bir şey düşünmüş olabilir, ama ben de katılıyorum İlhan Bey'e, bu anlamda eğer ilişkiniz hangi bankayla olduysa, ona dava açmak tabii ki daha doğru. En son beyin fırtınası slaytıma gelirsek, o da şemsiye etkisi. Şemsiye etkisi'ni de hemen kısaca anlatayım size, Şemsiye Etkisi Avusturya Yüksek Mahkemesi'nin Avrupa Adalet Divanı'na sorduğu bir soru. Olay şu: Bir asansör karteli var Avusturya'da. Bütün bildiğimiz asansör üreticileri Otis, Kone, vesaire Thyssen gibi ve Avusturya Devlet Demiryolu şirketi bir asansör alımı yapıyor kartel döneminde, ancak asansörü aldığı firma kartelcilerden değil. Hani şu 11 bankayı hayal edin şimdi bir yandan da, kartelcilerden değil. Ancak çok ilginç bir dava açıyorlar Avusturya İdare Mahkemesi'ne. Diyorlar ki: *"Evet, bizimki kartelcilerden değil, ama şöyle olmuştur: Bu kartelci olan asansör üreticileri pazarın yüzde 91-92'sinin sahibidir pazar payı olarak, dolayısıyla bu adamlar asansörleri 100 liradan 150 liraya çıkarttılar fiyatını, benim aldığım adam da baktı fırsatçılık var, kartelci değil, ama o da 100'den 120'ye çıkarttı. Yani normal şartlarda hayatın olağan akışında yapmayacağı bir fiyat artışını sırf bu kartelciler pazar fiyatlarını yükselttiği için bu da yükseltti"*. Dolayısıyla dava ediyor. Bu arada davanın muhatabı şey değil, kartele katılmayan asansör, yani alım yaptığı adam değil, bizzat kartelcilere dava açıyor. Yani kartele katılmamış bir üreticinin yüksek fiyatlarından

ben mağdur oldum, ama dolaylı, yani bu adam da dolaylı kâr etti aslında, karteğe katılmadı, ama bu fiyat artışından bu da bir fırsatçılık yaptı, azıcık arttırdı, hani hayatın olağan akışında olmayan ve mahkemeye gidiyor. Mahkeme reddediyor. Avusturya Mahkemesi diyor ki: *“Taraf şartı yok, illiyet bağı kırılmıştır, vesaire”*. Temyiz ediyorlar Avusturya Anayasa Mahkemesi’ne -isimlerini yanlış hatırlıyor olabilirim- Avusturya Anayasa Mahkemesi dönüyor ATAD’a. Adalet Divanı diyor ki bana böyle bir dava geldi -ABAD oldu Avrupa Birliği Adalet Divanı- ne diyeceğim ben burada? Yani böyle bir şey geldi, bir değerlendirme istiyor ve yüksek mahkeme de şöyle söylüyor: *“Bir tacirin bir ürünü piyasaya sunarken bakacağı en önemli kriter piyasa fiyatıdır. Siz ne satıyorsanız önemli değil mal ya da hizmet, piyasa fiyatı en önemli belirleyici unsurdur. Dolayısıyla piyasanın yüzde 90’ına sahip bu kartelcilerin fiyatını arttırmasıyla sizin mal aldığınız adam da fiyatını arttırmıştır normalde hayatın olağan akışında olmayacak derecede”* Yani normalde kartel olmasaydı arttırmayacak şekilde fiyatı arttırmıştır, dolayısıyla burada bir rekabet ihlaline neden olmuştur. Daha doğrusu bir mağduriyete neden olmuştur. Bu anlamda dava açılmalıdır, zarar şudur, vesaire hesaba girmiyor. Diyor ki: *“Evet, bu adamın bu davayı açma hakkı vardır. Yerel mahkeme bunu görmek ve tarafın ortaya koyacağı deliller çerçevesinde zararını gösterdiği, bu zararı ödemekle bu kartelciler yükümlüdür”*. Dolayısıyla şemsiye etkisi deniliyor buna “umbrella effect”, bu an-

lamda bizim olaya dönersek kartele katılan 12 banka var, pazarın yüzde 90'ına sahipler. Katılmayan 11 banka var, bunlar mağdur olmuşlardır bilemiyorum. Olmuşlarsa onlar da dava tabii ki açabilirler, ama bir de bu şemsiye etkisiyle bakarsanız siz o ara diyelim otomobil kredisi kullandınız, diğer bankalar kartellerini arttırdılar diyelim. Sizin kullandığınız banka da arttırdı belki, normalde arttırmayacaktı, yarım puan, bir puan. Şimdi siz bu bankaya karşı Türk hukukunda ,burayı tamamen speküle ediyorum artık, tamamen artık şirazemden çıktım yani , bu bankaya, şimdi taraf olmayan bir bankaya zarar tazmini için dava açarsanız - ama bankaya açmıyorum, yani kartelcilere açıyorum-kartele katılmamış bir bankadan kullandığım kredi sebebiyle, işte illiyet bağı, vesaire, yani Avusturya yerel mahkemesi gibi mi karar çıkar, yoksa ATAT'ın, ABAD'ın dediği gibi mi? Bu da sizinle paylaşmak istediğim son konuydu, teşekkür ederim.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Buyurun Deniz Hanım.

**Av. DENİZ ÜLGEN ŞEREN-** Çok soru gelmiş, benim sonra sıra gelmezse belki başkanın kontenjanından...

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Buyurun, anladım, gelişinden anladım nereye geleceğinizi, buyurun.

**Av. DENİZ ÜLGEN ŞEREN-** Özellikle Tüketici Hakem Heyetleri açısından, biz bu bilirkişi-

leri nereden bulacağız? Rekabet Kurulu bize bu konuda yardımcı olabilir mi? Acaba böyle bir şey olabilir mi ... Bir de hakem heyetlerinde özellikle bankalar dosya masraflarında birçok bizim taleplerimize cevap vermediler. Yani belge, bilgi istediğimizde bunların yanıtları gelmedi. ... gelmezse bunu nasıl aşacağız ...

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Teşekkür ediyorum Deniz Hanım'a. Şöyle yapacağız arkadaşlar, bu sorulan soru Deniz Hanım tarafından, merkezimizin başkanı tarafından sizin bazı sorduğunuz sorularla da örtüşüyor gördüğüm kadarıyla ve yapacağımız usulde de tabii ki replik niteliğinde olan sorular varsa onları bir cevaplayacağız ve hızlı geçmeye çalışacağım. Bir yarım saat erken geçtik soru-cevap bölümüne, o iyi olacak tabii ama dediğim gibi örtüşen varsa -çünkü çokça soru var- bu şekilde bir yol izleyeceğiz.

Deniz Hanım'ın sorusuna gelirse, bir girişle yine vereceğim. Bu banka karteli konusunda Rekabet Kurumu'nun artık kenara çekilerek, ben idari para cezasını verdim ve artık özel hukuk kendi yolunu bulsun, bu zararları hesaplasın -işte herkes Oğuzcan Bey gibi değişik metotları biliyor, birisi o metottan gidiyor, birisi farklı metottan gidiyor- herkes kendi yeteneklerini, maharetlerini ortaya koysun diyebileceği bir durumda değiliz tabii ki. O yüzden belki hâkim durumun kötüye kullanılması dosyalarını da düşünebilir, ama bu türlü yoğun bir tüketici talebinin ve tacir talebinin olacağı bir yargılama

esnasında sanıyorum Rekabet Kurumu'nun bu zararların hesaplanma yöntemini veya zararın oluşup oluşmadığına ilişkin devreye girmesi düşünülebilir. Bilmiyorum usulünü -hukuksal olarak kanunda da net şekilde böyle bir şey yazmıyor- nasıl devreye sokarlar onu da bilmiyorum. Sayın Yargıç'ın müzekkere yazdığını biliyorum. Bazı mahkemeler yazacaktır, bunları soracaktır Rekabet Kurumu'na. Bunu nasıl hesaplayacağım, bunu nasıl yapacağız, bu dönemde bu bankanın ihlali var mı, varsa ne kadar var, nasıl, bu sorulara cevapları ne şekilde teşekkül edecek? Keşke olsaydı burada da Rekabet Kurumu'ndan bir kişi. Onların bir suçu yok, biz acele ettik biraz, getirecek vakit bulamadık. Bu sorular gündeme gelecek ama bu konuya özel Rekabet Kurumu'nun bir şekilde devreye girmesi gerektiğini düşünüyorum. Bir toplama için de: Şu ana kadar yargılama süreçleriyle ilgili çok konuşuldu, usulle ilgili çok konuşuldu, Sayın Kara'ya sözü vereceğim, sonra tek tek de soruları okumaya başlayacağım. Buyurun. Özellikle gelen taleplerdeki bu usulen hesaplama noktasında mahkemelerin tutunacağı tavır, tutum, Rekabet Kurumu'nun buradaki rolü, münasebeti, görevi, bu kadar kelime biliyorum, bunlar.

**İLHAN KARA-** Vallahi en zor soruyu bana sordunuz. Burada tabii en çok damdan düşen Can Bey var yanımızda, onun tavsiyelerine dikkat edilebilir. Hakikaten şimdi Rekabet Kurulu'ndan üst düzey bir arkadaşımızla görüştüğümüzde karara baktığımızda genel olarak hep

idari para cezası açısından konu ele alınmış, sanki yasada bu tazminat 57, 58. madde hiç yok, hiç haberleri yokmuş gibi hareket etmişler şimdi bu gündeme gelince tabii. Bu arada da gerekçeli karar yazıldı. Burada umut ediyoruz ki yazılacak müzakerelerde verecekleri cevaplarda bize yol gösterici mahiyette belki kamuoyuyla paylaşılmayan birtakım tespitleri vardır. Mahkemelere verecekleri tespitlerde onlar öne çıkabilir, ama tabii Can Bey'in ve Sayın Başkan'ın bahsettiği eğer ilke kabul edilirse, olup olmaması önemli değil, bu dönem içerisinde işte bankanın önünden geçen arkadaşlar da bu işten zarar görmüştür. Şemsiye etkisini de değerlendirirsek öyle bir sonuç çıkarsa zaten hiçbir şey tartışmaya gerek yok, bir tek zarar hesabı kalacak. Zarar hesabında da; arkadaş, siz burada teknik parametreleriniz nedir, bizim o ihlalde sonuçta resmi olarak beklediğimiz istemeye hakkımız olan şey, yani ne kadarlık bir rekabet ihlali yapılmış? İki puan mı, beş puan mı, 50 lira mı, 100 lira mı, onlar illa ki Rekabet Kurulu'ndan gelen cevaplarla açıklığa kavuşur diye düşünüyorum.

Şöyle bir şey de olabilir mi? Kamuoyunu veya 57, 58. madde bakımından bir bilgilendirme amaçlı teknik detayları kamuoyuyla paylaşabilir mi? Onu da tam bilemiyorum, kurumun kendi iç işleyişi alınacak kurul kararıyla bağlantılı tabii, burada zaten bu 169 sayfalık kararda birçok şey ifşa edilmiş, ama bazı yerler nokta nokta geçilmiş. O üç noktaların altında neler var? O da belki artık Rekabet Kurulu'nun bize

vereceği cevaplarla veya kamuoyuyla paylaşacağı durum. Muhtemelen bu konu Rekabet Kurulu kurul gündemine girecek bir konu, yani öyle bir kişinin tek başına, vesaire mahkemelerden bana soru soruldu, cevap vereceğim, nasıl cevap vereceğim, karar vereceği bir konu da değil diye düşünüyorum, ama en azından bu konunun açılmasıyla birlikte Rekabet Kurulu'nun da bir şekilde haberi olmuştur, olacaktır, onlar da bir hazırlık içine girip, bizimle bazı şeyleri paylaşacaklar. Can Bey bayağı çabalamış, yani epey bir mesafe de almış. Yine de bir hukukçu desteğini almasını ve birinize vekâlet vermesini çok istiyorum. Yani avukatların da profesyonel olduklarını düşünmeyin, onlar da çoluk çocuğuna buradan kazandıkları paraları götürüyorlar. Yani vallahi vekâlet vermezseniz işletmeyle ilgili çalışmalara başlayabilirler, haberiniz olsun. Bu size zarar verir.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Vekâlet konusunda düşüneneceğim, tamam İlhan Bey, haklısınız.

**İLHAN KARA-** Bakın, bir vekâleti kazandık.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Gerçi son aşamaya geldik. Bilmiyorum konulabiliyor mu, ama herhalde konuluyor.

**İLHAN KARA-** ... konulması ücret için yeter..

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Yeterli. Bilirkişilik anlamında Rekabet Kurumu uzmanlarından bireysel olarak bilirkişilik yapanlar var, hatta ben

kendi dosyamda bu bilirkişiliğe mahkemenin karar verdiği celsenin akabinde hâkime hanımla bir-iki dakika sohbet etme imkânı buldum. Yani kendim işte ben şuyum, bu davayı bu sebeple açtım, vesaire diye. Ben şeyi söyledim ona, yani bir bilirkişiyeye gidecekti, ama ben dedim ki: *“Rekabet Kurumu’ndan birine göndersek acaba buna nasıl bakarsınız”* O da dedi ki: *“İlk şey bir gelsin, bilirkişi görüşü, ondan sonra eğer bu yönde bir talebiniz olursa”* ki karşı taraf itiraz etti bu arada bilirkişi raporuna. Yeni bir bilirkişinin atanmasını istedi. Şimdi Aralık’taki duruşmada karar da çıkabilir, yeni bir bilirkişiyeye de gidebilir herhalde. Belki orada ben bir daha bu konuyu eğer şey olursa dilekçemde hani isterim ki hem zarar hesabında, çünkü benim bilirkişi, yani benim raporumu yazan kişi hukukçu, ama hesap bilirkişisi değil. Gerçi hesap bilirkişisine gitse onun yapabileceği bir iş mi? Hani bu çok sofistike bir şey diye söylüyorum, yani her şey soru işareti, dolayısıyla belki de kurumdan bu anlamda bir destek isteyebiliriz diye düşünüyorum.

**İLHAN KARA-** Şimdi değerli arkadaşlar, kurumdan bilirkişilikle ilgili hemen bir şey söylemem lazım. Tabii kurul bu işin kaynağı olan kararın sahibi olduğu için kurumdan bilirkişi almamızın.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** İlgili daireden değil de, belki diğer daireden.

**İLHAN KARA-** Hiç fark etmez. Sonuçta siz şöyle düşünün, bir kamu kurumunda bilirkişi-

lik yapabilecek ve listede olan birçok oradaki teknik eleman var, siz o kurumla ilgili doğrudan veya dolaylı o kurumu etkileyen bir davada oradan bir bilirkişi alırsanız, bu rahatsızlık yaratır. Yani kanuna aykırılık olmasa bile etik değerler açısından ne kadar doğru olur? Ben kolay kolay atamam. Aydeniz Hanım, ne diyorsunuz? Yani çok şık olmaz gibi, o hani bizim birtakım böyle mühendis veya diğer arkadaşların bazı anlayamayacağı kurallarımız, birtakım ilkelerimiz var. Yani burada duygular için içine karışabiliyor. Belki kurul açıklayıcı internet sitesinden birtakım verileri bizimle paylaşırsa bilirkişilik yapacak veya UYAP listesindeki bilirkişilerimize, bir yol göstermiş olur veya işte bir Yargıtay kararı diyelim ki dedi ki hayır arkadaş, bu tarihler aralığında bankadan yolu geçen herkesin bu tazminatı almaya hakkı var. Büyük bir problemi hallettik.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Devam eden ihlal diyor ya ...

**İLHAN KARA-** Yani o ayrı bir sorun, ama hayır arkadaş, öyle değil, burada spesifik olarak o krediyi aldığı tarihte bir ihlal var mı, yok mu, onu da karar içeriğinden araştır, ona göre karar ver derse, o zaman da başka bir yola gitmemiz gerekiyor. Tabii bunlar hep varsayım üzerine yaptığımız konuşmalar, biraz bunun için erken, ama başımıza gelecekleri bilirsek, ona göre herkes hazırlığını da yapmış olacaktır.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Arkadaşlar, soru-cevaba geçiyoruz. Tüketici kısmı

sorunuz cevaplanacak birazdan Şükran Hanım tarafından, orasını boş vermedik. Hızlı hızlı okuyayım, teker teker dediğim gibi şu ana kadar söylenmiş sözler itibariyle cevaplanması açık olan bir husus varsa onu ben burada söyleyip, toparlayıp devam edeceğim. Onun dışında biraz daha derinlemesine bilgi gerektiren konularda yönlendirerek ilerleyeceğiz.

Şimdi başlıyorum. Medyaya yansıdığı şekilde konunun dava açılmadan çözülebilmesi için Bankalar Birliği ve Rekabet Kurumu'nun anlaşacağı söyleniyor. Bu konu hakkında bilginiz var mı? Benim bilgim yok, öneri veya çeşitli versiyonlar olduğunu biliyorum. Kendi fikrimi söyleyip, başka bir düşüncesi olan varsa hemen kısaca geçeceğim bunu, hukuksal olarak da çok doğru bulmuyorum. Mağduru tüketici olan bir yerde benim adıma başkasının neyi nasıl müzakere edeceği ve ne kadarlık bir pozisyona getireceği hukuksal olarak çok tutarlı gelmiyor, ama pratik bir çözüm olarak ortaya konuluyor olabilir. Ben duymadım açıkçası, bu konuda bir ekleme yapmak isteyen var mı başka? Geçiyorum.

Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu dosyalara katılacak mıdır? Müdahale anlamında herhalde bu soru, ben yakinen takip edeceklerini ama bir usul olarak öyle bir usulün cereyan edeceğini düşünmüyorum açıkçası.

**İLHAN KARA-** Arkadaşlar, tamamen Rekabet Kurulu'nun işi. BDDK'nın bankalar üzerinde tabii ki denetim yetkisi var kanundan kay-

naklanan, ama bu rekabet alanıyla ilgili olduğu için BDDK bu işin dışında. Bir de BDDK ayrı bir inceleme, ceza uygulaması yapacağını zannetmiyorum. Olsaydı zaten kamuoyuyla da paylaşılırdı, yani o eylemle ilgili kısım rekabetin konusu, dolayısıyla o işlemleri de onlar tamamladılar.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Rekabet Kurulu kararına dayanan davalarda 12 bankanın hepsine husumet yöneltmesi şart mıdır? Bu belirtildi. Müteselsil sorumluluktan kaynaklı olarak böyle bir şans mümkün ama çok da akılcı ve hukuksal olarak da tutarlı bir yol değil. Bu davalarda zamanaşımından, şimdi zamanaşımı konusu çok, onları toparlayacak şekilde bu soruyu örnek alıyorum, bundan sonrakileri hızlıca geçebiliriz çünkü. Bu davalarda zamanaşımı bahsinde ne düşünüyorsunuz? Rekabet Kurulu kararının ilan tarihi 2013 yılıdır. Düzeltmiş çünkü arkadaş, bu kapsamda haksız fiil zamanaşımı hasıl olmamış mıdır? Şimdi bakın, farklı düşüncelerimizi bir kenara bırakalım, eldeki verilerle ve verilmiş kararlarla konuşalım. 2007-2011 dönemi soruşturuldu, 2011'den 2013'e kadar Rekabet Kurulu soruşturdu. 2013'te de karar verdi. Üç tarih verdim size. Şu anda Yargıtay 11. Hukuk Dairesi diyor ki: "*Öğrenme tarihinden itibaren 8 yıl*". Ne zaman öğrendik sorusunun cevabı geldi, kamuya açıklandığı tarih yayınlandığı tarih 2013, şu anki yürürlükteki hukuk ve bunun yorumu doğrultusunda 2013+8, şu an durum bu, ama bu konu çok değişti, çok farklı yargı kararlarına konu oldu. Dediğim gibi

gelen nokta bu, 2021'e kadar bir süreç tabii ki siz öğrenme tarihinizin web sitesinde yayınlandığı tarih olduğunu bir nevi bu kararın içinde olmadığını, şikayetçi olmadığınızı, tanıklık yapmadığınızı da ortaya koymak zorundasınız. Öbür türlü soruşturmanın içinde bir kişi olarak 2013'ü kullanamayabilirsiniz, ama o istisnai bir durum tabii ki. Bu konuda eklemek isteyen var mı panelistlerden?

Küçük bir kâğıt, zorlanabilirim. Rekabet Kurulu kararının belirlediği tarihlerde tüketicilere uygulanan faiz oranları farklılık gösteriyor. Kartel yapıp uygulanmadığını ve kıyaslamayı neye göre yapacağız? Oğuzcan Bey, bu konuda bir şey der misiniz? Farklı oranlar var, hangisi karteğe dahil olduğu esasında belli, 12'si tespit edilmiş durumda, ama oran farklılıkları olması belli bir temel oranın doğru olup, onun üstünün veya altının kredi veya mevduata değişecek şekilde bunun içinde olup olmadığını göstermek anlamında veri midir özel zarar tazmini anlamında?

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Yani ben orada şunu düşünüyorum: Bir, eğer sizin kullandığınız kredi türüyle kurumun yayınladığı gerekçeli kararda ki belgelerde bir şey çıkartabiliyorsanız, doğrudan onu ilgilendiren bir şey varsa atıyorum, orada konutu 10 puan attırıyoruz diyor mesela, siz de konut kredisi kullandıysanız ona dayabilirsiniz. Yani ben bunu da bir metot olarak düşünüyorum ki ben kendi oranımı da açıkçası mevcut deliller üzerinden yaptım. Bunu da

bir üçüncü yol olarak aslında düşünebilirsiniz. Yani diyelim ki konut kredisi kullandınız. İçinde üç-dört yerde konut kredisi geçiyor. Birinde 10 puan diyor, birinde 5 puan diyor, birinde 25 puan diyor, bir ortalamasını alırsınız veya en yükseği kullanırsınız veya...Yani orada oynatabilirsiniz. Ben öyle yaptım, hani bir yandan da bunu cevaplamış olayım.

İki, eğer oradan bir şey çıkmıyorsa, bu soruda sorulduğu gibi şu olabilir: Hani üç tür faiz var dedik ya, biri Merkez Bankasına bildirilen, biri şubelerde ilan edilen, biri uygulanan. Şimdi ne diyor kurul? Mevduatlar ilan edilenlerin üstünde, yani uygulananına bakarım diyor. Dolayısıyla hâkim uygulananına bakabilir bu anlamda, mevduatın uygulanan ortalamasını alabilir. Yani 12 bankanın uygulanan ortalamasıyla kartele katılmayan 11 bankanın uygulanan ortalamasını kıyaslayabilir. Kredilerde de diyor ki ilan edilene bakarım. İlan edilene baktım diyor kurum ve de uygulananına baktım diyor. Eğer şu olduysa kartel nedeniyle ilan edilen: diyelim ki ortalama 10, ama kartel yükseltmek istiyor ki belgelerde zaten bu var, uygulanan ortalama da 12 çıktı diyelim. Yüksek orandan isteyebilirsiniz, dolayısıyla hâkim şuna bakabilir: Uygulanan kredi ortalaması 12 bankanın ve kartele katılmayan 11 bankanın uygulanan kredi ortalaması aynı dönemde, dolayısıyla bu dosyada biraz daha şey, daha uygun gibi duruyor. Yani iki ana yöntem de uygun, yani kartele katılmayanlar eğer şemsiye etkisinin olmadığını varsayarak konuşuyorum. Eğer şemsiye etkisi varsa ikisinin ortala-

ması yaklaşık birbirine. Veleve ki yok diyeyim, o zaman iki grubu aynı kartel dönemi 2007-2011 için kıyaslayabilirsiniz. Eğer şemsiye etkisi varsa, bu sefer de öncesi-sonrası kıyaslaması girer. O da şu: Kartelin olmadığı dönemdeki fiyatlar neydi, kartelden sonra ne oldu? Tabii bunu yaparsanız eğer bu sefer enflasyon, vesaire gibi şeyleri de arındırmanız gerekiyor. Yani her halükarda derin bir iktisadi analiz gerekiyor. Bir de üçüncü, dördüncü bir yol da hiç bankacılıkla alakası olmayan -ne olabilir bilmiyorum- mesela, leasing sektörü atıyorum veya başka bir sektörden bir referans alınabilir ama bu bizim bankacılık için çok da bu bahsettiğim uygulama daha çok. Atıyorum işte, un karteli oldu da veya ekmek karteli oldu, otobüs bileti karteli oldu, atıyorum, sen taksiye baktın, oradaki artışlara baktın falan, çapraz mukayese daha çok, ama burada ya öncesi-sonrası ya da mukayese, katılan-katılmayan mukayese.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Bizim açımızdan aklımızda kalsın diye söylüyorum, iki ana formül benim aklımda kaldı esasen, kartelin olduğu tarihte katılmayanların uyguladığı faiz oranı ki bunun o zaman bugün reddolunan dosyada verilen karara bir nevi açıklık kazandırıyor. Çünkü daha uygun faiz oranları bulunabilir esasında demek bu.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Demek ki daha düşük.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Yani bunun önünü açma gibi bir durum olabilir mi de-

ğerlendirilmesi lazım veya o tarihten önceki uygulanan faizlerle o kartel dönemindeki faizlerin arasındaki farkı tabii ki yine bir sofistike iktisatçı bakış açısıyla değerlendiriyor olmak gerekir. İki ana metot benim aklımda bu şekilde kaldı.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Bir de çapraz mukayese var, ama bu sektöre uygun değil.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Evet, hukukçular olarak bunları böyle özetleyebiliriz bence.

Şimdi Mert Bey'in sorusunu, yine sizin meslektaşınız Rekabet Kurumu eski uzmanının, o yüzden İlhan Bey'e ve size doğrudan yazmış. Okuyacağım ve size bırakacağım biraz zorlayabilme ihtimaline binaen. Tek anlaşma kuramı Rekabet Kanunu'ndan doğan davalarda nasıl uygulanır? Haksız fiilden doğan davalarda ihlale katılım tarihi ispatlanması gerekmeyecek mi? Rekabet Kurumu genel çerçevesi çizmiş 2007'den 2011'e kadar, ancak davalar açısından ihlale en son katılımın davalının önemli değil mi? Hem hukuksal tarafı var, hem biraz iktisadi, işletmesel tarafı var.

**İLHAN KARA-** Şöyle söyleyeyim, yani işletme kısmı bir tarafa tabii burada iki teoriyi tartıştık. Eğer 2007-2011 tarihlerini baz alırsak yolunun buradan geçmiş olması bile yeterli, problem yok, ama bu kabul görür mü? Şu anda bir şey diyemiyoruz, öngörümüz yok. Yani bir şekilde bunun içine son anda girdi veya orada hiç dışarıdaydı, işte şemsiye etkisiyle o da fir-

satçılık yaptı. Hazır yükselmişken ben zaten yokum bu işte, biraz da ben kazanayım onlar kadar olmasa bile, bir çalışma varsa onu nasıl değerlendireceğiz? Hakikaten yani bunlar son tahlilde bugün hemen bir anda çözeceğimiz bir şey değil, bunun üstünde biraz daha çalışmak, değerlendirme yapmak lazım. Tam 2011'de tam bitecekti, o arada girmiş bu gariban, yani ona da aynı muameleyi yapacak mıyız? Ama girmiş sonuçta, onu nasıl ayıracağız? Burada Tüketici Hukuku açısından önemli bir temel ilkeyi söyleyeyim. Tereddüt halinde tüketici lehine yorum ilkesi geçerli arkadaşlar, yani sonuçta ihlal var. Başlangıcı, sonu belli değil. O durumda tüketici lehine bir yorum yapılacak. Çünkü kanun onu özel olarak korumuş. Belki tacirlerin taraf olduğu krediler, bankacılık işlemleri yönünden farklı bir değerlendirme yapılabilir. Biliyorsunuz Türk hukukunda temel bir hastalık var: Basiretli tacir her şeyi bilir. Yani kamera kaydı olmasa başka bir şey söyleyeceğim. Bir ağabeyimiz bu basiretli taciri bana bir gösterseniz de bir elini, ayağını, her tarafını şöyle güzelce bir sevsem diyor, ama basiretli taciri tabii şöyle algılamaya başladık: Benzer ölçekte benzer işleri yapan bir tacirin göstereceği basiret. Yoksa bir holdingin göstereceği basiretle 50.000 lira asgari sermayeli bir limitet şirketin göstereceği basireti aynı beklememek lazım. Yani bir otomobil bayiiyle ana distribütörü düşünün, bunun çok hareket etme ihtimali yok ki, sözleşmeyi feshettiği zaman onun işi bitiyor. Yani bunları da gözetmek gerekir. Konuya biraz sabırlı olmak lazım, taşlar

daha yerine oturacak. Bu başlangıç açısından gayet güzel oldu.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Devam ediyorum. Var mı Mert Bey'in sorusuna?

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Ben de şunu söylemek istiyorum: Tek tek ispat tabii ki işi zorlaştırır. Hangi dönemde, sen işte atıyorum 2010'un 10. ayıyla 11. ayında buna katılmışsın, sonra bir bırakmışsın, sonra yine katılmışsın. O zaman bıraktığı dönemdekiler böyle tekrar katıldığı dönemdekiler, yani o biraz işin içinden çıkmaz, dolayısıyla kurumun tek tek bir devam eden uzlaşma, yani İlhan Bey'in dediği gibi 2007-2011 döneminde vardır. Bunu ben veri kabul ederim, böyle ay ay didiklemem bunu demesi bence işi daha rahat hale getirir. Öbür türlü çok zor olur, yani iki ay katıldım, iki ay katılmadım, iki ay katıldım, iki ay katılmadım, o zaman yarısı gitti tüketicilerin, yarısı...

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Bu hep bahsettiğimiz kararın esasında çok genel ve tamamen idari para cezasının altını doldurmaya yönelik verilmiş olmasından kaynaklı. Gerçekten var mı, yok mu, bu kararı okuyarak ben de çok anlayamıyorum, ama bu kararın bu hali de 2007-2011 arasında külliyen oraya atıyor. O çukuru açıyor. Hepsi, bankacılık ürünlerinin hepsi neredeyse, o yüzden bu ifadeyi kullandım.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Bireysel bankacılığı tamamen kartel diyor.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** O ama hepimizin ortak sorunu farklı açılardan, mahkeme sürecini beraber yaşayacağız.

**İLHAN KARA-** Vallahi aklımıza gelen her şeyi sorduk, cevabı bekliyoruz bakalım, ama yani tereddütlüyüm. Oradan gelecek cevabın beyefendinin dediği gibi gelme ihtimali şu anladığım teknik açıklamalardan sonra o kararı değiştirecek, farklı algılama yaratacak bir değişiklik olmayacağıın, tıpkı mahkemenin verdiği karar kesinleştikten sonra onun içine müdahale etmemesi gibi bir durum olacak, ama ben bu böyle olur şu andan diyemiyorum. Onu kurum kendisi resmi olarak ilan ettiğinde bizim problem biter yani mahkemelerin problemi, o dediğiniz kısım sizin probleminiz kalır.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Bu açıdan herhalde Rekabet Kurulu'nun bilirkişi olarak buraya katılması zarar noktasında tek çözüm, yoksa kararı tadil edecek bir şekilde bir tekrar müzekkere cevabını veriyor olması çok söz konusu değil, hukuken usul olarak da bu şekilde.

Zarar tespiti, zarar hesabına yönelik çokça soru var, bazılarını hızlı geçeceğim. Üzerinde gayet derin olarak durduğumuzu düşünüyorum. Zarar tespiti açısından olanla olması gereken arasındaki fark denildi, rekabet ihlali 23 bankanın 11'i tarafından gerçekleştiriliyor, 12'si sektörün yüzde 90 küsurunu oluşturuyorlar. Bu durumda olması gereken nasıl tespit edilmeli? Herhalde biraz önce verdiğiniz cevapla.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Evet, dediğimiz gibi diğer 11 bankaya bakılabilir, bir de kartel öncesi döneme, hepsine bakılır mevduat bankaları.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Bu sorunun ikinci kısmının cevabı verildi. Diğer bankalar bu bankalara dava açabilir mi diyor kartelle ait olan, açamaz. Aksine...

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Hayır, varsa açabilir tabii ki... Ben onlardan, yani diğer 11 mevduat bankası tutup da diğer 12 bankadan mevduat ya da kredi ilişkisi içine gireceğini sanmıyorum. Dolayısıyla dava...

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Hatta tam tersi bir görüntü bile.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Hani şemsiye etkisine gelirse, orada beraber, yani yine o 11 bankaya bir şey olmuyor. Yani dolayısıyla ben çok dava açabileceklerini 11 bankanın düşünmüyorum.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Tamam, Rekabet Kurulu kararında özel hukuk zararına ilişkin bir tespit yok. Hangi faiz oranı ne oranda değiştirilmiş tespiti de bulunmamakta, buna göre zarar nasıl hesaplanacak? Geçiyorum. Artış oranı nasıl olmalıydı, nasıl belirlenecek? Bir temel faiz oranı, o rekabet hasıl olsaydı olması gereken faiz oranı neydi? Bir şekilde bir hesaba konu olacak.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Yani bir doğru yok burada.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Evet, bir şekilde bir hesaba konu olacak. Bu konuda ancak bilirkişiler hangi uzmanlık alanından olmalıdır? İşletmeci, iktisatçı, hukukçu, bankacı, maliye hep beraber herhalde.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Biraz da rekabet hukuku.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Evet, Rekabet Kurumu'nun da dahilini gerektirecek bir uzmanlık olacağı kesin. Aynı bankanın her müşterisine uyguladığı faiz oranları farklı olabiliyor. Müşterinin bankayla pazarlık yapılandırma veya yakınlık durumları sebepleriyle uygulanan faizler daha düşük faizlere uygulaması durumlarında da kartel davaları açılabilecek midir? Yani özel sebeplerle bu kartelin dışında verilmiş birtakım imtiyazlı veya özel ilişkilerden kaynaklı rekabetin olması gereken seviyeye inmiş faiz oranları varsa, bu durum bir tazminat konusu olabilir mi? Varsa bence.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Ama yani zaten öyle özel bir ilişkisi olan bir müvekkilin, müşterinin zaten dava açacağını düşünmüyorum. Velew ki açtı, o zaman da bu ilan edilen şubede uygulanan hangisiyse, mevduatsa uygulanan şeyse, mesela atıyorum, ilan edilen banka kredi faizi 15, ikili ilişki nedeniyle 10 uygulanmış. Hâkim şeyi dikkate alabilir, ben şubede ilan edileni dikkate alırım deyip, 15, yani dolayısıyla orada tamamen duruma bağlı, ama ben oradan bir dava açılabileceğini çok açıkça...

**İLHAN KARA-** Spesifik olaya girmez.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Bence de.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** İlan edilen, uygulanan, bildirilen faiz oranları sorulmuş, ama bu biraz da tek tek, bu daha sonra da sorulabilir. Benim fikrim dönemsel olarak oraya düşen kısmının talep edilebileceği.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Bana da böyle sorular geliyor bazen blogdan, o da şöyle: Ben kartel döneminde krediyi çektim, ama ödemelerim kartelin, yani 2011'den sonra da devam etti. Ben şimdi tazminat davası açtığımda, ben de aynı görüşteyim sizinle, kartel dönemi eğer kurum işte atıyorum, Eylül 2011'de bitirdiyse, onu oraya o düşen kısım, diğeri olmaz diye düşünüyorum.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Zarar tespitini nasıl yapacağız diye bir soruyu geçtim. Rotatif ticari her türlü kredilerde geçerli mi? Kredinin nevi bu anlamda...

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Bireysel krediler daha çok burada konuştuğumuz, bireysel bankacılık, yani benim bildiğim kadarıyla kurul şeyi dahil etmedi buna, şey yok.

**SALONDAN-** Ama ayırım da yapmamış.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Ticari kredi?

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Ticari kredi hayır, yani şey yok. Rotatif, bilmiyorum.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Pazar ayrımı var mı tüketici?

**İLHAN KARA-** Ben ayırım yapıldığını kararda şahsen görmedim. Yani bireysel ve ticari ayrımı yok diye ben görebildiğim kadarıyla, ama özel bir açıklama veya o yönde biz buna hiç girmedik, sadece bireyseli inceledik gibi bir cevap gelirse, yapılacak bir şey yok. Demek ki o kısım dışarıda kalmış, ama ben görmedim. Yani onunla ilgili olduğunu zannetmiyorum. Olabileceğini de düşünmüyorum. Pazarın büyük payı zaten ticari kredilerdir, yani rotatif kredilerde.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Dava örneği bu bahsettiğiniz. Vallahi çok daha alevlendirmek istemiyorum, ama dün akşam yemekte beraberdik, Ankara'dan geldikten sonra Sayın Yargıçla. Aklımıza, tabii hukukçuyuz, her şey geliyor. İflas edenler, iflas ertelemesi talep edenler, bunların munzam zararlarına kadar biz esasında bu işi uzattık ama.

**İLHAN KARA-** Yani müflis şirketin defterlerini de açmaya başladı Hikmet Bey, o manada işin nereye varacağını kestirmek zor biraz.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Basiretli tacir ama haksız fiile uğrayan bir tacirin basiretli olma vesilesiyle buna uğramayacağı...

**İLHAN KARA-** Basireti o arada bağlanmış gibi kabul edilir muhtemelen.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Devam ediyorum. Sözleşmelerin devam ettiği hallerde

ne yapılmalıdır? Örneğin, 2011 yılında alınan kredi için ödeme devam ederken ne yapılmalı? Fesih mi yapılmalı, sözleşme mi?

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Şöyle bir şey aklıma geldi, ... xx faizden aldım, faizden hâlâ kurumun öngördüğü bir seneden sonra bile o faizi ödüyorum derse de o da ayrı bir tabii konu, şimdi aklıma geldi siz okurken.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Öğrenme tarihinden itibaren bunun artık böyle olmasını talep etme hakkı, şansı ve bilgisi var.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Orada da bir soru işareti.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** O bilgiyi kullanmış olması gerekir bankasıyla bence.

**İLHAN KARA-** Şimdi, güzel bir şey söylendi. Özellikle ticari kredilerde biliyorsunuz o sözleşmelerde aşağı yukarı yok yok, her şey var, ama tabii banka avukatı olan arkadaşlarımız da var. Lütfen Türk Borçlar Kanunu'nun 1 Temmuz 2012 tarihi itibarıyla yürürlüğe girdiğini, Türk Borçlar Kanunu 20-25. maddede genel işlem koşullarının olduğunu, bunların emredici olduğunu, cari hesap şeklinde işleyen GKS'lerde dahi sözleşmeyi yeni kanuna göre uyumlu hale getirmeniz gerektiğini değerlendirin. Şimdi bunu 6 aylık veya 1 yıllık makul bir süreden sonra nasıl olsa problem yok, eski sözleşmeyle ben devam ederim diyemezsiniz. O zaman kanunu siz dolaylı olarak bypass etmiş olursu-

nuz. Yani o kanun çıkmış, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin iradesi o yönde. Bu denetimi mahkemeler yapar. Yani sözleşmelerin çok hızlı bir şekilde yeni Borçlar Kanunu ile uyarlı hale getirilmesi lazım. Maalesef bu konuda çok da böyle büyük bir değişim göremiyoruz arkadaşlar, yani onlara dikkat etmek lazım, ama sözleşme ilişkisi devam ederken patronla genelde iş akdi devam ederken kimse kavga etmeyi pek göze almaz. Yani taksitin bitmesini mi beklemek lazım bilmiyorum, pratikte siz daha ne olacağını kestirebilirsiniz, dava açılmasının hiçbir mahsuru yok. Taksitlerinizi ödediğiniz takdirde hiç problem yok. İşte ticari kredilerde istediğim zaman ben bu krediyi çağırırım maddesi var ya, özellikle zaten döviz bir anda yükseldi. Siz krediyi bir anda çağırdığınız zaman adamı durup dururken batırıyorsunuz. İşte Türk Borçlar Kanunu genel işlem koşulları burada devreye girer, onda hiç tereddüt yok. Adam kredisini düzenli olarak ödüyorsa, siz artık o krediyi çağırma hakkını Türk Borçlar Kanunu 20-25. maddeye aykırı olarak şekilde kullanamazsınız. Canım sıkıldı, hanımlar kavga etti veya şube müdürünün veya beyler de kavga etmiş olabilir. Şükran Hanımla şimdi aramın bozulmasını istemem, krediyi çağırırım, bir daha da görüşmeyelim derse ne yapacaksınız? Var öyle bir hakkı sözleşmede, işte bunları da yeniden bir gözden geçirmemiz lazım. Yani kanun eski kanun değil, mahkemeler de eski mahkemeler değil. Onlar da yeni kanuna süratli bir şekilde uyum sağlamaya başladılar ve o hükümler uy-

gulanıyor. Yani öyle her istediğimiz zaman verdiğimiz kredi sözleşmesinde hüküm var diye krediyi de geri çağırıyoruz artık. Evet, buyurun Başkanım.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Teşekkür ediyorum. Hızla devam ediyorum. Bu sorudan bir hususun tam anlaşamadığınızı görüyorum, o yüzden okuyacağım. Esasında biraz tekrar olabilir. Kredi kartı mevduat veren bankaya karşı sözleşmeye dayanarak dava açılırken, diğer kartel oluşturduğu iddia edilen bankalara karşı haksız fiile dayanarak mı dava açılmalıdır? Böyle bir ayrıma gidilebilir mi? Bakın, bizim burada yaptığımız haksız fiil sözleşme konusundaki ayırım tamamen zamanaşımı noktasından kaynaklanıyor, yoksa siz sözleşme ilişkinizin olmadığı ve zarar görmediğiniz bankaya zaten dava açamazsınız. Sözleşme vesilesiyle zarara uğramış olduğunuzu varsayıyorum, ama haksız fiil, daha önce yaptıkları bir haksız fiilden kaynaklı diyorum. Şükran Hanım ve Sayın Kara'ysa bunun bir sözleşme ilişki olduğu ve 10 senelik sözleşme zamanaşımına tabi olacağı görüşünde. Bu vesileyle tartışıyoruz bunu, yoksa hiç ilişkinizin olmadığı bir bankaya zarar tazminat talebinde bulunamazsınız bu kartelden dolayı, bu bir. İki, yine benzer bir soru var, elemek için söylüyorum. Müteselsil sorumluluk kısmı, ben müteselsil sorumluluk kısmında da eğer oradan bir zarar görmediyseniz oralara karşı dava açmanın mümkün olmadığını düşünüyorum. Hepsi müteselsil sorumlu, ama siz bir bankayla sözleşme yaptınız, diğerleriyle yap-

madınız. Şimdi hepsine dava açarsanız diğer 11'i açısından sözleşme yapmadığınız yerler açısından ama siz de müteselsil sorumlusunuz demeniz için onlardan da bir zarar görmüş olmanız lazım. Yoksa o müteselsil sorumluluk noktasından onlara da karşı bir dava ben yöneltelemeyeceğini düşünüyorum. Sayın Kara?

**İLHAN KARA-** Cepheyi çok genişletmenizi tavsiye etmiyoruz. Bu teorik bir beyin fırtınasına dönüşür, başlı başına bir tartışma konusu olur. Yani burada müteselsil sorumluluğa tabidir dersiniz, onları da bir anlamda neredeyse akdi sorumluluğun içine çekersiniz. Hepsini bir anda işte karşınıza alırsınız, ama çok gerekli değil pratik açısından, bunu teorik bazda başka bir zaman tartışabiliriz geniş bir ortamda.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Yani müteselsil sorumluluğu muhtemelen eski bir uzman olarak şu sebeple gelmiş olabilir diye speküle ediyorum: Diyelim ki bir kartel oldu zamanında, biri battı veya pazardan gitti. Yabancı bir firmaydı, çekildi Türkiye'den diyelim ki, kartel de sonrakı bir tarihte ortaya çıktı. Dolayısıyla orada bir mağduriyet olmasın diye kanun koyucunun sanki getirmiş olduğu bir hak gibi düşünüyorum ben, dolayısıyla yoksa böyle bir anda hepsine birden dava açmak gibi değil. Şemsiye etkisi olursa öbür taraftaki 11 müteselsil, yok. Zaten şemsiye etkisi olsa da o katılmayan 11'le bizim bir alakamız yok.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Ceza zamanaşımı nasıl mümkün olabilir? Kabahatler

Kanunu'na atıfla yapıyor bunu Yargıtay. Müteselsil sorumluluk konusunu geçtik. Kabahatler Kanunu, Ceza Kanunu niteliği olmadığı iddia ediliyor. Bu durumda ceza zamanaşımı uygulanabilecek mi? Burada Yargıtay'ın görüşü açık, iki karar var. Sizlere de gönderebiliriz. İdari yaptırım niteliğinde olduğu için idari para cezası, bu Kabahatler Kanunu'nda tanımlanan bir niteliktir diyor. Orası da Borçlar Kanunu'ndaki daha uzun zamanaşımı niteliğindeki 8 seneye doğrudan atıf yaptırıyor. Zararın tespitini kim yapacak? Bunu gayet derinlemesine konuştuğumuzu düşünüyorum. Tarım kredilerinde görevli mahkeme.

**İLHAN KARA-** Evet, çiftçi avukatları olan arkadaşlarımız var herhalde, şimdi 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 4. maddenin 1. bendinin f bendinde her türlü bankacılık işlemini saymış. Dolayısıyla bu da yine ticari dava kapsamında değerlendirilir. Görevli mahkeme kesinlikle Ticaret Mahkemesi, yani sonuçta bu çiftçidir, dolayısıyla Asliye Hukuk muamelesi yapmıyoruz. Sadece tüketiciyle siz görev konusunda çok net, yani bunun başka tartışılacak bir tarafı yok. Burada tüketici mi, yoksa ticaret mahkemesi mi? İşte sayın uzmanımız çok Tüketici Mahkemesi'ne gitmeyi düşünmüyor, ama son tahlilde gideceği yerin Tüketici Mahkemesi olduğunu da söylüyorum. Oraya sığınmak zorunda kalacak. Çünkü görev konusu her aşamada resen değerlendirilecek. Tipik bir bireysel bankacılık işlemi ticari kredi olmayacak şekilde araç kredisi almış. Araç özel araç, değil mi? Ruhsatında da

hususî araç yazıyor. Dolayısıyla burada tarım kredileri açısından da, bankadan alınan tarım kredileri açısından, hiçbir problem yok. Tarım Kredi Kooperatifleri açısından verilen krediler yönünden belki bir şey düşünülebilir, ama onlar da bu işin kapsamında değil. Yani onlarla bu işin hiçbir alakası yok, burada bankacılar, bankalar sadece var bu kararın içinde.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU** Açıkçası ilginç sorularla dolu bir sayfa bu, ikincisini de gündeme alacağım. Açılan davalarda harca esas değer olarak sadece zarar mı dikkate alınır, yoksa zarar artı üç kat tazminat mı? Güzel bir soru esasında, ben açtığım daha önceki özel hukuk zarar tazminat davalarında bunu çok düşündüm. Üç katının hâkimin takdirinde olduğunu düşünerek, Sayın Yargıç'ın takdirinde olduğunu düşünerek ilk olarak öngördüğüm zararı harca esas değer olarak kabul ettirip, ama üç katını da istiyorum.

**İLHAN KARA-** Şöyle söyleyeyim Sayın Başkan, rakamlandırduğunuz değer üzerinden harç yatırıyorsunuz arkadaşlar, yani ben farklı düşünüyor olabilirim, o önemli değil, ama Yargıtayın tabii son tahlilde ne karar verdiği. Siz haklı olsanız bile mahkeme 1.000.000 lira hükmetse bile 10.000 lira üzerinden harç yatırırsanız, yani ben farklı düşünüyorum, sonuçta devlet harcını alıyor. Ama Yargıtay farklı bakıyor. Diyor ki: *“Rakamlandırıldığı ve harçlandırıldığı rakam 10.000 lira üzerinden harçlandırılmış, dolayısıyla 10.000 lira üzerinden vekâlet*

vereceksiniz” Ben farklı bakıyorum, sonuçta o devlet harcını alıyor, sonradan da ikmal edilebilir. Bence kabul ettiğimiz veya reddettiğimiz miktarın tamamı üzerinden harç vermemiz gerekiyor, ama Yargıtayın bu uygulamasını da lütfen ihmal etmeyin. Tazminat konusunda hiç kimsenin size diyeceği bir şey yok, siz belirsiz alacak olarak zaten zarar miktarınız örneğin, Ticaret Mahkemesinde 10 liralık bir dava açtınız, bilirkişi raporu netleşti. Dedi ki işte diyelim ki 100.000 liralık bir zarar var. Şimdi siz yazı-tura mı atacaksınız, yoksa akşam rüyaya yatıp hâkimin ne karar vereceğini mi kestirmeye çalışacaksınız? Benim vereceğim tazminat sonuçta hâkimin takdirinde, takdiri de ben en son hüküm derken düşüneneğime göre burada hiçbir şekilde o üç katı tazminatla ilgili kimse sizden harç yatırmanızı bekleyemez, ama hâkimin karar verdiği zarar ve artı üç katı tazminat üzerinden siz vekâlet ücretinizi alırsınız. Eksik harcı da davalı taraftan tahsil eder, yani mahkeme orada aleyhine hükmeder zaten, dolayısıyla bunun başka çözüm hali de yok. Sizin o zaman bir şekilde hâkimin ne düşündüğüne ilişkin bir makine veya başka bir şey icat edilmiş olması lazım, gözlerinden okumanız lazım. Yani gözlerinde 5 mi görülüyor, 2 mi görülüyor gibi garip garip şeylere girmemiz lazım. Bence şey değil, harca gerek yok, burada tazminatın tamamına vekâlet ücreti verilir. Devlet de harcını öbür taraftan alır.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Ama şu şekilde de düşünmenizde fayda var: Bu formü-

lasyonu bitirmek için elde edeceğiniz tüm veriler sizde olmayabilir, yani siz formülü yaparsınız, bilirsiniz, nasıl bir yöntemle ilerleyeceğinizi bilirsiniz, ama o rakamları doldurup kesin rakam ortaya çıkarmak için gereken donelerin hepsine sahip olmayabilirsiniz. Siz öngörüü koyarsınız, bu şekilde hesaplanması gerekir, yapılınsın ve belirli hale gelsin demektir bence, yoksa Oğuzcan Bey'in durumu çok istisnai, bütün hesabı yapıp, benim rakamım budur diyebilecek bir süreç ben çok öngöremiyorum. Buyurun.

**İLHAN KARA-** Kesin tutturamamıştım Oğuzcan Bey. Yani evdeki hesap mahkemenin hesabına uymaz. Şimdi bir arkadaşımız, böyle anekdot olsun diye söyleyeyim, bir iflas erteleme işinde ben tedbir alırsam nişanlandım, düğün yapacağım. Arkadaş, değerli meslektaşım, senin düğün bu iflas ertelemedeki tedbire kaldıysa, vallahi işin Allah'a kalmış senin, sonuçta iflas erteleme.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Evet, genel bir soru var, bunu hızlı geçeceğim: Reket Kurulu kararının içindeki yüzdeler oranlar var, bunları kullanabilir miyim, delil olarak sunmak zorunda mıyım özel hukuk davasında? İşinize yarıyorsa tabii, ama onun dışında oradan neyi çekip, neyi kullanabiliyorsunuz zarar ettiğinizi ispat etmek için, o sizin için bir niyettir. Onun içine girip, istediğiniz şekilde bazı konuları...

**İLHAN KARA-** Karara atıf yapmanız yeterli, zaten artık mahkemeler de, biz bazen pratik

olarak şöyle yapıyoruz: Tüm kamuoyunu ilgilendiren mesela, belli başlı yazıları kalemde diyelim ki 12 banka, diyelim ki farklı 12 bankayla ilgili ayrı ayrı her halükârda birer dava açıldı. O gelen yazı cevaplarını herkesin görebileceği, bulunabileceği bankonun üstüne bırakıyoruz. Onlar da o yazıyı alıyor, zaten resmi yazı tarihi, sayısı belli, hangi dosyadan alındığı belli, onu alıp dosyaların içine koyuyorlar. Hatta bilirkişilerimize verince bilirkişilerimiz onları kendileri artık kurumun gelen yazı cevabını dosyanın içine koyuyor. Yani kırtasiyecilikten biraz uzak durup, direkt mevzua, pratiğe, sonuca odaklı olmamız lazım.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Bu ret kararına ilişkin bir soru var. Deniz Hanım'ın ortaya koyduğu *"faiz uygulanmayan bankalardan kredi çekilebileceği cihetiyle, gerekçesiyle davanın reddedildiği, bu hüküm hakkında ne düşünüyorsunuz"* diye bur soru var.

**İLHAN KARA-** Davayla ilgili tabii yorum yapmam çok uygun değil, ama işte mahkemenin hikmetinden sual olunmuyor. Yani sonuçta ne karar vereceğini gördüğünüz gibi kendisi, yani bir Allah bilir. İşte en son nihayetinde böyle bir karar çıkmış, ama emsal olur mu? Emsal olmaz, sonuçta biz arkadaşlarımıza eğitimlerde Can Başkanım da burada, ta Erzincan'lara da gittik, aşağı yukarı 60 vilayet dolaşmışız. Uluslararası kongre, vesaire, hep şunu diyoruz: Bir dava avukatın bürosunda kazanılır. Dava iyi hazırlanacak, mutfak çalışmayı iyi yapılacak,

ayakları yere basacak. Yani öğleden sonra gelen davayı akşamüstü ya yarın işlerim var, hemen hızlıca açayım derse, o dava toslar. Dolayısıyla o davanın bir şöyle intibak süreci var, fikir teatisi süreci var. İnanın samimi olarak söylüyorum, stajyerimizden bir şeyler öğrendiğimiz zamanlar oluyor ve paylaşın birbirinizle, tartışın. Yani o utanılacak, sıkılacak bir şey değil, yani burada bilmediğimiz bir şey, hiç karşılaşmadığımız bir şey de olabilir. Bakıyorsunuz, çok ilginç bir şey, bize bir kitap yazmak nasip oldu, belki buradaki en büyük ilham kaynaklarımızdan birisi sizlerdiniz. 60 yer dolaşıyorsunuz, bir bakıyorsunuz öyle bir soru soruluyor ki işin alfabetesi, siz bildiğiniz için ilk önce yadırgamaya başlıyorsunuz, ama sonra şöyle düşünüyorsunuz: O arkadaş bu konuyla hiç intibak etmemiş olabilir, dolayısıyla alfabenin A'sından başlayıp sona doğru gitmek lazım. Mutfak çalışmasını iyi yapmak lazım, o alışma devresini, anlama devresini iyi atlatmak lazım. İşin ayakları yere basacak, en azından farklı görüş, düşünceler olsa bile siz kendi düşüncenizi sağlam bir teorik temele dayandırmak zorundasınız. İşin bir ayağı havada kaldığı zaman, dokunduğun zaman devrilir zaten, yani işte şemsiye etkisini düşünüp toplantıda işte uzmanımız böyle bir şey dedi, siz kararın içindekileri bırakıp da o şemsiyenin daha sonra altına giren grupla uğraşmaya başlarsanız o iş toslar. Biz şimdi o işle uğraşacağımıza -hazır elimizde done var, resmi belge var, resmi karar var- bu kesinleştiğinde bu süreçten gitmemiz daha anlamlı olur,

ama bazen böyle hakikaten teorik gelişmeler için böyle ilginç davalar, hani kaybedeceğinizi bilerek de bir açalım bakalım. Ne olacak dediğiniz işler de olabilir. Ona da saygı duyulur, bir şey diyemiyorum.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Bu ret kararını bizimle paylaşır mısınız demişler. Deniz Hanım'a yönlendireceğim. Oradan ve bizim merkezimizden bu ret kararına ilişkin dosya bilgileri talep edilip paylaşılabilir. Üç kat tazminat tüketici için her durumda verir mi, tacir olsa ne fark eder? Bir ayırım yok kanunda, hem tüketici, hem tacir için talep edilebilir. 2007-2011 yılları arasında bazı bankaların sadece mevduata ilişkin ihlal yaptığı belirtilmesine rağmen krediler için de bu bankalara karşı dava açılabilir mi? Birkaç soru var bu pazarlara ilişkin, toplamak için söyleyelim hep beraber: Bir ayırım yok. Evet, delillendirme aşamasında, soruşturma aşamasında bankaların yaptığı ihlallerin delillendirilmesi anlamında bazısı için mevduat, bazısı için kredi, bazısı için kredi kartı unsuru kullanılmış oradaki kartelin delillendirilmesi anlamında, ama kararın sonuç kısmı açık. Sonuç kısmında cezaya hükmederken bütün üç pazarda mevduat, kredi, kredi kartı alt başlıkların hepsini kapsayacak şekilde -konut kredileri, taşıt kredileri kapsayacak şekilde- bütün bankacılık ürünleri sayılmış. Çok mu geniş? Bence geniş, çok geniş bir tanım, ama yapılan bu. Ayrıca bankalar bütün cirodan yedi bu cezayı, yüzde 1.5'lar, yüzde 1'ler -ki maaş promosyonu cezası vardı biliyorsunuz daha önceki dönem-

de- orada da çok istisnai bir şekilde ve bence şaşırtıcı biçimde sadece o promosyon pazarı cirosundan yemişti bankalar cezayı, fakat burada bir ayırım yok. Bütün yaptığı bankacılık ürünlerinden kazandığı tüm cirodan ceza yediler ki zaten normalde de böyle olması gerekiyordu. Yani o özel yargıda çözülecek bir konu, karar çok geniş, sıkıntılı o anlamda bence.

Aynı tip bir soru, bunu geçiyorum. Yeni bir kartel mi var diyorlar bankalarda, biz yine faizler düşecek, bu faiz oranları yeni krediler için geçerli değil. Yine öyle bir şüpheler, duyumlar elde ediyoruz. Acaba başka bir kartelle mi karşı karşıyayız diye bir soru var. Buranın yeri değil, öyle bir şüpheniz varsa şikâyet mekanizmasını kullanabilirsiniz.

**İLHAN KARA-** Şikayetlerinizi Rekabet Kurulu'na iletiniz lütfen.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** 12 banka dışında 11 banka açısından illiyet bağıını konuştuk. Ayrı ayrı bankalardan çekilen kredi tazminatları tek davada açılabilir mi? Ben düşünürken size bakayım.

**İLHAN KARA-** Vallahi ben size pratik bir şeyi söyleyeyim. Davayı bitirmek istemiyorsanız birkaç davayı birleştirirsiniz, o dava rezil olur gider. Yani samimi söylüyorum, bu hepimizin aklında bulunsun. Dolayısıyla cepheyi, alanı genişletmeden bir dava kendi içinde sonuçlanırsa daha rahat, zamanaşımı probleminiz yoksa hatta hani ek davayı bile son anda açın.

Yani bırakın iş tekemmül etsin, ama hazır bu iş rayında gidiyor, bilirkişi raporu lehime geldi deyip, ondan sonra diğer hepsini birleştirirseniz iş perişan oluyor. Bir bakıyorsunuz ek raporda dönmüş, ikinci rapora gittiği zaman tam aksine bir durumla karşılaşılabilirsiniz. Onun için dava sade, uyuşmazlık konusu net, çok karmaşık olsa bile biz mesela onu bazen birkaç kelimeyle özetleyebiliyoruz. Kendi kafamızda olduğu zaman problem bizim açımızdan çözümlüyor. Bakıyorsunuz, milyar dolarlık, milyon dolarlık işte eser sözleşmesi, nedir? Birisi diyor ki eksik ayıplı iş var. Öbürü diyor ki hayır, gecikme yaşandı, dolayısıyla ceza kestim. Benim de takas, mahsup iddiam var. Bizim açımızdan problem bu kadar basit olmakla birlikte teknik elemanların işi çok zor. Ayıp var mı, yok mu, gecikme var mı, yok mu hiç, enteresan bir şey, belediye çalışma saatlerine sınır getirmiş. Yani çalışma saatine sınır getirilirse belli zamanlarda siz çalışamazsanız o işi nasıl süresinde bitireceksiniz? Sizden kaynaklanan bir şey midir? Yani bunların hepsini değerlendirmek gerekir.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Hocam, siz devam ederken sizin alanınıza net giren bir soruyu size yönelteyim. Baz faiz oranları üzerinden kullanılan kredinin cinsi ve vadesine göre zarar hesaplanabilir. Bu nedenle belirsiz değil, kısmi alacak davası açılması gerekmez mi?

**İLHAN KARA-** Vallahi bu benim düşünce-me göre tipik bir belirsiz alacak davası, ama

kısmi dava yasağı biliyorsunuz kaldırıldığı için hiç kimse size niye kısmi dava açtınız diyemez. Belirsiz alacak davasının avantajlarını biraz daha düşünmenizi tavsiye ediyorum. Davayı açtığınız anda bütün o sonradan arttıracacağınız miktar için dahi zamanaşımı kesilmiş oluyor. Dolayısıyla temerrüt söz konusu olacaksa, yine dava tarihinde diyelim temerrüt tarihi olarak esas aldınız. Dava üç sene sürdü. Beyfendinin davasının kaç sene süreceğini kestiremiyorum şu anda, diyelim ki miktar biraz yükseldi. Şimdi yeniden bir faiz talep etmesi gerektiğinde, işte ıslahla ıslah tarihindeki değer. Aslında belirsiz alacak davasında ıslah da yoktur. Verdiğiniz dilekçe ıslah değil, talep arttırım beyanıdır, dilekçesidir. Yani dolayısıyla onun avantajlarını kullanmak isteyip istemediğinize bağlı. Buradaki uzmanımız, işte 40 akıllı işin içinden, bu hesaplamanın içinden çıkamadığına göre işte bu tam tipik bir belirsiz alacak davası.

**İLHAN KARA-** Hesaplayabiliyor musunuz? Sorum o, o zaman ben de hesaplarım, belirsiz alacak davası açamazsınız derim. Bakın, belirsiz alacak davası Prof. Dr. Süha Tanrıverdi Hocamın tabiriyle nesebi gayri sahih çocuk gibi ortada kaldı. Yani öyle yeni bir keşif gibi ortaya atıldı. Sonra bir anda ortada kaldı. Zaten kısmi dava yasağı da kaldırılınca işin esprisi bir hayli azaldı; ama mevcut, bakın iki saattir üç saattir tartışıyoruz, zarar hesabı nasıl yapılacak, nasıl işin içinden çıkacağız? İşe bu yönüyle bakarsanız bu kısım yönüyle tam tipik bir belirsiz alacak davası, ama sizin söylediğiniz kısımla

ilgili spesifik olan noktada zarar miktarı belli, bir hukukçu dahi basit bir hesapla bunu yapabiliyor. Uzmana bile gerek yok, o zaman belirsiz alacak davası değil bu, yani öyle illa ki budur diyemeyiz. Öyle net olan ifadeler var ki üç puanlık faiz avantajı elde etmiş, 100.000 lira kredi çekmişsiniz, oradaki zarar da belli, üç katı tazminat da belli o zaman.

**İLHAN KARA-** Şimdi size başka bir örnekle ben soracağım. Şimdi bir katı dersem ne dersiniz? Hadi söyleyin, bir zararın kendisi var. Bir, devam edelim, iki katı dersem? İşte bu Van Gölü Türkiye'nin en büyük nesidir gibi bir şey oluyor sonuçta, yani hakikaten bunu nereden çıkarıyoruz? Yüksek mahkemenin biz zamanında orman davalarına da baktık orman bölgelerinde, bilmiyorum orman davası gören arkadaşlarımız var mı? Orada cezalar katlamalıdır. Bir misli, iki misli, üç misli, değil mi Can Başkanım? Sizin bölgede var. Yani bir kendisi artı şeklinde hesaplanır. Öbür türlü üç misliyi üç misli olarak alırsanız işin içinden çıkamazsınız.

**İLHAN KARA-** İşte onun için zaten başta hatırlar mısınız, birine zarar dedim, birine tazminat dedim. Yani bilerek bunu ben ayırma ihtiyacı hissettim. Belki uygulamada doktrinel bazda birisi esinlenir veya benimsenir. Çünkü birbirine karışıyor. Hepsine tazminat dersek ne olacak, kaç katı diye bir soru geldi işte, ama zarar artı üç katı dersek, yani 57, 58 olarak ayırırsak problemi bitiriyoruz.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Toplamda aldığım notlardan hemen hızlı gideceğim. Yapılandırılmış krediler açısından çok soru var. Bir fark, o döneme denk gelen yani bu ihlalin tespit edildiği döneme denk gelen ödemeler için aynı dava hakkı yine söz konusu olacaktır diye düşünüyorum.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Hesap işleri biraz daha çetrefillenebilir.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Döviz bazındaki krediler için fark olmayacaktır. Devam eden krediler açısından o döneme ilişkin olarak talepte bulunulabilecektir. Yetkili mahkeme sorusu sorulmuş, konuştuk bunu, normal genel yetkilinin yanında haksız fiilde zarar gördüğünüzü iddia ettiğiniz her yer yetkili.

**İLHAN KARA-** Kısa bir şey söyleyeyim. Tüketici işlemlerinde, yani bireysel işlemlerde tüketici canının istediği yerde dava açar derken şu örneği hemen peşinde veriyoruz: Bizim hukuktaki temel aldığımız insan profili nedir? Bir de yeni bir kavram çıktı "*ortalama tüketici*" diye, nasıl bir şeyse. Makul, dürüst, orta zekâlı adam nerede açar davasını? Oturduğu yerde açar. Yani Başkan Bey geldi, burada bir şey yaptı, bir değişiklik olsun, bir Ankara'yı da görmüş olayım, Ankara'ya gelip dava açacak bir İstanbullu bulur musunuz? Gel, bizi gör.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Ortalama değil, üstünde bence.

**İLHAN KARA-** Tabii yetkili yerlerden birisiyse, örneğin Ziraat Bankasının Merkezi Ankara, orada da açarsınız yetkili yerse, onda problem yok, ama tüketici için canının her istediği açar derken adam dolayısıyla oturduğu yerde davasını açar. Onun için en rahat olan yer odur, yoksa akdin ifa yerinde açarsınız, davalının yerleşim yerinde açarsınız, o hakkınız baki, onda problem yok.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Tüketici soruları Şükran Hanım'da, onları kendisi cevaplayacak. Ben buradan devam ediyorum. Zarar hesabında hangi kriterler sorusuna cevap verdiğimizizi düşünüyorum. O yüzden bunu da geçtim. Dönemsel olarak uygulanmış kartel faizleri hangi banka hangi dönemi? Şu an bunu bilmiyoruz, kararda da buna ilişkin bir açıklık yok. Biraz o zarar hesabını zaten çetrefilleştiriyor. Davacı sözleşmeyi değil de haksız fiil sorumluluğuna dayandığını açıkladıysa, görevli mahkeme buna göre mi belirlenir? İşte korktuğum bu sözleşmeye aykırılığı -biraz sitem edeceğim Sayın Kara'ya bu akşam yemekte- buraya kadar getirerseniz bütün sözleşme ilişkisinden kaynaklı yetki, görev, fesih, muacceliyet, faizi hesaplama süreci, menfi zarar, müspet zarar mı, hepsi kafada soru olarak kalmaya başlar.

**İLHAN KARA-** Yok, aslında soru çok net ve cevabı da açık, 60. maddeye bakarsanız siz açıkça haksız fiile dayandıysanız ben de o minvalde size aynı muameleyi yaparım. Akdi bir kenara bırakırım, madem siz haksız fiil sorumluluğuna dayandınız, davayı nerede açacaksınız?

Haksız fiilin vuku bulduğu yerde. Zarar hesabı nasıl yapılır, temerrüt nasıl olur? Aynı, yani fiili, zararı öğrendiğiniz tarihten itibaren temerrüdü, zamanaşımını başlatırım. Temerrüt fiil tarihinden olur, hiç fark yok, yani o sonuçta siz ona dayanmışsınız, tercihinizi oradan kullanmışsınız. Belki sizin için diğeri daha avantajlıydı, ama farklı bir varyasyon, bir açılım yapmak istediniz İstanbul Barosu'nda, nasıl açıldığını bir göstereyim arkadaş, bu da oluyormuş dersiniz olur tabii, niye olmasın ki o sizin tercihiniz, ama müvekkilinize ne hesap verirsiniz? Bak, o zaman biz özen yükümlülüğünü avukat açısından en üst seviyede uyguluyoruz. Yani onu da unutmamak gerekir diye düşünüyorum. Eğer tüketici işlemiyse, zaten bir özen yükümlülüğü çıkıyor, hiç şansınız yok. Aydeniz Hanım zaten korumak için çok emek sarf etti, ama dinlemedi. Öyle bir sıkıntı var.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** İlginç bir tespit soru, okuyorum bunu: Banka bilirkişilerinin aleyhte rapor yazamadığı konusunda bir durum var. Bu konuda dayanaklarımız güçlü olsa da rapor yetersizliğinden dolayı oluşacak durumlar mevcuttur. Çünkü bankalar aleyhte rapor yazan bilirkişileri kara listeyi yazıyorlar. Ne düşünüyorsunuz? Bu da soru, tabii ki okunacak.

**İLHAN KARA-** Konunun muhatabı ben değilim, Şükran Hanım olsa gerek.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Evet, size yakıştı bu soru, doğru.

**Av. ŞÜKRAN EROĞLU-** Şimdi tabii bilirkişilik müessesesi kanunda çok açık, bir kere tarafsız olmak zorunda, eğer bilirkişinin taraflı olduğunu ve bankalar aleyhine bir görüş oluşturmadığını tespit edersek bilirkişiyi şikâyet etme hakkımız da var, bilirkişi listesinden de siliniyor sonuçta, yani bunun cezai müeyyidesi de var. O nedenle ben çok da böyle olacağını düşünmüyorum açıkçası, çünkü bilirkişiliğin dediğim gibi yasadaki yeri belli.

**İLHAN KARA-** Bu arada çok önemli bir şey söyleyeyim. Ben de bilim komisyonunda olduğum için yeni Bilirkişilik Kanunumuz Meclisten geçti. Yeni listeler oluşuncaya kadar mevcut olanlar devam edecek. Orada çok önemli bir takım yenilikler yapıldı. Bazı aksayan yönler de var. Mesela, farklı bakılabilir, ama mesela hukukçu bilirkişiyle ilgili orada bir açık düzenleme yapıldı. Hatta hâkimler yönünden bir müeyyide getirildi. Ben orada da söyledim buna katılmadığımı, bazen sırf mühendis veya mali müşavir veya teknik elemanla çözemeyeceğiniz işler öyle spesifik konular oluyor ki siz hâkim olarak bile kendinizi yeterli görmeyebilirsiniz. Yaşıyoruz. Bu durumda sırf ona ilişkin çalışma yapan bir hukukçuyu bulmanız gerekir. Bir eser sözleşmesini düşünün, kat karşılığı inşaat sözleşmesi, vesaire, o ekibin başında eğer bir hukukçu olmazsa raporun kafası, gözü yarılmış bir vaziyette, 40 akıllı ondan sonra düzlüğe çıkamıyoruz. Şöyle pratik çözümler de getirildi: Örneğin, o listeye bir defa dahil edildiğinde her sene bu adliye içerisindeki komisyon

önündeki kuyruklar bitecek. 10 yıl süreyle bir problem yaşanmadığı veya o listeden çıkarmayı gerektiren bir eylem olmadığı sürece orada duracak, yeniden yemin merasimi olmayacak. Dolayısıyla böyle birtakım pratik uygulamalar. Hatta tüzelkişilik müessesesi getirildi. Bilirkişilik yapabilecek. Ana sözleşmesinde bilirkişilik yapabileceğine ilişkin hüküm olmak kaydıyla tüzelkişiler de bilirkişi olabilecek. Böyle ilginç düzenlemeler var, bir vaktiniz olursa bir göz gezdirmenizi tavsiye ederim. Bilirkişi listeleri bölge adliye mahkemesi, -gerçi onun ismi de zannederseniz değişecek, istinaf olacak- istinaf mahkemelerinde tutulacak ve istinaf bölgesinde o bilirkişiler prensip olarak faaliyet gösterecek. Teşekkür ediyoruz.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Şimdi ben bugün bu konuda bir ekleme yapacağım kendi tecrübemi de katarak, ismin üzerinde bir Av. yazıyor, bir de Dr. yazıyor, bazen avukat olarak konuşuyorum, bazen doktor olarak, bayağı da işime geliyor. Şimdi avukat olarak konuşacağım. Evet, olması gerekeni konuştuk, ama ben size söyleyeyim, yetki konusunda ortalama tüketici gider kendi evinde açar dedi Sayın Yargıç, müdahale etmek istemedim. Ben bugün bir özel hukuk sonucuna ilişkin davamı başka bir ihlalden, bankayla hiç alakalı olmayan çok da büyük bir hâkim durumun kötüye kullanılması örneğine ilişkin davamı İzmir’de açtım. İzmir’e gidip gelmeyi sevmek dışında da hiçbir alakam yok. İzmir’de açtım çünkü müvekkil şirketin merkezi orada ve ben burada oturmama rağmen, hukukçusu burada oturmasına, avukatı

burada oturmasına rağmen, İstanbul Adliyesi'ne her gün gidip gelmeme rağmen davam İzmir'de görülüyor. Çünkü İstanbul'da karşılaşmak istemedim karşı tarafla, o yüzden bunlar olabiliyor. Evet, olması gereken hukuk kısmı doktor olarak konuşmadım, avukat olarak konuştuğumun yine altını çiziyim.

**İLHAN KARA-** Güzel bir şey söyledi, aynı şeye çıktı. Tabii siz vekil olduğunuz için müvekkilimize tabisiniz, tabii ki gideceksiniz İzmir'e.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Çok seviyorum, severek gidip geliyorum.

**İLHAN KARA-** İzmir olsa ben de giderim, değil mi?

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Siz Oğuzcan Bey'in sevgisini, bir de benden bir İzmir bileti kazandınız.

**İLHAN KARA-** Teşekkür ederim.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Şimdi bu da güzel bir soru ters bakış açısını ortaya koyması açısından, üç soru kaldı, Şükran Hanım'a sözü bırakacağım. Mağdurlar bu kadar fazla olduğundan tüm mağdurların dava açtığı düşünülürse, bankalar iflas etme noktasına gelebilir. Bu konuda herhangi bir yasal düzenleme olacak mı? Demin sorulan sorunun esasında farklı bir bakış açısı versiyonu ve ikisi de gerçek, iki kaygı da gerçek. Nasıl çözülebilir?

**İLHAN KARA-** Şükran Hanım eski bir bankacı bildiğim kadarıyla, yani bu konu beni aşıyor.

**Av. ŞÜKRAN EROĞLU-** Nasıl?

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Mütelsel sorumluluk mu?

**İLHAN KARA-** İç teselsül çözer bunu.

**Av. ŞÜKRAN EROĞLU-** Vallahi Türkiye’de zaten bu bir haksız kazanç sonuçta, yani kârın üstünde de kâr etme düşüncesi. Şöyle, ben batacaklarını düşünmüyorum. Çünkü Türkiye’de bankalar gerçekten çok fazla kârlar ediyorlar ve bunu da açıklıyorlar ve dikkat ederseniz kâr kalemlerine baktığımızda da faiz dışı gelirlere çok ciddi kârları var. Faizlerden ayrıca kârları var. Onun için ben batacaklarını düşünmüyorum. Sonuç olarak herkes yaptığı eylemin sonuçlarına katlanmak zorundadır. Yani onlar zarara uğrayacaklar diye bu taraftaki zarara uğrayan grubun kaybını da görmezden gelemez. O nedenle bankalar da bu konuda zamanında gereğini yapsalardı diyorum ben ve bu davalar da mutlaka açılmalı diyorum.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Sözü Oğuzcan Bey’e vereceğim, ama şunu bilin: Bizde topluluk davası yok. Tespit, tüketicideki tespit hali dışında, biliyorsunuz işte Amerika’daki kullanımıyla class action, sınıf davaları esasında bu tür kartel davalarında, tüketicilerin birleşerek tek bir vekâletle 1.000 kişilik, 3.000 kişilik, 5.000 kişilik sınıfların temsil edildiği davalara yol açan süreçlere yol açıyor. Bizim ne HMK’mız buna izin veriyor, ne en azından hukuksal olgunluğumuz, kültürümüz şu dakikada

buna izin veriyor. Tartışılır gerekli mi, gereksiz mi, ama şunu söylemem lazım: Bugüne kadar rekabet ihlallerinden kaynaklı özel hukuk sorumluluğundan hiç çekmedi teşebbüsler, o konuda hiç bütçe ayırmadılar. Yani idari para cezasını ödediler, işte yürütmeyi durdurmazsa zaten alamıyorlar, gidiyorlar ödüyorlar. Öbür taraf zaten tüketici mi, tacir mi, rakip mi, kazanan yok. Şimdilik ilk defa bankalar bu riskle fazlasıyla karşı karşıya, günah keçisi olma ihtimalleri var. Zor bir durum, ama bu da başlamalı bir yerden ve diğerlerine de önyak olma noktasında birtakım yollar geçilecektir.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Ben de bildiğim kadarıyla Amerika'daki class action'un özellikle rekabet ihlallerinden açılan davalarda hâkimin önüne gittiğinde, ilk aşamalarda hatta hâkimin bu iflas, yani istenen meblağa hükmedilmesi halinde iflas olur muya baktığını, bunu check ettiğini biliyorum, ama Türkiye'de bu nasıl uygulanır bilemiyorum. Bir de bilirkişiliğe ilişkin bir şey söyleyeyim. Ben de bir hataen başvurduğum bu sene İlhan Bey, görüşmek dileğiyle, ama Dallas gibiymiş gördüğüm kadarıyla, acaba hiç başvurmasa mıydım diye de şu anda şey yaptım, ama bu zarar hesabına ilişkin kısmetse göreceğiz.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Türk hukukunda Dallas benzetmesinden sonra size vereyim.

**Av. AYDENİZ ALİSBAH TUSKAN-** Şimdi bu topluluk davası biliyorsunuz bizde yasaya

girdi, ama sadece hukuka aykırı durumun tespiti şeklinde girdi. Yani Amerika'daki gibi veya Avrupa'da olduğu gibi değil. Dolayısıyla biz bu 12 bankanın hukuka aykırı eylemlerinin tespit edilmesi ve son verilmesi için bir topluluk davası açtık. Hatta Sevgili Hikmet gerçekten çok emek verdi o davanın hazırlanmasına ve Tüketici Mahkemesi maalesef ki bu davanın idari bir dava olduğuna hükmetti ve biz şu anda bu davayı temyiz ettik arkadaşlar. Yani şu anda topluluk davası henüz bizim mahkemelerimiz tarafından da anlaşılmış ve algılanmış durumda değil, bunu da bilgilerinize sunmak istedim.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Şükran Hanım'a geçmeden önce Hâkim Bey, bir açıklama yapacak, sonra size geçeceğiz.

**İLHAN KARA-** Görevli mahkeme Tüketici Mahkemesi mi, Ticaret Mahkemesi mi? Tekrar söyleyeyim, arkadaşlar, bankacılık işlemi tüketici işlemiyse Tüketici Mahkemesi veya hakem heyetleri görevli, eğer tacir tarafından yapılan bir işlem varsa burada da Ticaret Mahkemeleri görevli. Lütfen şuraya kafanız takılmasın, bankacılık işlemleri ticari dava sayılır, dolayısıyla bunun Tüketici Mahkemesiyle ilgisi yoktur. Bu tamamen kanuna aykırı bir düşünce ve inanış, yani tüketici işlemlerinin neredeyse tamamı ticari iştir ve önemli bir kısmı da ticari davadır. Çünkü bireysel kredilerin aşağı yukarı tamamı diyebiliriz tüketici işlemi, dolayısıyla buna dikkat edelim. Görevli mahkeme tüketici söz konusuysa, Tüketici Mahkemesi.

**İLHAN KARA-** Görev konusu değerlendirilmemiş diye tahmin ediyorum. Eğer görev de o aradan çıkmış olsaydı bir daha tartışılmazdı. Çünkü yanlış da olsa artık mahkeme onunla bağlı olurdu, ama tahmin ederim işte yetkiyi tartışmış, göreve de sıra gelecek.

**İLHAN KARA-** Yani usulü işlemler aynı şekilde tekemmül ettiyse, orada da sonuçta bir karar verilir. Tüketici Mahkemesi hâkiminin insafına kalmış tabii artık bu durumda.

**İLHAN KARA-** Bütün mahkemeler o değerlendirmeyi düzgün bir şekilde yapar, ama tüketicide birtakım ekstrem ilkeler vardır, yorum kuralları vardır. Örneğin, bir kambiyo senedi komplo geçersiz hale gelebilir iyi niyetli üçüncü kişinin elinde olsa bile, tüketici hukukuyla tanışmamış bir arkadaşına bunu dediğiniz zaman nasıl olur diye ortalığı birbirine katabilir, değil mi Şükran Hanım? Bunun akademisyen olması, doçent olması, profesör olması da sonucu değiştirmiyor. Sonuçta o konuyla ilgilenmediyse, bilemeyebilir. Bir arkadaşımız bir şey sormuştu. Yani İstanbul'dan beni aradı. Kanundaki artık hükmü söyledim. Tüketici Kanunu'nda not alın bari, 2, 3, 67, 78, bunları da bilmeniz gerekir, bunlar da ezbere bilinmesi gereken maddeler, baktığınız zaman zaten Van Gölü Türkiye'nin en büyük nesidir diye cevabı çıkıyor. Onun gibi düşünmek lazım.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Arkadaşlar, Oğuzcan Bey'i'n yaptığı çok önemli ve açıkçası bizlere ders olması gerekir. Hukukçu-

lardan ben kimsenin kendi kullandığı bankacılık işlemi için -kimsenin derken bilmediğim için söyledim, ama benim çevremdeki kimsenin-böyle bir aksiyon evet, müvekkiliniz olduğunda farklı bir bakış açısına büründüğümüzde daha agresif yaklaşabiliyoruz, ama kendimiz için başlattığımız bir süreci ben duymadım. Dosya masrafları, falan onları geçiyorum, bu konu özel hukuk sonucuna ilişkin, o yüzden getirdiği nokta, yaptığı iş; görevden olur, yetkiden olur, ama aldığı rapor ve bahsettiği süreç, yargı süreci şu an bir hukukçu olarak beni aydınlatıyor ve bilgi sahibi olmamı sağlıyor kendisi hukukçu olmamasına rağmen, o yüzden bu girişim dahi tek başına son derece değerlidir bizim girişimcilik engellerimizin çok olduğu bir hukukçuluk düzeninde. Şükran Hanım son kez, buyurun.

**İLHAN KARA-** İşte bakın şöyle, görev eleştirisi yapar, kararı da onar, ama o yüksek mahkemenin takdirinde. Çünkü sırf görevden dolayı bozma yapmayabilir. Onu eleştirir, ama verilen karar esas itibariyle doğrudur. Bu nedenle bu bozma nedeni yapılmamıştır der, o eleştiriye getirir, onar. O da yüksek mahkemenin, dairenin takdirinde olan bir şey, ama tabii bu kadar fedakâr, cefakâr bir teknik arkadaşımızın yanına bir de hukukçu olsaydı müthiş bir şey ortaya çıkacaktı. Problem bendenmiş, ben aranızda girmişim herhalde, ben şimdi birazdan aradan çıkacağım.

**Av. ŞÜKRAN EROĞLU-** Birkaç soru var. Biraz önceki sorulardan sonra *“Tüketici Hakem*

*Heyeti'ne belirsiz alacak davası için, belirsiz alacak için başvurmak mümkün müdür*" diye bir soru var. Tüketici Hakem Heyeti'ne görev sınırı içerisinde kalmak kaydıyla mahkemelerdeki başvuruların tamamı yapılabilir. Yani mahkemeye ne konuda başvuruyorsanız, o sınır içerisinde kalmak kaydıyla hakem heyetlerine de başvurabilirsiniz. Dolayısıyla belirsiz alacak tabii ki açılır, hakem heyetleri eğer kendi sınırındaysa karar verir, kendi sınırıyla aşılırsa ama il hakem heyetinin sınırında kalıyorsa, o zaman dosyanın il hakem heyetine gönderilmesine karar verir. Şayet ili de geçen bir rakam söz konusuysa, o zaman da mahkemeye dava açılmasına karar verir. Yani şikayeti reddetmez. Onun için hakem heyetlerinde tüketiciler bazen ellerinde belge olmadığında bir rakam söyleyerek başvurabiliyorlar, ama daha sonra gelen rakamlar farklı olduğunda hakem heyeti dediğim gibi kendi sınırlarına göre bu tarz kararları veriyor. Onun için de mahkemede hangi davayı açıyorsanız Tüketici Mahkemesi'nde, hakem heyetinde de aynı şekilde bu davaların tamamını açabilirsiniz.

Elde belge yoksa o dönem için ödeme planı, vesaire evrak istenebilir mi bankalardan? Tabii ki tüketiciler her tür bilgi ve belgeyi isteyebilirler. BDDK son yönetmeliğinde dedi ki: *"İlk bir sene için bu belgelerden herhangi bir ücret alınmaz. Daha sonraki seneler için makul bir ücret alınabilir"* Makulün ucunu açık bıraktı. Sonra bankalar kendilerince birtakım makul ücretler tespit ettiler. En küçüğü 50 liradan başlıyordu, şöyle

bir kâğıt için 175 lira alan banka vardı. Dolayısıyla tüketiciler bunun için de şikâyet haklarını kullandılar. Biz normal bazı kamu bankalarının 5 lira civarında bir ücret aldığını tespit ettik ve dedik ki makul ücret 5 liradır, dolayısıyla 5 lira ödenecek, gerisi iade edilecek dedik ve bankalar bu paraları da iade ettiler. Dolayısıyla her tür bilgi ve belgeyi bankalardan isteyebilirsiniz, sizden fazla ücret istediklerinde de direkt hakem heyetinden iadesini talep edebilirsiniz.

Hakem heyetleri hesaplamayı nasıl yapacak? Tabii ki yapamayacak. Hakem heyetleri bu yapılarıyla bu hesapları yapmaları mümkün değil. Zaten hakem heyetleri teknik konularda bilirkişilere başvuruyorlar aynı mahkemelerde olduğu gibi, fakat burada tabii şöyle bir sorun var: Biz tek bilirkişiye gönderebiliyoruz, yani üçlü bilirkişi veya iki bilirkişi tayin edebilme yetkimiz yok. Burada da tabii böyle bir sorun olacak eğer hakem heyetine başvuru olursa, orada ciddi bir sorun yaşayacağız diye düşünüyoruz. Bu konuda da Bakanlıktan, tabii ki Bakanlığa yazarak, bilirkişi sayısının çoğaltılmasını talep edeceğiz arkadaşlar, başka türlü çünkü tek bilirkişinin bu hesabı yapması mümkün değil, karmakarışık bir şey, dönemler var. Her dönemde yapılan işlemler var. Ne olmuş, ne bitmiş, bütün bunların içinden çıkılabilmesi için de ciddi bir heyet gerekiyor diye düşünüyorum. O nedenle de böyle bir talebimiz olacak Bakanlıktan.

Tüketici Hakem Heyetleri tazminat hesabı

yapabilir mi? Hayır, çünkü bu tamamen hâkimin yetkisinde, üç katına kadar diyor yasa, onun için de sadece zarar tespiti, ama bunun üstünde eğer tazminat talebi varsa tüketicinin o zaman tabii ki gidip, zararının üç katına kadar da tazminat istenmesini mahkemeden talep edecek. Bizim tazminat verebilme şeyimiz yok tabii ki.

Deniz Hanım demiş ki: *“Bankalar bilgi ve belge göndermiyorlar”* Evet, bankaların böyle bir sıkıntısı var. Bazı bankalar özellikle göndermiyorlar ve daha sonra mahkemelere sunuyorlar bu belgeleri. Aslında biz hâkimlerle birkaç kez bu konuda görüştük ve dedik ki hakem heyetlerine sunulmayan belgelerin mahkemede kabul edilmemesi gerekir. Çünkü Tüketici Mahkemeleri hakem heyetlerinin aslında temyiz merci gibi, oradan çıkan karar kesin biliyorsunuz, ama bunu kabul eden bazı mahkemeler maalesef ki hâlâ var. Burada da ne yapmak gerekiyor? Biz bunu elektrikte çok yaşadık, yani elektrik dağıtım şirketleri belgeleri vermediler. Birlikçiler de şöyle bir yöntem geliştirdiler: O zaman aralığında diğer tüketicilerin ödediklerine baktılar ve oradan bir hesaplama yaptılar. Sanıyorum burada da öyle yapacaklardır, yani belge gelmediği takdirde biraz önce Oğuzcan Bey'in söylediği gibi işte ihlal olan dönem, olmayan dönem, ihlal yapanlar, yapmayanlar, aradaki fark ve buna göre de kullanılan kredi de zaten belli, dolayısıyla bir hesaplama yapacaklar diye düşünüyorum.

**Av. ŞÜKRAN EROĞLU-** Belirlemeyeceğiz, onu mahkeme belirleyecek, bizim öyle bir yetkimiz yok. Biz sadece zararı belirleyebiliriz.

**Av. ŞÜKRAN EROĞLU-** Hayır, biz zararı tespit edeceğiz, tazminat isteyip istememek tüketicinin bileceği bir şey. O tazminat istiyorsa, o zaman bu bedelin üç katına kadar tazminat için hangi bedel olursa olsun mahkemeye gidecek.

**Av. ŞÜKRAN EROĞLU-** Şimdi zaten kararda savunmalar çok açık, Oğuzcan Bey'in şeyinde de o savunmalar belli. Banka avukatları işte bu illiyet bağı yoktur demişler, biz bunu yapmadık demişler, işte o dönem yoktur, bir sürü bir sürü savunma var. Kararı mutlaka okumuşsunuzdur. Oğuzcan Bey de demin kendi savunmalarını söyledi, ama şimdi ortada bir karar var, kesinleşmiş eylemler var. Dolayısıyla ben de 12 yıl banka avukatlığı yaptım. Sonuç olarak daha sonra serbest avukatlığa geçtim. Eğer bir ihlal varsa ve bu ihlal sonucunda da bir kitle ki bu tüketici kitlesine baktığımızda tüketici ne için korunuyor? Zayıf olduğu için korunuyor, dolayısıyla tüketicinin mutlaka korunması gerekir.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Ben sevgili arkadaşşıma bir şey sormak istiyorum. İsminiz nedir?

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Ahmet Bey, yeni geldiğinizi sadece bu soru formlarına isminizi yazmamış olmanızdan anlamadım, normalde soruları biz yazılı olarak alıyorduk,

ama biz kararın birçok açıdan, bankalar açısından da zor sonuçlar, süreçler getirebileceğini, çok ucu açık olduğunu, pazar tanımının çok geniş yapıldığını, ama bunun yanında hak ve hukukunun ne olduğu noktasında bilgilendirme gerekliliğine ilişkin bu paneli yaptığımızı defaaten söyledik, ama sizin kaygılarınızı...

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Yok, sorularımızı alma biçiminden söyledim, yoksa hemen burada zaten bunu değerlendirirdik. Onun dışında da başta da amacımızı çok net olarak ortaya koyduğumuzu düşünüyorum. İstanbul Barosu olarak da net ne amaçla böyle bir panel yaptığımızı, konunun tüketici boyutu yeni yeni tartışıldığı için daha çok onun üstünde durmuş gibi olabiliriz, ama bu sizi de yanılgıya sevk etmesin. Tamamen iki tarafın hukuksal süreçte yaşayacaklarının altını çizmeye ve hukuksal berraklık kazandırmak adına yaptık, ama öyle algılandıysa da sizi inşallah tatmin etmişim bu yanıtları, teşekkür ediyorum.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Bir dakika Ahmet Bey'e, eğer ben bir bankanın rekabet danışmanı olsaydım muhtemelen bu savunmayı iki kademeli olarak yapardım. Birincisi, kararın hukuka aykırılığı yönünde ki artık o kısım bitti. Dolayısıyla benim size gösterdiğim şeyler işte Rekabet Kurulu kararı ve kanuna aykırıdır, vesaire tarzı genel savunmalar olabilir, kararın delillerine ilişkin olabilir. Yani karara ilişkin savunma birinci etap. İkinci etap özel hukuk kısmı ki özel hukuk kısmı hani bir bankacılık kararıyla

başladı. Diğer kartel kararlarında böyle bir şey yok bugüne kadar, ama hani eğer böyle bir şeyle gündeme gelseydi benim müvekkilim muhtemelen onu da ikiye bölerdim ve ilk aşamada tamamen bana yapılan şekliyle işte yetki, görev, illiyet bağı, yani unsurlarını muhtemelen irdelerdim ki karşı taraf da bunu hakkıyla irdeledi. Ondan sonra baktım ki iş hani şeye doğru gidiyor, bilirkişi raporu geldi, gördük. Ondan sonra da cezanın miktarına itiraz ederdim ki benim karşı tarafta bunu çok göremiyorum. Şimdi onlar cezaya mı itiraz etsinler, davayla mı itiraz etsinler, yani orada çok büyük bir netlik yok, ama hani ben şey olsaydım muhakkak cezanın veya da illa ki itiraz ederdim diye algılamayın, bakardım ki adam bu kadar istemiş, tamam, hiç bunu...

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Sayın Yargıç'a katılıyorum. Sizin hukuk fakültesi yazmış ve kazanmış olmanız lazımdı. Bu noktada demem lazım ki kapsamlı ve son derece içerikli analizleriniz hukuksal olarak da var. Şunu yapacağım, Yargıç Bey'e son sözü vereceğim. Buyurun, istiyorsanız buraya gelin.

**İLHAN KARA-** Evet, Buğra Bey herhalde Ankara'yı temsilen buraya geldi. Kendisini yakinen tanıyoruz, çok davasını reddetmiş diyordum. Şimdi Buğracığım, sen benim ne cevap vereceğimi biliyorsun, gelince bakarız. Yani bizim buradaki söylediklerimizle dosyada vereceğimiz kararın hiç ilgisi de olmayabilir, buradaki fikirler burada kalır, oraya gidince, cüppeyi giyince başka bir şey oluyoruz biz.

Şimdi çok ilginç, biraz da eğlenceli olduğu için söyleyeceğim. Bu hakem heyetlerinde bilirkişilik müessesesi hakikaten ayrı bir sorun. Bakanlıktan Genel Müdür arkadaşımız aradı. Başları sıkışınca bizi arıyorlar. *“Başkanım, çok büyük bir sorunumuz var” “Hayırdır, ne oldu” “Ayıplı mal cep telefonlarını bir bilirkişiye verdik. Bilirkişi telefonları almış götürmüş. Ne yapacağız şimdi? Yani hakem heyeti üyelerine mi sorumluluk vereceğiz”*. Ya şimdi hakem heyeti zaten fedakârlık yapıyor, orada bilabedel neredeyse çalışıyor. Bir de gidip de cep telefonu, bilmem ne, vesaire bunun bir savcılık boyutu var. Önce bir savcılığa suç duyurusunda bulunun, artı bir de güvenilir, ehli hibre olan bilirkişilerle çalışın, öyle bir tavsiyemiz olmuştu. Hakem heyetinde görev yapan arkadaşlar var, yani bu şekilde böyle ilginç olaylar da yaşanabiliyor. Bilginiz olsun, biliyorsunuz kör öldüğünde badem gözlü olur. Telefon artık 5.000 mi olur, 10.000 lira mı olur, son model mi olur, yani ona da dikkat etmenizi tavsiye ediyorum hakem heyetinde çalışan arkadaşlar için. Bir de korumasız olduklarını hakikaten tespit ettik. Biz de düşünemedik, yani o komisyonda ben de vardım, ama hiç aklımıza gelmedi. Hakem heyetlerinin bununla Yargıtay üyemiz 5 Ceza Dairesinden Veli ağabey sordu: Ya bu hakem heyetindekiler memur sayılır mı? *“Nereden aklına geldi ağabey”* dedim. Birisi şikâyet etmiş bunları, şimdi memurlara özel sağlanan o yargılama koruma, memurun muhakematı dediğimiz usule tabi olsa onlar açısından bir koruma tabii, yani lüzumlu, yerli, yersiz, vesaire hakikaten burada da özel

bir hüküm yok. Yani İstanbul Barosu'nun da notları arasında bulunsun, muhtemel böyle bir yasa değişikliği ve hazırlığında biz de notumuzu aldık, hatırlatırsanız, teklif olarak iletirseniz bu da faydalı olur. Hakem heyetinde görev yapanlar zaten fedakârane orada çalışıyorlar, en azından o koruma kapsamına alınmaları gerekir. Şu anda genel soruşturma usulüne tabiler arkadaşlar. Allah kötüyle karşılaştırmasın bizi, ne diyelim?

**SALONDAN-** Hâkim Bey, biz Beşiktaş'ta karşılaştık, Allah'tan savcı takipsizlik verdi, kurtardık. Biz Beşiktaş Hakem Heyetindeyim, arkadaşlar bizi şikâyet etmişlerdi, ama savcılık Allah'tan takipsizlik verdi. Hiçbir korumamız yok Hâkim Bey'in söylediği gibi.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Önemli mi? Bitireceğiz çünkü, hızlı bir şekilde alırsak.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** İkinci kısmı hemen ben cevaplayıp sözü bırakayım. Bir kriter yok, kanunda yok, bir karar da yok. O yüzden bir takdir yetkisinin neye dayalı olarak verileceğine ilişkin bir bilgi, öngörü, emare de yok. Çok tartışma var. İşte kartellerde uygulanır bu, ağır ihmal hâkim durumda uygulanmaz gibi...Ama tamamen teorik tartışmalar.

**İLHAN KARA-** Ben genelde şöyle bir şey söyleyeyim: Burada tazminat limitini en sondan uygulamayı genelde Yargıtay uygulamasında da bir seçenek olarak kalmakla birlikte en son uyguladığı zaman bundan daha ağırına ne uygulayacaksınız gibi bir yaklaşım var. Onun için

muhtemelen bir ara yol bulunur diye tahmin ediyorum. Yani 1, belki 1'i aşar, ama 1.5 mu olur, 2 mi olur, o andaki hâkimin haletiruhiyesi.

**OĞUZCAN BÜLBÜL-** Benim de tahminim 2, yani düşüncemi açıklamak gerekirse, şemsiye etkisinde şunu karıştırmayın: Gruba dahil olmayanlara dava açmıyorsunuz, gruba dahil olmayanlardan hizmet alıyorsunuz, ama davanız yine ihlali yapanlara, dolayısıyla o diğerlerine zaten.

**Av. Dr. HİKMET KOYUNCUOĞLU-** Arkadaşlar, bu konudaki en yetkin toplantılardan birini gerçekleştirdik. Sonuna geldik bugün. Hepinize tekrar teşekkür ediyoruz. Daha farklı mekanlarda, yerlerde bu konuları konuşuyor olunuz, çok teşekkürler.

